

TAMPEREEN YLIOPISTO

”Elämää Suomi-kuplan ulkopuolella”
-vaihto-opiskelun motiiveja ja merkityksiä opiskelijoiden
matkakertomusten perusteella

Kasvatustieteiden yksikkö
Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

NIINA RIIHIVUORI

Huhtikuu 2015

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden yksikkö

NIINA RIIHIVUORI: ”Elämää Suomi-kuplan ulkopuolella” –vaihto-opiskelun motiiveja ja

merkityksiä opiskelijoiden matkakertomusten perusteella

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 68 sivua, 2 liitesivua

Huhtikuu 2015

Korkeakoulujen kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus on lisääntynyt merkittävästi 2000-luvun aikana. Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia on määritellyt vaihto-opiskelun tavoitteet myös opiskelijalle. Nopeasti kasvava ja kehittyvä vaihto-opiskelu tarvitsee tutkimusta vaihto-opiskelun tavoitteista ja merkityksistä myös opiskelijanäkökulmasta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella vaihto-opiskelijoiden motiiveja lähteä vaihtoon sekä jälkeenpäin vaihdolle annettuja merkityksiä ja niiden suhdetta toisiinsa.

Tutkimuksen pääasiallisena aineistona ovat opiskelijoiden kirjoittamat matkakertomukset vaihto-opiskelun kokemuksistaan. Tampereen yliopistossa jokainen vaihto-opiskelija kirjoittaa matkakertomuksen saadakseen matka-apurahan viimeisen osan. Kertomukset julkaistaan Tampereen yliopiston internet-sivuilla, jos kirjoittaja antaa siihen luvan. Tämän tutkimuksen aineisto koostuu lukuvuotena 2013-14 ja syyslukukautena 2014 kirjoitetuista matkakertomuksista. Aineistoon on otettu mukaan vain ne kertomukset, joista löytyy tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia asioita. Aineiston toinen osa koostuu lisäaineistosta, joka sisältää vaihto-opiskelijoiden syvällisempää pohdintaa vaihtonsa motiiveista ja merkityksistä. Lisäaineisto koostuu kertomuksista, joita pyydettiin niiltä matkakertomuksen kirjoittaneilta opiskelijoilta, jotka olivat jättäneet yhteystietonsa matkakertomuksen yhteydessä.

Tutkimus on menetelmältään narratiivinen ja analyysi on toteutettu käyttäen sekä narratiivien analyysia että narratiivista analyysia. Narratiivien analyysissa kertomuksista nousseet motiivit ja merkitykset ovat teemoiteltu pääluokkien alle. Pääluokat, eli akateemiset, henkilökohtaiset, kulttuuriset ja sosiaaliset motiivit/merkitykset, syntyivät sekä aineistolähtöisesti että tutkimuskirjallisuuteen pohjautuen. Narratiivisessa analyysivaiheessa ulkomaanvaihdon motiiveja ja merkityksiä tarkasteltiin suhteessa toisiinsa, ja matkakertomuksista muodostetut ydinkertomukset jaoteltiin neljään eri tyyppiin. Tyypeistä muodostettiin tyyppikompositiot, eli tyyppien esimerkkitarinat on koottu yhdistelemällä useiden samaan tyyppiin kuuluvien kertomuksia.

Muodostetut vaihto-opiskelijatyypit ovat seikkailija, kulttuuriinsyventyjä, opiskeluunkeskittyjä ja itsensävoittaja. Seikkailija on pääosin kulttuurisesti ja sosiaalisesti orientoitunut ja myös hänen vaihdolle antamansa merkitykset ovat ensisijaisesti kulttuurisia ja sosiaalisia. Hän pitää erityisesti merkittävänä uusiin kulttuureihin tutustumista niin matkustelun kuin uusien monikulttuuristen ystäviensäkin kautta. Kulttuuriinsyventyjän motiivit ja merkitykset ovat seikkailijan tavoin myös ensisijaisesti kulttuurisia ja sosiaalisia, mutta hän korostaa erityisesti vaihtomaan kulttuuriin tutustumista sekä pitää merkittävänä paikallisten ystävien saamista. Opiskeluunkeskittyjän vaihtoon lähdön motiivit ja merkitykset ovat ensisijaisesti akateemisia, ja hän näkee vaihdon merkittävänä opintojensa ja tulevaisuutensa kannalta. Itsensävoittaja hakee vaihdolta ennen kaikkea henkistä pääomaa, joten hänelle vaihdon motiivit ja merkitykset ovat ensisijaisesti henkilökohtaisia.

Matkakertomuksissa ulkomaan vaihdolle annettiin huomattavasti enemmän merkityksiä verrattuna siihen, paljonko motiiveja oli kirjattu. Motiivit antoivat suuntaa sille, millaisia merkityksiä vaihdolle annettiin jälkeenpäin. Motiiveista riippumatta vaihtoa pidettiin positiivisena kokemuksena, ja opiskelijat kokivat saaneensa vaihdolta sen, mitä olivat hakeneetkin.

Avainsanat:

kansainvälisyys, vaihto-opiskelu, matkakertomus, motiivi, motivaatio, narratiivisuus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KANSAINVÄLINEN OPISKELIJAVAIHTO KORKEAKOULUISSA	4
2.1	KANSAINVÄLISYYDEN KÄSITE	4
2.2	KORKEAKOULUJEN KANSAINVÄLISTYMINEN	5
2.3	YLIOPISTOJEN VAIHTO-OHJELMAT	8
2.4	VAIHTO-OPISKELU JA TYÖELÄMÄN TARPEET	8
3	MOTIVAATIO JA MERKITYKSET	10
3.1	MOTIVAATIO KÄSITTEENÄ	10
3.2	ULKONEN JA SISÄINEN MOTIVAATIO	11
3.3	ITSEMÄÄRÄÄMISMOTIVAATIOTEORIA	13
3.4	MOTIVAATION HIERARKKINEN MALLI	15
3.5	VAIHTOON LÄHDÖN MOTIIVIT	15
3.6	VAIHTO-OPISKELUN MERKITYS OPISKELIJALLE	18
4	TUTKIMUSMENETELMÄT	24
4.1	TUTKIMUSKYSYMYKSET	24
4.2	NARRATIIVINEN TUTKIMUSOTE	24
4.3	TUTKIMUSAINEISTO	28
4.4	AINEISTON ANALYYSI	29
5	TULOKSET	33
5.1	MOTIIVIT JA MERKITYKSET	33
5.1.1	<i>Akateemiset motiivit ja merkitykset</i>	34
5.1.2	<i>Kulttuuriset motiivit ja merkitykset</i>	41
5.1.3	<i>Henkilökohtaiset motiivit ja merkitykset</i>	44
5.1.4	<i>Sosiaaliset motiivit ja merkitykset</i>	48
5.2	VAIHTO-OPPILASTYYPIT	51
5.2.1	<i>Seikkailija</i>	51
5.2.2	<i>Kulttuuriinsyventyjä</i>	53
5.2.3	<i>Opiskeluunkeskittyjä</i>	54
5.2.4	<i>Itsensävoittaja</i>	55
6	POHDINTA	57
6.1	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	57
6.2	JOHTOPÄÄTÖKSET	61

1 JOHDANTO

Vuonna 2009 valmistunut korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia on antanut suuntaa korkeakoulujen kansainvälistymiskehitykselle. Strategia sisältää konkreettisia toimenpiteitä kansainvälisyyden tavoitteelliseksi lisäämiseksi korkeakouluissa ja siinä korostetaan opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden kansainvälisen liikkuvuuden lisäämistä. (Opetusministeriö 2009, 5.) Korkeakoulujen kansainvälinen opiskelijaliikkuvuus on lisääntynyt merkittävästi 2000-luvun aikana. Vuosituhannen alkuun verrattuna Suomesta ulkomaille lähtevien opiskelijoiden määrä onkin lähes kaksinkertaistunut ja yliopisto-opiskelijoista lähes viidesosa lähtee ulkomaanvaihtoon jossain vaiheessa opintojaan. (Garam 2014, 5.)

Tutkimuskiinnostus vaihto-opiskelijoita ja ulkomailla opiskelua kohtaan heräsi jo 90-luvun alkupuolella. Suomessa aiheesta on tehty pro-gradu-tutkielmia ja yliopistojen itsensä teettämiä hallinnollisia selvityksiä sekä muutamia laajempia selvityksiä vuosituhannen taitteen molemmin puolin. Tutkimusaineisto on kerätty pääosin haastatteluilla tai kyselylomakkeilla. Suuri osa tutkimuksista perehtyy suomalaisopiskelijoiden ulkomaanvaihtoon liittyviin mielipiteisiin ja kokemuksiin. (Garam 2000, 9.) Myös ulkomailla vaihto-opiskelua on tutkittu laajasti. Vaihto-opiskelun merkityksen tutkiminen on tärkeää, jotta sitä pystyttäisiin kehittämään suotuiseen suuntaan ja jotta vaihto-opiskelun hyödyt pystyttäisiin maksimoimaan tehokkaasti.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella vaihto-opiskelijoita ja heidän kokemuksiaan narratiivisesta näkökulmasta. Tutkimuksen aineisto koostuu Tampereen yliopiston vaihto-opiskelijoiden kirjoittamista matkakertomuksista sekä lisäaineistosta, joka sisältää matkakertomuksen kirjoittaneiden vaihto-opiskelijoiden syvällisempää kerronnallista pohdintaa vaihtoajastaan. Tampereen yliopistossa jokainen opiskelijavaihtoon lähtenyt kirjoittaa jälkeensä matkakertomuksen vaihtoajastaan saadakseen matka-apurahan viimeisen osan. Matkakertomukset julkaistaan Tampereen yliopiston nettisivuilla, jos kirjoittaja antaa siihen luvan. Tässä tutkimuksessa

tarkastelen näitä julkaistuja matkakertomuksia ja niiden kautta jaettuja kokemuksia. Kiinnostukseni aiheeseen heräsi, kun lueskelin matkakertomuksia etsiessäni itselleni sopivaa vaihtokohdetta. Huomasin, että kertomukset ovat kiehtovia ja erilaisia, vaikka monista niistä löytyykin paljon yhteneväisyyksiä. Nämä tarinat ovat informatiivisia, juonellisia, yksityiskohtaisia tai pinnallisia. Niistä jokainen kertoo jotain kirjoittajastaan ja on ainutlaatuisuudessaan arvokas. Näin edessäni suuren aineiston, joiden kertomuksellinen luonne miellytti minua. Aloin kypsyttellä mielessäni ajatusta narratiivisen tutkimuksen tekemisestä.

Perehtyessäni aiheeseen ja matkakertomuksiin itse opiskelijavaihdosta palattuani huomasin, että opiskelijoiden kirjoittamia matkakertomuksia on tutkittu hyvin vähän. Aloin pohtia kertomuksissa ilmeneviä piirteitä ja niiden tutkittavuutta. Ne sisälsivät paljon tietoa ja kokemuksia, joita kukaan ei ollut tutkimuksessa vielä hyödyntänyt. Kertomusta kirjoittaessaan opiskelija palaa takaisin muistoihinsa ja pystyy tarkastelemaan vaihtoaikaansa kokonaisvaltaisesti. Kertoessaan tarinaa hän samalla jäsentää kokemuksiaan uudelleen antaen tapahtumille merkityksiä. Suuremman kehyskertomuksen sisällä voidaan nähdä monia pienempiä kertomuksia, jotka kaikki kertovat oman tarinansa. Minua alkoi kiinnostaa se, millaisena kokemuksena opiskelija näkee vaihto-opiskelunsa jälkeenpäin ja millaisia merkityksiä vaihtoajalle annetaan. Onko vaihto-opiskelusta saatu sitä, mitä lähdettiin hakemaan, vai kenties jotain muuta?

Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiaan on kirjattu tavoitteita myös opiskelijanäkökulmasta. Kansainvälisyyden ajatellaan tuottavan opiskelijalle etuja, kuten kielitaidon ja työmarkkina-aseman paranemista, eri kulttuurien ymmärtämistä, henkistä kasvua ja globaalin vastuun ymmärtämistä. (Opetusministeriö 2009, 17.) Opiskelijoiden omat motiivit lähteä vaihtoon voivat kuitenkin olla jotain aivan muuta, kuten myös se, mitä vaihdosta loppujen lopuksi jää käteen. Tutkimuksia opiskelijoiden motiiveista lähteä vaihtoon on useita, mutta niissä ei kerrota opiskelijoiden tavoitteiden tai odotusten toteutumisesta, vaan vaihdon merkityksistä kerrotaan usein yleisellä tasolla.

Tämän tutkimuksen aihepiirin rajaan lähdön motiiveihin ja siihen, millaisia merkityksiä vaihdolle annetaan jälkeenpäin. Valitsin nämä aihealueet siksi, että ne yhdessä antavat mielestäni hyvän kokonaiskuvan yksilön kokemuksesta ja kertomuksesta ja ilmentävät vaihto-opiskelun tarkoitusta ja merkitystä opiskelijan

näkökulmasta. Tutkimuksen narratiivisen luonteen johdosta aion tarkastella motiiveja ja merkityksiä myös suhteessa toisiinsa ja pohtia niiden välistä yhteyttä. Seuraavassa luvussa avaan kansainvälisyyden käsitettä yleensä ja tarkastelen yliopistojen kansainvälistymisen syitä ja tavoitteita. Kolmannessa luvussa käsittelen motivaatiota sekä aikaisempaa tutkimusta vaihtoon lähdön motiiveista ja merkityksistä. Neljännessä luvussa tarkennan tutkimuskysymykseni ja kerron narratiivisesta tutkimusotteesta sekä analyysitavoista ja esittelen aineistoni. Viidennessä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset, ja viimeisessä luvussa pohdin tutkimukseni eettisyyttä ja luotettavuutta sekä teen lopulliset johtopäätökset.

2 KANSAINVÄLINEN OPISKELIJAVAIHTO KORKEAKOULUISSA

2.1 Kansainvälisyyden käsite

Kansainvälisyys yliopistoissa käsitetään usein opiskelijoiden ja henkilökunnan liikkuvuutena eri maiden välillä. Yliopistojen kansainvälisyys voidaan ymmärtää kuitenkin myös laajempänä käsitteenä, joka sisältää esimerkiksi mahdollisuuden eri kielten ja kulttuurien opiskeluun, kansainväliset vierailuluennot ja seminaarit, tutkimusten kansainväliset julkaisut, kansainvälisen tutkijayhteistyön sekä kansainvälisten julkaisujen hankkimisen yliopistoille. (Garam 2000, 11.) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kansainvälisyyttä opiskelijavaihdon näkökulmasta.

Laajemmin ajateltuna kansainvälisyydellä viitataan suhteeseen tai toimintaan, johon osallistuu kaksi tai useampi kansakunta, ryhmä niiden kansalaisia tai niiden yksittäiset kansalaiset. Kansainvälisessä vuorovaikutuksessa on pohjimmiltaan kyse ”toiseuden” kohtaamisesta. ”Toiseudella” tarkoitetaan sitä, että vuorovaikutuksessa toisella osapuolella on jokin sellainen ominaisuus, mikä on vierasta ”omalle” ryhmälle, eli tässä tapauksessa kansakunnalle. Oman ja toisen erot voivat olla esimerkiksi kieli, uskonto tai ihonväri. Kansainvälisyyden voidaan ajatella olevan joko itseisarvoinen tavoite tai keino jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. (Ollikainen & Honkanen 1996, 16.)

Itseisarvoiseksi kansainvälisyydeksi kutsutaan kansainvälisyyttä, johon pyritään siksi, että halutaan yksinkertaisesti olla vuorovaikutuksessa toisen kansakunnan tai sen kansalaisten kanssa. Kyseessä voi olla jokin tietty tai mikä tahansa kansakunta, mutta keskeistä on, että vuorovaikutuksen avulla ei pyritä mihinkään muuhun tavoitteeseen. Itseisarvoisessa kansainvälisyydessä toinen kansakunta tai sen kansalaiset edustavat mielenkiinnon kohdetta, ja sitä voidaan toteuttaa esimerkiksi matkustelun, opiskelun tai tiedotusvälineiden kautta. Joissakin yhteyksissä kaikkea kansainvälisyyttä on

innostuttu pitämään hyvänä sellaisenaan, riippumatta kohteesta tai vuorovaikutusmuodoista. (Ollikainen & Honkanen 1996, 16-17.) Sosiaalinen media tarjoaa oivan alustan itseisarvoisen kansainvälisyyden tarkastelulle. Zhao (2008) vertaili tutkimuksessaan facebook-profiileja (N=63) ja huomasi, että kansainvälisyys ja matkustelu olivat suuressa roolissa niissä asioissa, joita ihmiset profiilissaan halusivat tuoda ilmi. Zhaon tutkimuksessa facebook-profiili nähtiin ikään kuin kaunisteltuna versiona omasta itsestään, joten kansainvälisyyden suuri määrä koettiin ehdottomasti hyvänä ja itseisarvoisena asiana. (Zhao 2008, 1828.)

Kun kansainvälisyys nähdään keinona saavuttaa jokin muu tavoite tai päämäärä, voidaan puhua välineellisestä kansainvälisyydestä. Tavoitteena on pyrkiä hyötymään vuorovaikutuksesta muiden kansakuntien kanssa. Kansainvälisyydestä seuraavista hyödyistä puhuttaessa on eroteltava myös yksilön ja yhteiskunnan näkökulma. Yksilölle koituviksi hyödyiksi voidaan ajatella ainakin arvostus työmarkkinoilla ja kansainvälisistä kontakteista mahdollisesti myöhemmin seuraava hyöty, kielitaidon kehittyminen, opiskelutapojen uudistuminen ja tietoperustan lisääntyminen sekä persoonallisuuden kehitys. Koko yhteiskunnan hyödyt kansainvälisesti koulutetusta työvoimasta ovat ainakin ulkomailta saadut opit ja vaikutteet, joita Suomessa ei ole tarjolla. Toinen merkittävä hyöty on kansainvälisillä markkinoilla toimivat suomalaiset, jotka toiminnallaan tekevät Suomea näkyväksi maailmalla. (Ollikainen & Honkanen 1996, 16-17, 39.)

2.2 Korkeakoulujen kansainvälistyminen

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO kerää ja julkaisee tilastoja vuosittain yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kansainvälisestä opiskelijaliikkuvuudesta. Tässä yhteydessä kansainvälisellä liikkuvuudella tarkoitetaan opiskelijoiden fyysistä liikkumista opiskelu- tai työskentelytarkoituksessa Suomen rajojen yli. Opiskelijaliikkuvuuden tilastoinnin lähtökohtana on, että opiskelija suorittaa ulkomailla osan tutkinnostaan, mutta ei koko tutkintoa. Opiskelija voi olla ulkomailla joko opiskelemassa tai suorittamassa opintoihinsa kuuluvaa kansainvälistä harjoittelua. Pitkäkestoista opiskelijaliikkuvuutta ovat vähintään kolme kuukautta kestävät ulkomaanjaksot ja lyhytkestoista korkeintaan kolme kuukautta mutta

vähintään viikon kestävät ulkomaanjaksot. (Garam 2014, 1-2.) Tässä tutkimuksessa tarkastelen yliopisto-opiskelijoiden matkakertomuksia, jotka on kirjoitettu pohjautuen pitkäkestoisiin ulkomaanjaksoihin. Kansainväliset työharjoittelut rajaan tutkimukseni ulkopuolelle.

2000-luvun aikana korkeakouluopiskelijoiden vähintään kolmen kuukauden mittaiset ulkomaanjaksot ovat kasvaneet lähes 50 prosentilla. Viime vuosina sekä pitkäkestoisten että lyhytkestoisten liikkuvuusjaksojen määrät ovat myös pääosin kasvaneet. Vuonna 2013 Suomesta lähti ulkomaille yli 3 kuukautta kestäväälle liikkuvuusjaksolle yhteensä 10189 korkeakouluopiskelijaa, joista 5175 yliopistosta ja 5014 ammattikorkeakoulusta. Suhteessa tutkintojen määrään yliopistoissa lähes joka viides opiskelija (18 %) ja ammattikorkeakouluissa joka viides opiskelija (20 %) lähtee ulkomaanjaksolle jossain vaiheessa opintojaan. Kaksi kolmasosaa (65%) Suomesta ulkomaille tapahtuvista opiskelijavaihdoista suuntautuu Eurooppaan. (Garam 2014, 3-5.)

Globaalissa toimintaympäristössä korkeakoulujen merkitys on suuri. Kansainväliset arvioinnit ja vertailut ovat osoittaneet, että laadukkaat koulutus- ja tutkimusjärjestelmämme ovat merkittäviä vahvuuksiamme kansainvälisessä kilpailussa. Kilpailu perustuu markkina-asemien ja pääomien lisäksi myös koulutettuun työvoimaan ja tutkimusresursseihin. Tutkimusten ja vertailujen mukaan Suomen korkeakoulu-, tutkimus- ja innovaatiojärjestelmän keskeinen heikkous on vähäinen kansainvälisyys. Suomen on huolehdittava kansallisten vahvuuksien kehittämisestä kansainvälisen yhteistyön kautta. Korkeakoulutuksen kansainvälistymiselle luotiin vuonna 2009 kansallinen strategia, joka sisältää konkreettisia toimenpiteitä kansainvälisyyden tavoitteelliseksi lisäämiseksi korkeakouluissa. (Opetusministeriö 2009, 4-5.)

Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa puhutaan aidosti kansainvälisestä korkeakoulusta, jossa laadukkaiden liikkuvuusjaksojen avulla opiskelijoilla ja henkilökunnalla on mahdollisuus vahvistaa kansainvälisiä valmiuksiaan. Opiskelijanäkökulmasta kansainvälisyyden ajatellaan tuottavan opiskelijalle huomattavia etuja. Strategian mukaan ulkomaille tapahtuva opiskelu ja työskentely parantavat liikkujan kielitaitoa ja työmarkkina-asemaa sekä lisäävät kulttuurien ja yhteiskuntien keskinäistä ymmärrystä. Lisäksi monimuotoiseen kansainväliseen

verkostoitumiseen liittyy suuri määrä hiljaista tietoa, joka on koulutuksen ja tieteen kehityksen sekä yhteiskuntien uusiutumisen kannalta välttämätöntä. Kansainvälistyminen myös edistää yksilön henkistä kasvua ja globaalin vastuun ymmärtämistä. (Opetusministeriö 2009, 17.) Korkeakoulujen kansainvälistymiselle on siis ladattu paljon odotuksia myös opiskelijanäkökulmasta.

Yksittäiset yliopistot ovat myös luoneet kansainvälistymisohjelmia, joihin on kirjattu yksikkökohtaisia tavoitteita kansainvälisyyden lisäämiseksi. Tampereen yliopiston kansainvälistymisohjelmassa (2011) yliopistojen kansainvälistyminen nähdään keinona parantaa yliopiston toiminnan laatua. Päämääränä on kansainvälisesti aktiivinen yliopisto, joka tutkimuksellaan ja opetuksellaan tukee yhteiskunnan kilpailukykyä ja hyvinvointia. Kansainvälistymisohjelman tavoitteena on luoda edellytykset toiminnan laadun parantamiselle, yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle ja kansainväliselle näkyvyydelle. Ohjelmassa esitetään toimenpiteitä, joiden avulla mm. kehitetään kansainvälistä opetusta ja liikkuvuutta, tuetaan tutkimuksen kansainvälistymistä ja edistetään yliopiston globaalista vastuuta. Yhdeksi tärkeäksi toimenpiteeksi on kirjattu perustutkintoihin sisältyvä kansainvälistymisjakso, jonka voi suorittaa esimerkiksi opiskelu- tai harjoittelujaksona ulkomailla. (Tampereen yliopisto 2011.)

Kaikkosen mukaan kansainvälisestä yhteistyöstä on tullut ikään kuin meriitti korkeakouluille, ja eurooppalaiset korkeakoulut lähes kilpailevat siitä, keiden opiskelijat ja opettajat osallistuvat eniten kansainvälisiin vaihtojaksoihin. Opiskelijoille järjestetään paljon mahdollisuuksia kokeilla ulkomailla opiskelua, ja kulttuurienvälisestä kohtaamisesta on tullut yleinen tavoite nuorelle ihmiselle yhteiskunnassamme. Eri tahot myös julistavat sitä, miten tulevaisuuden kannalta ehdottoman tärkeää on osata vieraita kieliä hyvin, ja että paras tapa saavuttaa hyvä kielitaito on pitkäaikainen oleskelu ulkomailla. (Kaikkonen 2004, 45.) Kansainvälisen kokemuksen arvostus niin virallisilla kuin epävirallisillakin tahoilla on vaikuttanut opiskelijaliikkuvuuden kasvavaan määrään. Kansainvälisyyttä arvostetaan niin työelämässä kuin vapaa-ajan sosiaalisessa vuorovaikutuksessakin. (Korhonen 2000, 20.)

Yliopistojen rahoitusta jaettaessa huomioidaan opiskelija- ja henkilökuntavaihtojen määrä. (Garam 2000, 7.) Vuonna 2015 yliopistojen rahoitusmallissa kansainvälisten opiskelijavaihtojen osuus yliopistojen rahoituksesta oli 2 %. Rahoitusmallin taustalla

on opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman työryhmän ehdotus ”laadukkaasta, kansainvälisestä, profiloituneesta ja vaikuttavasta yliopistosta”. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

2.3 Yliopistojen vaihto-ohjelmat

Suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden kansainvälinen liikkuvuus on 80-luvulta lähtien vakiintunut yhä enemmän organisoitujen vaihto-ohjelmien kautta tapahtuvaksi opiskelijavaihdoksi. Merkittävää vaihtoon lähtöä on lisännyt Suomen liittyminen pohjoismaiseen Nordplus-ohjelmaan vuonna 1988 sekä osallistuminen eurooppalaiseen Erasmus-ohjelmaan jo vuodesta 1991. Varsinkin Erasmus-ohjelmaan liittyminen on mahdollistanut opiskelijavaihdon leviämisen kaikille koulutusaloille ja vaihto-opiskelijoiden määrän kasvun. Opiskelijavaihtoa pidetään merkittävänä ja vakiintuneena osana suomalaista yliopisto-opiskelua. (Garam 2000, 7-8.) Euroopan unionin (EU) vaihto-ohjelmat muodostavat opiskelijaliikkuvuuden tukipilarin ja ovat tärkeä osa yliopistojen kansainvälistymisen linjauksia (Korhonen 2000, 25).

Yli 90% liikkuvuudesta Suomesta ulkomaille tapahtuu neljän suurimman järjestelyn, eli Erasmus-ohjelman, korkeakoulujen omien sopimusten, opiskelijan itsensä järjestämän free mover-opiskelun ja pohjoismaisen Nordplus-ohjelman, kautta. EU:n Erasmus-ohjelma on suurin yksittäinen liikkuvuusjärjestely, ja sen osuus on kasvanut viime vuosina. Sen kautta lähtee ulkomaille 53 % suomalaisista vaihto-oppilaista. (Garam 2014, 3.)

2.4 Vaihto-opiskelu ja työelämän tarpeet

Yleisesti ottaen koulutuksen avulla halutaan lieventää työttömyyttä ja vastata työelämän muuttuviin tarpeisiin. Suomen korkeakoulupolitiikassa opiskelijavaihdon avulla halutaan lisätä opiskelijoiden valmiuksia työskennellä kansainvälisillä työmarkkinoilla luomalla heille kokemuksia kansainvälisestä kanssakäymisestä. Oman tieteenalan erikoistiedot eivät enää riitä, vaan työelämän muuttuvissa tilanteissa työntekijältä vaaditaan yhä enemmän monenlaisia valmiuksia, kuten jatkuvaa valppautta uuden oppimiseen, yhteistyö- ja kommunikaatiotaitoja, kykyä selvittää yllättävistä tilanteista ja kansainvälisyystaitoja, eli kielitaitoa ja kykyä kommunikoida

eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa. (Garam 2000, 12-13, 83.) Myös korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa painotetaan, että toiminta kansainvälistyvässä työelämässä edellyttää kaikilta korkeakoulututkinnon suorittaneilta kansainvälisyyden perustaitoja, eli vuorovaikutustaitoja, hyvää kielitaitoa ja monipuolista kulttuurista osaamista (Opetusministeriö 2009, 18). Yleisesti sekä julkinen että yksityinen sektori pyrkii rekrytoimaan kansainvälisesti pätevää työvoimaa, ja heikentyneen työllisyystilanteen myötä monen opiskelijan intressinä on kehittää valmiuksiaan myös globaaliin työnhakuun (Korhonen 2000, 20, 26).

Kansainvälisen opiskelijavaihdon perusteleminen muuttuvan työelämän tarpeilla liittyy globalisaation käsitteeseen (Garam 2000, 12-13). Globalisaatiolla tarkoitetaan maailman integroitumista yhtenäisemmäksi sosiaaliseksi järjestelmäksi, mikä nähdään usein ensisijaisesti taloudellisena ilmiönä, jossa markkinasuhteet maailmanlaajuistuvat ja syvenevät (Ylä-Anttila & Rouvinen 2000, 58). Kaikkonen (2004, 45) näkee globalisaation ennen kaikkea kulttuurienvälisen kohtaamisen lisääntymisenä. Yritysten kansainvälistymisen myötä yhä useamman yrityksen omistus ja toiminta jakautuu eri maihin. Työntekijän korkea koulutus ja kansainvälisyystaidot mahdollistavat työntekijän liikkuvuuden eri maiden välillä. (Väyrynen 2000, 92-96.) Myös Ollikaisen ja Honkasen (1996, 35) mukaan kansainvälistyminen on Suomelle välttämätöntä. Yritysten tulee kansainvälistyä pärjätäkseen kansainvälisessä kilpailussa, ja työntekijän on kansainvälistyttävä voidakseen toimia integroituvilla työmarkkinoilla.

Kansainvälistyvä Suomi hyötyy myös ulkomaisesta koulutetusta työvoimasta. Vaihto-opiskelu on merkittävässä asemassa lisäämässä Suomen kiinnostavuutta työmarkkinoilla. Garam (2001, 29) on tutkinut ulkomaisia vaihto-oppilaita Suomessa. Tutkimukseen vastaajista 69 prosenttia (N=72) kokivat olevansa vaihto-opiskelun ansiosta valmiimpia harkitsemaan tulevaisuudessa työuraa Suomessa. Kinnunen (2003, 11, 112) on tutkinut ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden integroitumista Suomeen. Tutkimukseen vastaajista (N=873) suurimmalle osalle olivat tulevaisuuden suunnitelmat vielä avoimia, mutta vajaa viidesosa kertoi jäävänsä valmistumisen jälkeen ehdottomasti Suomeen.

3 MOTIVAATIO JA MERKITYKSET

3.1 *Motivaatio käsitteenä*

Motivaatio yleisesti voidaan ajatella asiaksi, joka selittää, miksi joku toimii tietyllä tavalla. Motivaatio on ilmiönä jatkuvasti ympärillämme ja vaikuttaa käyttäytymiseemme suoraan tai tiedostamatta. Motivaatio on prosessina monimutkainen, ja siinä yhdistyvät ihmisen persoonallisuus, tunteenomaiset ja järkipäiset tekijät sekä sosiaalinen ympäristö. Viime aikoina myös arvot on otettu mukaan motivaatiotutkimukseen. (Liukkonen & Jaakkola & Kataja 2006, 10-11.) Motivaatio näkyy yksilön elämässä sekä yksittäisen toiminnan selittäjänä että toimintojen samankaltaisuuden selittäjänä koko elämänsäkaarella. Toimintojen samankaltaisuutta voidaan kutsua yksilön pysyväksi motiivipiirteeksi. Elämänmuutokset pohjautuvat usein motiiveihin ja niiden perusteella tehtyihin päätöksiin. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 10.)

Motiivi ja motivaatio ovat käsitteinä hyvin lähellä toisiaan. Metsämuurosen (1995, 64) mukaan motiiveja voidaan kutsua inhimillisen tavoitteellisen toiminnan alkuunpanijoiksi eli syiksi, jotka ovat toiminnan lähtökohtana. Motivaatio siis selittää käyttäytymisen syitä (Deci & Ryan 1985, 3). Vartiainen ja Nurmela (2002, 189) mukaan motivaatiossa on kyse laajasta motiivien verkostosta, joka sisältää sekä ulkoisia, helposti määrällistettäviä ja verbalisoitavia motiiveja sekä sisäisiä, tunteisiin liittyviä ja osittain tiedostamattomia motiiveja.

Ihmisen käyttäytymisen suhteen motivaatiolla on kolme erilaista tehtävää. Ensinnäkin motivaatio saa ihmisen toimimaan tietyllä tavalla eli se toimii käyttäytymisen energian lähteenä. Toiseksi motivaatio suuntaa käyttäytymistämme, eli se ohjaa käyttäytymistämme jonkun asettamamme tavoitteen suuntaan. Kolmanneksi motivaation tehtävänä on säädellä käyttäytymistämme. (Liukkonen ym. 2006, 12.)

Motivaation teoreettista tarkastelua voidaan pitää monimutkaisena, ja eri näkökulmista lähtöisin olevia motivaatioteorioita on lukuisia (Liukkonen ym. 2006, 13). Psykoanalyttisessa teoriassa motivaatiota perustellaan fysiologisin selityksin. Sen mukaan ihmisen motiivit ovat tarpeita, kuten nälkä, jano ja seksuaalisuus, jotka kumpuavat omasta elimistöstämme ja saavat meidän toimimaan. (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 11.) Behaviorististen teorioiden mukaan motivaation lähdeä selitetään ulkoisilla ärsyketekijöillä, esimerkiksi palkkioilla ja rangaistuksilla. Motivaatiotutkimus kehittyi humanistisempaan suuntaan Abraham Maslowin (1943) toimesta, ja humanistisen suuntauksen myötä ihmistä alettiin pitää aktiivisena toimijana. Motivaation lähteen nähtiin syntyvän psykologisista tarpeista, kuten itsensä toteuttamisen tarpeesta. 1960-luvulla yleinen psykologia koki kognitiivisen vallankumouksen ja myös motivaatioteorioissa alettiin korostaa kognitiivisuutta. Motivaation lähteenä alettiin pitää ajatusprosesseja, ennakoiteja, odotuksia ja tulkintoja. (Liukkonen ym. 2006, 14-19.)

Nykyään pääsääntöisesti motivaatiotutkimuksessa on siirrytty sosiaalis-kognitiivisten teorioiden suuntaan. Tämän lähestymistavan mukaan motivaatioon ja käyttäytymiseen vaikuttavat sekä ajatuksemme ja muut tajunnan prosessimme että sosiaalinen ympäristömme yhdessä. Motivaatio nähdään moniulotteisena toimintana, jossa ihminen arvioi käyttäytymistään, kognitioitaan ja ympäristön tapahtumia vastavuoroisella tavalla ja muokkaa tulevia tapahtumia näiden arviointien perusteella. Motivaatio on kognitiivinen prosessi, joka perustuu omaan subjektiiviseen arviointiin tilanteen tavoitteista ja merkityksestä itselle. Motivaatio on vuorovaikutusta persoonallisuustekijöiden, sosiaalisen ympäristön ja kognitioiden välillä. (Liukkonen ym. 2006, 24.)

3.2 Ulkoinen ja sisäinen motivaatio

Ihmisen motivaation määrä eri asioita kohtaan vaihtelee suuresti, ja motivaatio voidaan jakaa myös laadullisesti eri kategorioihin. Motivaation yleisin ja yksinkertaisin jaottelu on jako kahteen pääryhmään, eli motivaation jakaminen ulkoiseen ja sisäiseen motivaatioon. (Metsämuuronen 1997, 8-9.) Ulkoinen motivaatio tarkoittaa sitä, että toimintaa ohjaavat ulkoiset syyt, esimerkiksi toiminnasta seuraavat palkkiot tai rangaistukset. Toiminta suoritetaan sen tuloksen saavuttamisen vuoksi. (Ryan & Deci

2000, 54-55.) Ulkoisessa motivaatiossa toiminta on välinearvoista. Toiminnalla itsessään ei ole merkitystä tekijälleen, vaan pelkästään sen lopputulos on olennainen. (Vartiainen & Nurmela 2002, 190.)

Sisäisellä motivaatiolla tarkoitetaan sisältä kumpuavaa motivaatiota, eli halua tehdä tiettyä asiaa siksi, että se on itsearvoisesti kiinnostavaa ja tuottaa iloa (Ryan & Deci 2000, 55). Toimintaa tehdään sen sisällön ja kiinnostavuuden vuoksi, eikä lopputuloksella ole suurta merkitystä (Vartiainen & Nurmela 2002, 190). Toiminnan motiiveina ovat ilo ja myönteiset kokemukset, joita toiminta tai sosiaalinen yhteenkuuluvuus saavat aikaan (Liukkonen ym. 2006, 87). Sisäisesti motivoitunut ihminen ei tee asioita rangaistuksen pelossa, paineen alaisena tai palkkion toivossa, vaan puhtaasti omasta halustaan. Sisäinen motivaatio on mahdollista vain sellaisissa toiminnoissa, joita kohtaan henkilö kokee sisäistä mielenkiintoa esimerkiksi sen hauskuuden, uutuuden tai haastavuuden vuoksi. (Ryan & Deci 2000, 56-57.)

Vallerandin ja Ratellen mukaan sisäinen motivaatio voidaan jakaa kolmeen motivaation eri muotoon, joita ovat tietäminen (engl. to know), saavuttaminen (engl. to accomplish) ja kokeminen (engl. to experience stimulation). Tietämisestä lähtöisin oleva sisäinen motivaatio saa voimansa oppimisen, tutkimisen ja uusien asioiden ymmärtämisen mielekkyydestä. Saavutuksiin viittaava sisäinen motivaatio tarkoittaa esimerkiksi jonkin taidon saavuttamisprosessista tai luomisesta saatua nautintoa, kun taas kokemuksellinen sisäinen motivaatio tarkoittaa tehtävän tekemisestä saatuja mielekkäitä tunteita ja aistimuksia. (Vallerand & Ratelle 2002, 42.)

Nykykäsityksen mukaan uskotaan, että ihmiset voivat olla samaan aikaan sekä ulkoisesti että sisäisesti motivoituneita (Vartiainen & Nurmela 2002, 190). Käyttäytymistä ei ohjaa vain yksi motiivi, vaan motiivien joukko, joista yksi tai useampi voi olla muita voimakkaampi. Motivaatio voi myös muuttua ulkoisesta sisäiseen ja päinvastoin. Tutkimukset osoittavat, että joissain tapauksissa ulkoisten palkkioiden todettiin alentavan sisäistä motivaatiota. Sosiaaliset palkinnot eivät kuitenkaan vaikuttaneet sisäiseen motivaatioon. Päinvastaisessa tapauksessa toiminta, joka alkaa ulkoisten motiivien seurauksena saattaa alkaa herättää yksilössä mielenkiintoa ja innostusta, ja motivaatio toimintaa kohtaan voi muuttua ulkoisesta sisäiseksi. (Metsämuuronen 1997, 8, 34-35.)

3.3 Itsemääräämismotivaatioteoria

Kaksijakoista näkemystä motivaatiosta pidetään nykyäskäityksen mukaan liian kapeana, sillä kaikkea toimintaan motivoitumista ei voida jakaa puhtaasti sisäiseen tai ulkoiseen motivaatioon. Itsemääräämismotivaatioteoria on yksi käytetyimpiä lähestymistapoja motivaation erojen selittämiseen nykypäivänä. (Ryan & Deci 2000, 55-61.) Itsemäärääminen eli autonomia tarkoittaa, että yksilö kokee omaavansa vaihtoehtoja. Ihminen kokee pystyvänsä säätelemään itse toimintaansa ja toimii oman kiinnostuksensa ja tarpeidensa mukaan eikä velvollisuuden tai pakon säätelemänä. (Deci & Ryan 1985, 38.) Autonomisella toiminnalla siis tarkoitetaan sisäsyntyistä toimintaa, johon ihminen voi itse vaikuttaa (Nurmi & Salmela-Aro 2002, 16).

Itsemääräämismotivaatioteoriassa Ryan ja Deci jaottelevat motivaation tarkemmin eri tyypeihin sen perusteella, millaisia syitä ja tavoitteita ihmisellä on toimintaan ohjautuessaan. He jakavat motivaation kuuteen eri ulottuvuuteen eli motivaatiotyyppiin. Sisäinen ja ulkoinen motivaatio nähdään jatkumona, joka alkaa amotivaatiosta ja ulottuu neljään eri ulkoista motivaatiota kuvaavaan tyyppiin ja lopulta sisäiseen motivaatioon. Se päätekijä, joka nämä motivaatiot erottaa toisistaan, on autonomian eli itsemääräämisen määrä toiminnassa. (Ryan & Deci 2000, 55-61.)

Ryanin ja Decin itsemääräämismotivaatioteorian motivaatiojatkumossa ensimmäinen motivaatiotyyppi eli amotivaatio tarkoittaa motivaation täydellistä puuttumista. Täysin motivoitumaton henkilö ei arvosta tekemäänsä toimintaa, toimii ilman tarkoitusta ja kokee, ettei pysty vaikuttamaan lopputulokseen. (Ryan & Deci 2000, 55-62.) Vallerandin ja Ratellen mukaan amotivaatio voi johtua kyvyttömyydestä suorittaa kyseistä toimintaa, toiminnan epämieluisista seurauksista, toiminnan liiallisesta vaativuudesta tai toimintaa kohtaan koetusta avuttomuuden tai lohduuttomuuden tunteesta, jolloin yksilö kyseenalaistaa koko toiminnan hyödyllisyyden (Vallerand & Ratelle 2002, 43).

Motivaatiojatkumossa ulkoista motivaatiota kontrolloivat aina ulkopuoliset tekijät ja toiminnan seuraukset tai tulokset, mutta se on jaettu neljään eri tyyppiin, koska autonomian määrä vaihtelee paljon eri tyyppien välillä. Ulkoisen motivaation tyypit ovat ulkoinen säätely, pakotettu säätely, tunnistettu säätely ja integroitunut säätely. Autonomian määrä kasvaa ulkoisesta säätelystä kohti integroitunutta säätelyä. Vähiten autonominen ulkoisen motivaation tyyppi on siis ulkoinen säätely. Ulkoisessa säätelyssä henkilön motivaatio pohjautuu ulkoisten vaatimusten täyttämiseen,

rangaistusten välttämiseen ja mahdollisten palkintojen saavuttamiseen. Toinen ulkoisen motivaation tyyppi on pakotettu säätely, jossa henkilö on sisäistänyt vaatimukset, rangaistukset ja palkkiot. Motivaatio on edelleen ulkoapäin ohjattua, mutta henkilön tavoitteena ovat esimerkiksi syyllisyydentunnon välttäminen tai ylpeydentunteen saavuttaminen ja motivaation lähteenä toimii ”sisäinen pakko”. Kolmannessa tyypissä eli tunnistetussa säätelyssä henkilö on omaksunut ulkoa tulleen motivaation ja kokee toiminnan tavoitteen itsellensä tärkeäksi ja hyödylliseksi. Neljäs eli integroitunut säätely on autonomisin ulkoisen motivaation tyyppi ja hyvin lähellä sisäistä motivaatiota. Henkilö kokee tekemisen itsessään arvokkaaksi, mutta silti tärkein motiivi toiminnalle on saavuttaa tiettyjä tuloksia. Sisäisesti motivoitunut henkilö arvostaa toimintaa itsessään enemmän kuin sen tuloksia tai seurauksia. Hänen toimintansa perustuu siihen, että itse toiminta tuottaa iloa, on sopivasti haastavaa ja palkitsee sisäisesti. (Ryan & Deci 2000, 55-62.)

Itsemääräämisteorian mukaan käyttäytymisen ja motivaation voima on seurausta yksilön tarpeista. Motivaation suunnalla tarkoitetaan yksilöllisiä prosesseja, jotka ohjaavat yksilön toimintaa tarpeiden tyydyttämiseksi. (Ryan & Deci 2002, 6-7.) Näitä ihmisille synnynnäisiä ja välttämättömiä tarpeita on itsemääräämisteorian mukaan kolme: koettu pätevyys, autonomia ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus. Koetulla pätevyydellä tarkoitetaan luottamusta omiin kykyihin ja yksilön kykyjen vastaavuutta ympäristön vaatimuksiin. Autonomia tarkoittaa käyttäytymistä oman tahdon mukaisesti. Yksilö kokee, että käyttäytyminen on vapaasti valittua ja kokee toiminnan itsensä ilmaisuksi, vaikka toimintaan vaikuttaisivat ulkopuolisetkin tekijät. Sosiaalinen yhteenkuuluvuus nähdään yhteenkuuluvuuden tunteena muihin ihmisiin ja yksilön siteenä ryhmään, jossa toimitaan. Ryanin ja Decin mukaan motivaation sisäistämisprosessi eli motivaation muuttuminen ulkoisesta sisäisempään suuntaan on mahdollinen koetun pätevyyden, autonomian ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tarpeiden tyydyttyessä. Tällöin alun perin ulkoisesti motivoitunut toiminta voi muuttua enemmän autonomisesti säädellyksi toiminnaksi ja jopa sisäisesti motivoituneeksi. (Ryan & Deci 2000, 63-65.)

3.4 Motivaation hierarkkinen malli

Motivaatio nähdään hierarkkisesti rakentuneena prosessina. Vallerandin motivaation hierarkkisessa mallissa motivaatio voi olla luonteeltaan sisäistä tai ulkoista tai puuttua kokonaan. Motivaatioprosessi voi ilmentyä kolmella eri tasolla, joita ovat globaali taso, kontekstuaalinen taso ja tilannekohtainen taso. Motivaation globaali taso liittyy yksilön persoonaan ja kuvaa motivoitumista ympäristöön yleisellä tasolla. Tämä motivaation taso on mallissa ylimpänä ja nähdään pysyvimpänä ominaisuutena. Toiset ihmiset ovat sisäisesti motivoituneempia kaikkeen toimintaan kuin toiset. Kontekstuaalinen motivaation taso tarkoittaa tiettyyn elämänalueeseen kohdistuvaa motivaatiota. Tilannekohtainen motivaation taso kuvaa tiettyyn tilanteeseen kohdistuvaa motivaatiota ja on kaikista motivaation tasoista epävakain ja vaihtelee tilannesidonnaisesti. Motivaation tasot voivat vaikuttaa toisiinsa niin ylhäältä alaspäin kuin myös alhaalta ylöspäin samassa asiayhteydessä. Mallissa motivaatio nähdään sitä pysyvämpänä, mitä korkeammalla hierarkiassa se sijaitsee. Motivaatioon vaikuttavat sosiaaliset tekijät ja ympäristötekijät, mutta globaalilla tasolla motivaatio on vähemmän altis taipumaan ympäristön vaikutuksille kuin alemmilla tasoilla. (Vallerand & Ratelle 2002, 44-51.)

3.5 Vaihtoon lähdön motiivit

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella opiskelijoiden motiiveja lähteä ulkomaille vaihtoon ja peilata niitä opiskelijoiden kokemuksiin ja annettuihin merkityksiin. Taajamo (1999) tiivistää ulkomaille lähdön motiivien laatua seuraavasti:

Opiskelijoiden motiiveja lähteä ulkomaille opiskelemaan voi pitää tunteisiin liittyvinä odotuksina siitä, mitä vaihtovuodesta seuraa opiskelijalle. (...) Motivaatio voi olla ulkoista tai sisäistä. Sisäisesti motivoitunut opiskelija on kiinnostunut opiskeltavista aiheista sekä uuden tiedon omaksumisesta ja ongelmien ratkaisemisesta. Ulkoisesti motivoitunut opiskelija on kiinnostunut opiskelun kautta saatavista palkkioista savuttaakseen jonkin etäisemmän päämäärän. Vaihto-opiskelijoilla sisäinen motivaatio on voimakkaampi kuin ulkoinen, koska heillä on halu ja tietoinen pyrkimys persoonalliseen kasvuun ja halu oppia, ymmärtää ja kehittyä uudessa tilanteessa. Lisäksi ulkomailta opiskelu on hyvin omaehtoista. Sisäinen ja ulkoinen motivaatio eivät ole toisiaan

poissulkevia vaan tukevat toisiaan. Toisaalta opiskelijat nauttivat jo sinänsä opiskelu- ja oppimisprosessista ulkomailla ja toisaalta heillä on myös pyrkimys tiettyihin tavoitteisiin, jotka liittyvät mm. tulevaisuuden työtehtäviin ulkomailla ja opiskelusta saatavaan meriittiin. (Taajamo 1999, 77.)

Tässä luvussa tarkastelen aikaisempaa tutkimusta vaihtoon lähdön tärkeimmistä motiiveista opiskelijoiden näkökulmasta. Alla esittelemäni tutkimukset ovat toteutettu kyselylomakkein tai teemahaastattelun avulla.

Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMO:n vastaava asiantuntija Irma Garam on tutkinut kansainvälistä liikkuvuutta korkeakouluissa. Garamin selvityksessä ”Kansainvälisyyttä käytännössä” (2000) tutkittiin suomalaisten yliopisto-opiskelijoiden kansainvälistä vaihto-opiskelua. Kyselylomaketutkimukseen osallistui 876 vaihto-opiskelijaa, jotka olivat palanneet ulkomaanvaihdosta Suomeen lukuvuosina 1998-99. Vastaajat edustivat kaikkia Suomen yliopistoja ja koulutusaloja. Kyselylomake sisälsi pääasiassa valmiita vastausvaihtoehtoja ja useissa vastausvaihtoehtoissa käytettiin likert-asteikkoa. Tutkimuksessaan Garam toteaa, että vaihto-opiskelusta haetaan ennen kaikkea kokemuksia, vieraaseen kulttuuriin tutustumista, kielitaitoa ja mahdollisuutta matkusteluun eikä niinkään opintosuorituksia. Opintoihin liittyviä syitä tärkeämpänä pidetään myös työelämään pätevoitymistä. (Garam, 2000, 23-24, 34-35.)

Kokemuksellisuus ja uusien asioiden viehätys korostui myös muissa tutkimuksissa. Hietaluoma (2001) on tutkinut ulkomaisten vaihto-oppilaiden Suomeen tulon taustalla olevia tekijöitä ”Why Finland?” -selvityksessä. Selvitys toteutettiin kyselytutkimuksena ja siihen vastasi 561 opiskelijaa, jotka olivat saapuneet suomalaisiin korkeakouluihin syksyllä 2000. Tutkimus sisälsi sekä valmiita vastausvaihtoehtoja että avoimia kysymyksiä. Tutkimuksen mukaan opiskelijavaihtoon hakeutumisen tärkeimpinä motiiveina pidettiin mahdollisuutta henkiseen kasvuun ja kehittymiseen. Muita tärkeitä motiiveja oli toiseen maahan ja kulttuuriin tutustuminen, matkustelu, englanniksi opiskelu ja kielitaidon kartuttaminen sekä urakehitys. (Hietaluoma 2001, 6, 22-23.)

Taajamo (1999) on tutkinut ulkomailla opiskelun kulttuurista kehitystehtävää. Tutkimus tehtiin teemahaastatteluna ja kohdejoukkona (N=14) olivat Jyväskylän yliopistosta kansainväliseen opiskelijavaihtoon Kentin yliopistoon lukuvuonna 1993-94

osallistuneet opiskelijat. Tutkimuksessa todettiin, että opiskelijoita motivoi yksinkertaisesti ”halu lähteä” ulkomaille vaihtoon. Halu koostuu intuition, haaveen ja itsestäänselvyyden erilaisista yhdistelmistä. Opintoihin haluttiin uutta sisältöä ja näkökulmaa sekä vaihtelua opiskelutapaan. Opiskelun lisäksi toisesta kulttuurista haluttiin saada valmiuksia tulevaisuudelle, kuten uran luomiseen liittyviä kommunikointitaitoja. Motiiveina koettiin myös kielitaidon kehittyminen, oma henkilökohtainen kasvu ja monipuoliset kulttuuriset kokemukset. (Taajamo 1999, 20-21, 36.)

Edellisen tutkimuksen tavoin muissakin tutkimuksissa tuli esille haave vaihtoon lähdöstä. Forsström (2000) tutki lukuvuosina 1995/96 ja 1996/97 opettajaksi opiskelevien ulkomaanvaihtokokemuksia. Tutkimukseen osallistui 112 Erasmus-opiskelijaa ja tutkimus suoritettiin kyselylomakkein. Tutkimustuloksista selviää, että useimmilla opiskelijoilla vaihtoon lähtö on ollut pitkäaikainen haave. Kotimaan opinnoille kaivattiin taukoa sekä vaihtelua normaaliin arkeen. Suurin osa motiiveista liittyi opiskelun ulkopuolisiin asioihin. Näitä olivat esimerkiksi kohdemaan kulttuuriin, ihmisiin ja elämäntyyliin tutustuminen, ystävien hankkiminen, matkustelu ja henkilökohtaiseen kasvuun liittyvät asiat. Tärkein opiskeluun liittyvä syy oli ulkomaan vaihdon hyöty tulevassa ammatissa. Muita tärkeitä syitä olivat kohdemaan kielen opiskelu, kielipääoman kasvattaminen sekä kohdemaan koulujärjestelmään ja opetusmenetelmiin tutustuminen. Varsinaisten opintosuoritusten tai ulkomailla mahdollisesti saatavan korkeatasoisen opetuksen ei nähty olevan tärkeä syy lähteä ulkomaille vaihtoon. (Forsström 2000, 38-42.)

90-luvun lopulla on tutkittu myös laajemmin eurooppalaisia vaihto-oppilaita. Teichler selvitti lukuvuonna 1998-1999 erasmus-vaihdossa olleiden vaihto-oppilaiden motiiveja lähteä ulkomaille vaihtoon. Kyselylomakkeen 14:a vaihtoehdosta suosituimmiksi motiiveiksi nousivat vieraan kielen oppiminen, mahdollisuus henkiseen kasvuun ja akateemisen oppimiskokemuksen saavuttaminen vieraassa maassa. Muita tärkeitä motiiveja olivat vieraan maan ymmärtäminen, uranäkymien parantaminen, matkustelu ja pääsy pois normaalista ympäristöstä. Teichlerin mukaan monenlaiset seikat voivat vaikuttaa vaihtomaan valintaan. Englanninkieliset maat ovat suosiossa siksi, että pääosin vaihto-opiskelijat ovat opiskelleet kieltä kotimaassaan. Isoja ja kuuluisia kaupunkeja pidetään kiehtovina kohteina ja pieniä taas perinteisinä ja kotoisina vaihtoehtoina. Ulkomaan vaihtoa voidaan pitää myös tietynlaisena lomana, jolloin

lämmin ilmasto saattaa vaikuttaa suotuisasti vaihtopaikan valintaan. (Teichler 2004, 397-398.)

3.6 Vaihto-opiskelun merkitys opiskelijalle

Ulkomailla opiskelu voidaan yleisesti nähdä merkittävänä oppimiskokemuksena. Antikainen (1996, 251-253) määrittelee merkittävän oppimiskokemuksen sellaiseksi kokemukseksi, joka ohjaa yksilön elämäntapaa ja muuttaa tai vahvistaa hänen käsitystään itsestään. Merkittävät oppimiskokemukset ovat elämäntapahtumia ja erityisesti muutostapahtumia. Myös Silkelä (2000, 120-125) kuvaa merkittävää oppimiskokemusta kokemukseksi, jolla on vaikutusta yksilön persoonalliseen kasvuun. Kokemus rakentuu elämyksistä, tunteista ja tunnelmista ja koko elämän arvo sekä erityisesti hetkien arvo mitataan usein juuri kokemuksen arvolla. Ihmisen perusluonteeseen kuuluu etsiä elämälleen merkityksiä, ja kokemuksesta tulee merkittävä oppimiskokemus vasta sen jälkeen, kun ihminen on antanut sille merkityksen ja arvon. Omia oppimiskokemuksia reflektoidessaan opiskelija tunnistaa tietyt kokemukset merkittäviksi oppimiskokemuksiksi. Myös yhteiskunnan arvot ja kulttuuri vaikuttavat siihen, millaisia oppimiskokemuksia arvostetaan.

Vaihto-opiskelu sisältää formaalien oppimiskokemusten lisäksi paljon informaaleja oppimiskokemuksia. Informaalit oppimiskokemukset edistävät oppimista ja yksilön henkistä kasvua. Kuhin (1993) tutkimuksessa luokkahuoneen ulkopuolisesta oppimisesta todetaan, että eri kulttuureihin ja eri taustoista tuleviin ihmisiin tutustuminen on tärkeä informaalin oppimisen muoto. Tutustuessaan muista kulttuureista tuleviin ihmisiin yksilön asenteet muuttuvat ja hän oppii arvostamaan paremmin eri taustoista tulevia ihmisiä ja luomaan heihin helpommin sosiaalisia suhteita. (Kuh 1993, 296-300.) Vaihto-oppilaana tutustutaan uusiin kulttuureihin myös uuden asuinmaan ja matkustelun myötä. Kuh (1995, 141-142) toteaa matkustelun olevan usein merkittävä kokemus opiskelijalle. Matkustelu lisää ymmärrystä muita kulttuureja kohtaan, ongelmanratkaisutaitoja ja kasvattaa yksilön kykyä reflektoida oppimaansa.

Myös muissa tutkimuksissa matkustelu nähdään merkittävänä osana oppimista ja vaihto-opiskelua. Gmelchin (1997, 475-486) tutkimuksen aineisto koostuu 51 amerikkalaisen vaihto-opiskelijan matkailupäiväkirjoista sekä avoimia kysymyksiä

sisältäneistä kyselylomakkeista. Tutkimuksessaan Gmelch korostaa, että matkustelun mahdollistama oppiminen ei ole pelkästään oppimista vieraista paikoista ja kulttuureista, vaan matkaaminen uusiin ja tuntemattomiin paikkoihin opettaa opiskelijalle uudenlaista päätöksentekoa ja selviytymistä päivittäisistä tilanteista, mikä kasvattaa henkistä pääomaa. Matkustelun nähtiin lisäävän kielitaitoa, itsevarmuutta ja kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin.

Ulkomailla opiskelua pidetään merkittävänä oppimiskokemuksena myös siksi, että sitä usein reflektoidaan vahvasti. Vaihto-oppilaat refleктоivat kokemuksiaan ja oppimistaan ulkomailla opiskelun aikana ja sen jälkeen. (Taajamo 2005, 50.) Tiuraniemi näkee oppimisen prosessina, jossa lähtökohtana ovat yksilön omat kokemukset, joita voidaan reflektoida. Reflektio on väylä kokemusten abstraktiin ymmärtämiseen. Yksilön reflektoidessa kokemuksiaan, hän etäännyttävä välittömästä kokemuksesta ja tulkitsee sitä. Itsereflektiossa oma kokemus otetaan tulkinnan kohteeksi. (Tiuraniemi 1995, 149-150.) Reflektoidessa kokemuksiaan opiskelija saavuttaa uuden ja syvemmän ymmärryksen omasta kokemusmaailmastaan (Silkelä 2000, 126). Vaihto-oppilaana olo on erilainen ja ainutlaatuinen elämäntilanne, jolloin opiskelija peilaa ja reflektoi kokemuksiaan jatkuvasti ja myös jälkeensä, kuten tässä tutkimuksessa matkakertomuksen muodossa. Vaihtovuosi koetaan merkittävänä erityisesti silloin, kun se on aikaansaanut muutosta omiin näkökulmiin ja asenteisiin suhteessa omaan itseensä ja elämäänsä sekä muuhun maailmaan. (Taajamo 2005, 50.) Vaihto-opiskelu voidaan nähdä löytämis- ja tiedostamisprosessina, jossa opiskelija laajentaa näkökulmaansa omaan elämäänsä. Toisessa kulttuurissa eläminen muuttaa usein yksilön tapaa nähdä myös oma kulttuurinsa. (Taajamo 1999, 82.) Vaihto-opiskelijoilla on mahdollisuus jäsentää oma paikkansa maailmassa erilaisesta perspektiivistä sekä tarkastella omaa kulttuurista ympäristöään kotimaassaan uudesta näkökulmasta. (Taajamo 2005, 50.)

Vaihto-opiskelun merkitys piilee myös sen aikana solmituissa ystävyysuhteissa. Aittolan (1998, 201) mukaan opiskelijoiden vertaissuhteet mahdollistavat erilaisia oppimiskokemuksia, joista vahvimpina ovat sosiaaliset ja persoonalliset oppimiskokemukset. Tutkimuksissa ystävyysuhteiden merkitystä korostetaan ulkomailla opiskelun aikana. Hendrickson, Rosen ja Aune (2011, 2-3) ovat tutkineet vaihto-opiskelijoiden välisiä ystävyysuhteita. Tutkimuksessaan he luokittelivat vaihto-opiskelijoiden ystävyysuhteet kolmeen eri luokkaan. Ensimmäinen luokka on

ystävyyssuhteet muiden samasta kulttuurista tulleiden vaihto-opiskelijoiden kanssa. Näiden ystävyyssuhteiden tarkoituksena on oppia tuntemaan uusi kulttuuri sellaisten ihmisten kanssa, jotka ymmärtävät ja kokevat samoja tunteita ja joita kohtaan tunnetaan vahvaa yhteenkuuluvuutta. Toinen luokka on ystävyyssuhteet vaihtokohteen paikallisten asukkaiden kanssa. Nämä ystävyyssuhteet edistävät vaihto-opiskelijan sopeutumista uuteen kulttuuriin ja lisäävät paikallisen kulttuurin tuntemusta. Ystävyyssuhteet paikallisten kanssa koetaan usein vaikeaksi saavuttaa mahdollisesti puuttuvan yhteisen kielen vuoksi tai siitä syystä, että paikallisilla on jo kiinteät ystäväporukat. Kolmas luokka on multikansalliset ystävyyssuhteet, joita solmitaan muista kulttuureista tulleisiin vaihto-oppilaisiin. Heitä yhdistää se, että he kaikki ovat vierailijoina vieraassa kulttuurissa. Multikansallisten ystävyyssuhteiden etuna on se, että voi oppia paljon monista eri kulttuureista ja vaihtovuoden jälkeen opiskelijalla on ystäviä ympäri maailmaa.

Myös muissa tutkimuksissa esiintyy ystävyyssuhteiden solmimisen vaikeus paikallisten kanssa. Taajamo (2005, 78-79) tutki ulkomaisia opiskelijoita (N=23) Suomessa haastattelun keinoin vuosina 2000-01. Hänen mukaansa ulkomaisilla opiskelijoilla oli vaikeuksia solmia suhteita paikallisten kanssa, vaikka kulttuurin syvemmän tuntemuksen vuoksi niitä olisi haluttu solmia enemmän. Ystävyyssuhteita onnistuttiin solmimaan lähinnä käymällä samoilla kursseilla, joilla tehtiin yhteistyötä. Syiksi epäiltiin sitä, että vaihto-opiskelijat usein ryhmäytyvät ja viettävät aikaa keskenään ja toisaalta sitä, että paikalliset eivät kokeneet ystävyyssuhdetta kannattavaksi sen lyhyiden takia. Ystävyyssuhteita paikallisten kanssa pidettiin opiskelukulttuuriin sopeutumisen kannalta edistävänä tekijänä. Ne paikalliset, jotka olivat itsekin eläneet vieraassa kulttuurissa, solmivat herkemmin ystävyyssuhteita ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden kanssa.

Smelser (1985) jakaa ulkomailla opiskelun kokemukset akateemisiin, kulttuurisiin ja henkilökohtaisiin. Jaon hän perustelee siten, että vaihto-opiskelu sisältää opiskelua, sitä tehdään jossain muualla kuin oman kulttuurin ympäristössä ja vaihto-opiskelun kokemus sisältää paljon ulottuvuuksia, jotka ovat merkittäviä henkilökohtaisella tasolla. Smelserin mukaan näiden osa-alueiden sulautuessa toisiinsa ulkomailla opiskelusta muodostuu opiskelijalle yhtenäinen omakohtainen kansainvälinen kokemus. Smelser näkee ulkomailla opiskelun väistämättä positiivisesti häiritsevänä kokemuksena. Vieraassa ympäristössä opiskelija kohtaa erilaisia akateemisia,

kulttuurisia ja henkilökohtaisia toimintatapoja. Uudessa ympäristössä vanhat säännöt ja toimintamallit eivät välttämättä päde, ja opiskelija joutuu kehittämään uudenlaisia tapoja ajatella, toimia ja oppia. Tutkimuksessaan Smelser näkee ulkomaan vaihdon merkityksen yksilölle eniten henkilökohtaisena. Ulkomailla opiskelu on aina henkilökohtaisesti kasvattava kokemus. Henkilökohtainen kasvu nähdään tapahtumana, jossa henkilön vanha ajattelumalli saa särön, henkilö altistuu uudennlaisille tavoille ajatella, ja vanhan ja uuden mallin yhdistelmä muotoutuu rikkaammaksi ja monimuotoisemmaksi tavaksi nähdä ja kokea maailmaa. Vaihto-opiskelu koetaan merkittävänä myös siksi, että kotimaan jättäminen taakse ja ikävöinti ovat kokemuksina vahvoja ja usein tunteikkaita. Vaihto-opiskelu nähdään matkana, jonka loppu on väistämätön. Vaihto-opiskelun aika on rajallinen ja ennalta määritelty, jolloin sitä pidetään merkittävänä ja ainutlaatuisena ajanjaksona, jota ei voi elää uudelleen. (Smelser 1985, 57-61.)

Garamin ”Kansainvälisyyttä käytännössä” -tutkimuksen mukaan vaihto-opiskelijat kokevat ulkomailla opiskelusta olevan hyötyä työpaikan saamisen kannalta. Työelämän kannalta merkittävimpinä vaihto-opiskelun antena pidettiin ulkomailla opiskelun aikana kerrytettyä kielitaitoa, sosiaalisia valmiuksia ja selviytymistaitoa. (Garam 2000, 84-87.) Garam on tutkinut myös ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia suomalaisissa korkeakouluissa ”My Finland” -selvityksessään. ”My Finland” on jatkotutkimus Hietaluoman (2001) ”Why Finland?” -selvitykselle. Jatkotutkimukseen osallistujat koostuivat opiskelijoista, jotka olivat vastanneet myös ”Why Finland?”-kyselyyn, ja vastaajia oli yhteensä 72. Tutkimus sisälsi sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Tutkimuksen mukaan ulkomailla opiskelulla on enemmän henkilökohtaista ja kulttuurista merkitystä kuin akateemista merkitystä. Opiskelulla vieraassa maassa nähtiin olevan eniten vaikutusta opiskelijan henkilökohtaisen ja sosiaalisen kasvun kannalta, joihin sisältyy esimerkiksi vieraan maan ymmärtäminen ja uusien ystävien saaminen. Merkittävänä vaihtoaikaa pidettiin myös englannin kielen taidon ja urakehityksen kannalta. Vähiten merkitystä arvioitiin olevan akateemisen kehityksen ja suomen kielen oppimisen kannalta, mutta näitäkin yli puolet pitivät merkittävänä. (Garam 2001, 6-8, 29-30.)

Henkilökohtaisia merkityksiä korostetaan myös muiden tutkimusten tuloksissa. Taajamo (1999) painottaa kulttuurisen kehitystehtävän tutkimuksessaan, että vaihtovuoden jälkeen opiskelijat hahmottivat ulkomaan vaihdon merkitykset

kokonaisvaltaisesti. Opiskelijat näkivät itsensä ja oman asemansa maailmassa uudesta näkökulmasta ja huomasivat itsessään tapahtuvan kehityksen. Vaihdon myötä opiskelijoiden kulttuurinen näkökulma oli laajentunut ja kiinnostus kansainvälisiin asioihin lisääntynyt. Tutkimuksen mukaan vaihtovuoden jälkeen opiskelijat olivat itsevarmempia ja he kokivat kulttuuristen vuorovaikutustaitojensa lisääntyneen niin, että kynnys lähteä ulkomaille tai solmia kontakteja ulkomaalaisten kanssa oli madaltunut. Taajamon mukaan vaihto-opiskelu voidaan nähdä eräänlaisena itsenäisyystestinä opiskelijalle. Opiskelija joutuu selviytymään vieraassa ympäristössä, mikä kasvattaa itsevarmuutta ja johtaa oman kehitysprosessin huomaamiseen. (Taajamo 1999, 50-55, 78.)

Tutkimuksessaan Taajamo muodosti osallistujista viisi kulttuurisesti erilaisesti orientoitunutta tyyppiä. Määrätietoinen tyyppi ja itsensä kehittäjä-tyyppi kykenevät aktiiviseen ja monipuoliseen kulttuuriseen kanssakäymiseen. Määrätietoinen tyyppi on ulospäinsuuntautunut, kommunikoiva ja energinen ja itsensä kehittäjä-tyyppi taas hakee henkistä pääomaa uusien kokemusten avulla. Kolmas eli opiskeluorientoitunut tyyppi on opiskeluun motivoitunut opiskelija, joka hakee uusia näkökulmia opiskeluunsa ja haluaa laajentaa kotimaisia opintojaan. Hän voi olla uraorientoitunut opiskelija, jonka motivaatio kumpuaa siitä, että hänen tulevaisuuden suunnitelmiinsa liittyy kansainvälisyys. Toisaalta hän voi olla myös suoritusorientoitunut opiskelija, jonka tehokkuus liittyy siihen, että hän pyrkii täydellisiin opintosuorituksiin. Neljäs tyyppi on liikunnallisesti orientoitunut tyyppi, joka solmii ystävyysuhteensa liikuntaharrastusten parissa. Viimeisenä on tarkkailijatyypin, joka pitäytyy tutussa ja samanlaisessa, on pidättyväinen ja lyhytsanainen ja suhtautuu asioihin neutraalisti ja kyseenalaistamatta. (Taajamo 1999, 50-55, 78.)

Tutkimuksissa opiskelijat kokevat yleensä saavuttaneensa opiskelijavaihdolleen asettamansa tavoitteet. Forsströmin tutkimuksessa Erasmus-opiskelijat kertoivat kielipääomansa karttuneen ja suuri osa mainitsi puhuvansa maan kieltä sujuvasti vaihdon jälkeen. Kaksi kolmasosaa opiskelijoista kertoi ystäväpiirinsä koostuvan pelkästään muista vaihto-opiskelijoista. Paikallisiin tutustumisen koettiin vaikeana ja painottui niihin paikallisiin opiskelijoihin, jotka olivat itse olleet aiemmin vaihto-oppilaina ja toimivat vaihto-oppilaiden tutoreina. Kokonaisarvosanaksi opiskelijavaihdolleen opiskelijat antoivat keskimäärin numeron 9 eli kiitettävän. Saavutettuja opiskelutuloksia opiskelijat arvioivat keskimäärin huonommin ja sen tulos

jäi alle 8. Tutkimuksen mukaan tästä voidaan päätellä, että opiskelun ulkopuoliset asiat, kuten sosiaaliset suhteet ja kansainväliset kokemukset, nostivat vaihdolle annettua yleisarvosanaa. Tutkimuksessa todetaan, että opiskelijat eivät saavuta vaikuttavia opiskelutuloksia, mutta opiskelu koetaan antoisaksi henkilökohtaisista syistä, ja se antaa ammatillista pääomaa. (Forsström 2000, 44-47.)

Myös muut tutkimukset puoltavat sitä, että vaihto-oppilaat ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä vaihtoaikaansa ja pitävät ulkomaan vaihtoansa arvokkaana kokemuksena. Teichlerin (2004) laajoissa tutkimuksissa niin 1990-luvun alussa kuin lopussakin Erasmus-opiskelijat pitivät merkittävänä vaihdosta saatua kulttuurista kokemusta, vieraan kielen oppimista ja henkilökohtaisia kokemuksia. Vaihdon avulla saavutettiin myös ammatillista ja akateemista arvoa, mutta niille ei annettu yhtä paljon merkitystä kuin edellä mainituille. (Teichler 2004, 405-406.)

Vaihdon ainutkertaisuutta korostetaan myös uudemmissa tutkimuksissa. Green, Johansson, Rosser, Tengnah ja Scott (2008) ovat tutkineet ruotsalaisten ja englantilaisten sairaanhoitajaopiskelijoiden vaihtokokemuksia. Tutkimus toteutettiin yksilö- ja ryhmähaastatteluin ja osallistujia oli 32. Opiskelijat pitivät vaihtoon lähtöä mahdollisuutena, joka tulee eteen vain kerran elämässä ja heitä kiehtoi ajatus tutustua tuntemattomaan. Jälkeenpäin monet opiskelijat näkivät ulkomaan vaihdon parhaana asiana, mitä heille on ikinä tapahtunut sekä koko elämää muuttavana ajanjaksona. He kokivat vaihdon vaikuttavan positiivisesti uranäkymiin tekemällä vaikutuksen työnantajaan, erottamalla sen avulla joukosta sekä antamalla paremmat mahdollisuudet työskennellä tulevaisuudessa ulkomailla. Kokemusta pidettiin rikastavana myös siksi, että vaihdon aikana solmittiin pitkäaikaisia ystävyys-suhteita. Kaiken kaikkiaan vaihdolla nähtiin olevan positiivisia vaikutuksia itsetuntoon, itseluottamukseen ja ammatilliseen osaamiseen. Ulkomaan vaihto sai aikaan myös positiivisia asennemuutoksia muita kulttuureja kohtaan sekä erilaisista taustoista tulevia ihmisiä kohtaan.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkimuskysymys

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella vaihto-opiskelijoiden motiiveja lähteä vaihtoon sekä vaihdolle jälkeensä annettuja merkityksiä opiskelijoiden matkakertomusten perusteella. Tarkoituksena on myös tarkastella motiiveja ja merkityksiä suhteessa toisiinsa, joten lopullinen tutkimuskysymykseni muotoutui seuraavanlaiseksi:

Millaisia motiiveja ja merkityksiä vaihto-opiskelijat antavat vaihto-opiskelulle matkakertomuksissaan ja miten ne ovat yhteydessä toisiinsa?

4.2 Narratiivinen tutkimusote

Tämän tutkimuksen aineistona ovat vaihto-opiskelijoiden kirjoittamat matkakertomukset. Kertomuksia voi tutkia ja analysoida erilaisin metodein, mutta päädyin valitsemaan narratiivisen tutkimusmenetelmän, sillä narratiivista tutkimusta aiheesta on tehty hyvin vähän ja se sopi hyvin aineiston tarinamaiseen muotoon sekä tutkimuskysymykseeni. Tässä luvussa kerron narratiivisen tutkimuksen pääpiirteistä sekä analyysitavoista. Lopussa erittelen ne analyysin periaatteet, joita itse pyrin tässä tutkimuksessa toteuttamaan.

Narratiivisuus käsitteenä ei ole kovin vakiintunut suomen kielessä. Käsite on peräisin latinankielisestä substantiivista *narratio*, joka tarkoittaa kertomusta, sekä verbistä *narrare*, joka tarkoittaa kertomista. Englannin kielessä sanat ovat substantiivi *narrative* ja verbi *narrate*. Osa tutkijoista käyttää narratiivisuuden synonyymina sanaa tarinallisuus tai kerronnallisuus, mutta kirjallisuustieteessä käsitteet tarina ja kertomus sisältävät erilaisen merkityksen. Tässä tutkimuksessa käytän käsitteitä narratiivi, kertomus ja tarina toistensa synonyymeina Heikkisen tavoin. (Heikkinen 2001, 116.)

Kertomuksen määritelmä on monimutkainen. Kertomuksessa tekstien osat liittyvät toisiinsa ja muodostavat jonkinlaisen kokonaisuuden. (Alasuutari 2011, 126-127.) Kertomus voidaan nähdä olennaisena osana havaitsemista, tuntemista ja toimintaa, eikä pelkästään esityksenä jostain aikaisemmin tapahtuneesta. Tätä ajatusta kutsutaan kertomuksen elämiseksi. (Hyvärinen 2004, 297.) Raja puheen ja kertomuksen välillä on liukuva, joten voimme puhua kerronnallisuuden erilaisista asteista. Hyvärisen mukaan yksinkertaisin tapa määritellä kertomus on, että ”joku kertoo toiselle, että jotain tapahtui”. Tällainen kerronnallisuuden muoto ei kuitenkaan juuri kosketa kuulijaa. Kertomuksessa olisikin tärkeää olla vähintään kaksi tapahtumaa, jotta jokin ehtisi muuttua. Kertomuksen ja sen tutkimisen kannalta kiinnostavaa on muutos ja prosessi, mitä kertomuksen aikana tapahtuu. Kertomukset luovat maailman, jossa tapahtumat suhteutuvat toisiinsa ja luovat usein kausaalisen yhteyden. (Hyvärinen 2006, 3.) Kertomus voi myös osittain virheellisesti houkutella uskomaan, että peräkkäiset tapahtumat muodostavat syyn ja seurauksen suhteen, vaikka näin ei olisi (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 190). Kertomus pyrkii ainakin osittain antamaan merkityksiä. Sen avulla perustetaan ymmärrettäviä suhteita ja järjestyneitä jaksoja. Kertomuksissa tietyt tapahtumat ikään kuin valitaan merkittäviksi ja niiden välille rakennetaan yhteyksiä. (Bourdieu 1998, 69.)

Tutkijat ovat yleisesti sitä mieltä, että kertomuksessa tulee olla jonkinlainen juoni. Juoni antaa kertomukselle kerronnallisen luonteen, ja sen seurauksena se voidaan määritellä kertomukseksi. Kertomuksen juoni on useimmiten ajallisesti etenevä prosessi, joka rakentuu muutoksen ympärille usein kaavalla ”alkutila – muutos – lopputila”. (Kujala 2007, 26.) Juoni sitoo tarinan tapahtumat toisiinsa ja pitää tarinan koossa (Polkinghorne 1995, 16). Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 191-192) määrittelevät kertomuksen kerronnallisuuden asteen joko juonellisuuden näkökulmasta tai sen mukaan, paljonko kertomus välittää kokemuksellisuutta. Kertomuksissa ollaan usein kiinnostuneita maailman kokemisesta ja muutoksesta.

Kertominen on ikivanha tapa välittää tietoa ja kokemuksia (Kujala, 2007, 33). Sen avulla tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia, luodaan luottamusta ja ylläpidetään ryhmiä. Kertomus on yksi tietämisen muoto ja se voidaan nähdä ihmisen yhtenä tärkeänä välineenä ymmärtää myös ajallisuutta. Kertomusten kautta jäsennetään ja hallitaan menneisyyttä, rakennetaan identiteettiä ja suunnataan tulevaisuuteen. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.)

Polkinghornen (1995, 5) mukaan narratiivisuudessa on kyse kerronnasta, jossa ihmisen elämän erilliset tapahtumat ovat yhdistetty yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Narratiivisuus on yksi ihmisen tapa tehdä selkoa todellisuudesta. Loogisen ajattelun ohella tarinamuoto on toinen tapa yksilön kokemuksen jäsentämiseen. Narratiivisuus kuuluu ihmisen olemassaolon perusteisiin, sillä ihmisen elämä sisältää paljon tarinoiden kertomista ja kuuntelemista. (Eskola & Suoranta 1998, 22-23.) Ihmisen kokemukset voidaan nähdä tarinoina, joita ihminen elää ja joita hän kertoessaan muotoilee uudelleen. Koko elämän voidaan katsoa rakentuvan tarinoiden kertomisen kautta. Pohtiessaan elämäänsä ihminen kertoo tarinoita, jotka voivat avata uusia näkökulmia tai kätkeä entisiä. Oman elämänsä reflektio kuuluu ihmisen perusominaisuuksiin. (Syrjälä 2001, 204.) Kertomukset muokkaavat niin kertojan itsensä käsitystä itsestään kuin myös muiden käsitystä hänestä (Hänninen 1999, 57).

Kerronnallisessa tutkimuksessa voidaan puhua myös erilaisista kertomuksen tyypeistä. Hyvärinen mukaan tutkimuksessa kertomukset voivat olla lähes koko elämän kattavia elämänkertoja tai pieniä tai suuria kertomuksia viime aikojen kokemuksista. Kertomus voidaan nähdä subjektiivisena esityksenä ihmisen kokemuksesta. Sitä ei voida tarkastella irrallaan ajasta ja paikasta, sillä se on aina kulttuurisesti jäsentynyttä. Kertomukset ilmentävät merkityksiä jälkikäteen, mutta myös jäsentävät yksilön maailmaa ja sosiaalista ympäristöä. (Hyvärinen 2006, 2-4.) Ricoeurin (1991, 196-198) mukaan kertomuksen avulla kuvaillaan ihmisen suhdetta maailmaan, toisiin ihmisiin sekä itseensä. Perttula (2008, 140-142) toteaa, että kertomus on elämys, joka on jo tulkittu kokemukseksi. Narratiivisessa tutkimuksessa ajatellaan, että ihminen pyrkii luomaan kokemuksilleen eheää ja jäsentynyttä muotoa.

Herman (2009) on muodostanut kertomuksen prototyypin, jonka avulla voidaan erotella toisistaan poikkeavia kertomuksen lajeja. Kertomuksen prototyypissä on neljä peruselementtiä. Ensimmäisen elementin mukaan kertomukset nähdään tilanteisina esityksinä, jotka täytyy sijoittaa kertomuksen kontekstiin ja kertomistilanteeseen. Toisen elementin mukaan kertomukset kertovat tiettyjä tapahtumia kronologisessa järjestyksessä, tai haastavat vastaanottajan tekemään päätelmiä aikajärjestyksestä. Kolmas peruselementti on kertomuksissa kuvailtu epäjärjestys tarinan sisällä. Tällä viitataan erityisesti kertomuksissa ilmeneviin häiriöihin, yllätyksiin ja odotusten rikkoutumisiin. Neljäs ja viimeinen elementti on kokemuksellisuus, joka tarkoittaa

kertomuksen tapaa kuvata jonkun kokemana, millaista oli elää kertomuksessa mainitun epäjärjestyksen läpi. (Herman 2009, 9, 17.)

Narratiivinen lähestymistapa on viime vuosikymmeninä löytänyt oman paikkansa ihmistieteellisessä tutkimuksessa (Hänninen 2008, 122). Kiinnostus elämäntarinoiden ja muiden kertomusten käyttöön tutkimuksessa on voimistunut niin, että voidaan puhua narratiivisesta käännteestä sosiaalitieteissä. Narratiivisuus voidaan nähdä metodisena viitekehyksenä, jossa huomio kohdistuu kertomuksiin todellisuuden rakentajina ja välittäjinä. Tutkimuksellisesti narratiivisuudesta voidaan puhua lähestymistapana, jossa sovelletaan ja analysoidaan kertomuksia. (Syrjälä 2001, 203, 213.) Heikkinen (2001) jakaa narratiivisen tutkimuksen kahteen päänäkökulmaan, jotka ovat kertomusten käyttäminen tutkimusmateriaalina tai tutkimuksen ymmärtäminen kertomuksen tuottamisena maailmasta. Narratiivisuuden käsitettä voidaan siis käyttää kun kuvaillaan aineiston laatua. Narratiivista aineistoa voi olla esimerkiksi kerronta, kuten haastattelut tai vapaat kirjalliset vastaukset, sekä päiväkirjat, omaelämäkerrat ja dokumentit, joita ei alun perin välttämättä ole edes tuotettu tutkimustarkoitukseen. (Heikkinen 2001, 121, 166.) Narratiivisen aineiston voi siis kerätä myös olemassa olevista kirjoituksista. Nykypäivänä media tarjoaa loputtomasti aineistoa narratiiviseen tutkimukseen. Valmis aineisto tulee jäsenellä teoreettisesti ja tutkijan tulee tematisoida aineisto narratiivisuuden näkökulmasta. (Eskola & Suoranta 1998, 24.) Narratiivinen aineisto voi olla löyhimmillään mitä tahansa kerrontaan perustuvaa aineistoa, mutta siltä voidaan edellyttää myös kertomuksen tunnuspiirteitä, kuten alkua, loppua ja juonta. (Heikkinen 2001, 121.)

Tarinan kertomiseen liittyy aina kulttuurisia konventioita. Ajatellaan esimerkiksi, että omasta elämästään kertova on moraalisesti velvoitettu kertomaan siitä totuudenmukaisesti. Kuitenkin kokemukset, joita kerromme, eivät säily mielessämme muuttumattomina ja näin ollen kertomuksemme ovat aina ajasta ja paikasta riippuvia ja saavat ajan kuluessa erilaisia versioita. Kertomus avaa kerrontatilanteessa kertojan kokemuksen tiedollisen ja totuudellisen ulottuvuuden. Kokemus ei siis muutu kertomukseksi suoraan, vaan kerrontatilanne vaikuttaa siihen, millaiseksi kertomus muodostuu. (Aaltonen & Leimumäki 2010, 147.) Narratiivisuuden lähtökohtana on aina kertojan näkökulma. Narratiivinen lähestymistapa ottaa huomioon kontekstisidonnaisuuden sijoittaen tarinan sen sosiaaliseen struktuuriin, aikaan ja

paikkaan. Merkitysten tulkinnoissa tulee huomioida se, että niiden alkuperä ja merkittävyys ovat juuri siinä kulttuurissa, jossa ne on luotu. (Erkkilä 2008, 198-199.)

4.3 *Tutkimusaineisto*

Tämän tutkimuksen pääasiallinen aineisto koostuu valmiista aineistosta eli vaihto-opiskelijoiden kirjoittamista matkakertomuksista sekä lisäaineistosta, joka sisältää matkakertomusten kirjoittajien syvällisempää pohdintaa ulkomaan vaihtonsa kokemuksista. Matkakertomuksen kirjoittamista voidaan pitää palana kirjoittajan elämäkertaa. Sitä luodessa kirjoittaja palaa hetkeksi takaisin menneeseen jäsentäen kokemuksiaan ja luoden uusia merkityksiä.

Kuten aiemmin mainittu, Tampereen yliopiston jokainen vaihdossa ollut opiskelija kirjoittaa vaihtoajastaan matkakertomuksen, joka julkaistaan yliopiston nettisivuilla kirjoittajan luvalla. Julkaisuja on vuodesta 2009 ja ne käsittävät kaikki Tampereen yliopiston tarjoamat vaihto-ohjelmat. Oman aineistoni päätin rajata uusimpaan mahdollisimpaan tietoon, eli lukuvuotena 2013-14 ja syyslukukautena 2014 kirjoitettuihin matkakertomuksiin. Otin mukaan tutkimukseen kaikki vaihto-ohjelmat, jotta aineistoni olisi mahdollisimman kattava. Kansainväliset harjoittelut rajasin tutkimukseni ulkopuolelle, sillä tutkimukseni tarkoitus on kuvata juuri vaihto-opiskelua. Aineisto koostuu matkakertomuksista, jotka on kirjoitettu yli kolme kuukautta kestäneistä ulkomaanvaihtoista. Niiden kirjoittajat edustavat lähes kaikkia tieteenaloja sekä lähes kaikkia Tampereen yliopiston vaihtokohteita. Ohjeet matkakertomuksen kirjoittamiseen löytyvät Tampereen yliopiston nettisivuilta (ks. liite 1).

Vaihto-opiskelua on tutkittu paljon haastattelujen ja kyselylomakkeiden keinoin, mutta narratiivinen tutkimus aiheesta on hyvin vähäistä. Mielenkiintoisen pääasiallisesta aineistostani tekee se, että sitä ei ole laadittu suoraan tutkimustarkoitukseen. Tutkijan roolissa pääsen pohtimaan, kenelle kirjoittaja on halunnut kertomuksensa kirjoittaa ja mitkä ovat sen kerronnan funktiot. Aineisto on tutkimuksen kannalta myös haastava siksi, että sitä ei ole laadittu tutkimuskysymysteni valossa. Kaikista kertomuksista ei löydy vastauksia tutkimuskysymykseeni, niinpä minun tuli rajata aineistoa

tutkimuskysymyksen puitteissa. Lukuvuotena 2013-14 sekä syyslukukautena 2014 kirjoitettuja matkakertomuksia on yhteensä 307 kappaletta eikä niitä ollut tutkittu vielä lainkaan. Otin mukaan tutkimukseeni ne kertomukset, joista löytyi tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia asioita, eli vaihtoon lähdön motiiveja sekä jälkepäin annettuja merkityksiä. Nämä kriteerit täyttäneitä kertomuksia löytyi yhteensä 55 kappaletta, ja ne muodostavat pääasiallisen aineistoni.

Lukiessani matkakertomuksia ja rajatessani aineistoani huomasin, että useat matkakertomuksen kirjoittajat olivat jättäneet sähköpostiosoitteensa yhteydenottoja varten. Otin heihin yhteyttä sähköpostitse saadakseni vielä syvällisempää pohdintaa aiheesta (ks. liite 2). Yhteystietonsa jättäneitä opiskelijoita matkakertomusten joukossa oli yhteensä 94 kappaletta. Otin heihin kaikkiin yhteyttä ja vastauksia sain kaikkiaan 10 kappaletta. Vastaushalukkuus oli mielestäni yllättävän hyvä siihen nähden, että osa sähköpostiosoitteista saattoi olla vanhentuneita opiskelijoiden valmistumisen takia. Lisäaineistoa käytän tutkimuksessani pääasiallisen aineistoni rinnalla.

4.4 Aineiston analyysi

Laadullinen aineisto voidaan esitellä teemoittain, mikä on useimmiten ensimmäinen lähestyminen aineistoon. Teemoittelu lähtee siitä, että ensin tekstimassasta erotellaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat. Teemojen esiintymistä ja ilmenemistä vertaillaan aineiston sisällä. Teemoittelun keinoin aineistosta saadaan nostettua esille kokoelma erilaisia vastauksia tai tuloksia suhteessa tutkimusongelmaan. Teemoittelu vaatii onnistuakseen teorian ja empirian vuorovaikutusta, ja sitaatteja aineistosta voidaan käyttää perustelemaan tutkijan tekemiä tulkintoja. Sitaattien avulla lukija pystyy arvioimaan tutkijan tulkintojen luotettavuutta, mutta liika sitaattien käyttö tekee tutkimuksesta turhan laajan. Sitaatit eivät pysty korvaamaan tutkijan omaa analyysia ja tulkintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 175-181.)

Tyypittely on myös melko yleinen tapa lähestyä laadullista aineistoa. Eskola ja Suoranta toteavat tyypittelyn olevan yksi hyvä keino laadullisen tutkimuksen analyysissa. Tyypittelystä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja vastauksista rakennetaan esimerkiksi yleisimpiä ja yhdistettyjä tyyppejä, jolloin tyypit kootaan

monesta vastauksesta. Tarinoista voi muodostaa esimerkiksi tyypillisen tilanteen kulun tai henkilökuvauksen. Tyypittely edellyttää aina jonkinlaista teemoittelua. Tyyppejä ei välttämättä tarvitse koota eri tarinoita yhdistelemällä, vaan tarinajoukosta voi esittää sitä edustavan yhden tyypillisen tarinan kokonaisuudessaan. Tyypittelyssä voidaan etsiä myös tyypillisestä poikkeavia tarinoita. Tyypkien muodostamisessa voidaan katsoa olevan ainakin kolme erilaista tapaa. Autenttinen tapa sisältää yhden vastauksen, joka toimii esimerkkinä laajemmasta aineiston osasta. Yhdistetty, mahdollisimman yleinen tyyppi on tyypittelyn tapa, jossa mukaan on otettu vain sellaisia asioita, jotka esiintyvät suuressa osassa tai kaikissa vastauksissa. Kolmas tapa tyypitellä on mahdollisimman laaja tyyppi, jolloin jotkut tyyppiin mukaan otetut asiat ovat esiintyneet vain kenties yhdessä vastauksessa. Olennaista on sisäinen loogisuus ja ajatus siitä, että tyyppi on mahdollinen, vaikka ei välttämättä sellaisenaan todennäköinen. (Eskola & Suoranta 1998, 182-183.)

Kertomuksia voidaan analysoida hyvin erilaisin tavoin. Polkinghorne jakaa narratiivisen analyysin kahteen pääluokkaan. Narratiivien analyysiksi kutsutaan analyysia, jossa aineisto koostuu kertomuksista, joita esimerkiksi luokitellaan tapaustyyppien tai kategorioiden avulla. Kertomuksia tai kertomuksen osia siis tematisoidaan ja luokitellaan. Narratiivinen analyysi taas tarkoittaa sitä, että aineiston pohjalta luodaan uusi kertomus tai kertomuksia, joissa tuodaan esiin aineiston kannalta tärkeitä teemoja. Jaottelu perustuu Brunerin erotteluun kahdesta tietämisen tavasta, joita ovat paradigmaattinen ja narratiivinen tietämisen muoto. Paradigmaattista tietämistä sovelletaan narratiivien analyysissa, jossa kertomukset jaotellaan tarinatyyppien tai koko kertomusta ohjaavien teemojen mukaan. Narratiivista tietämisen muotoa käytetään narratiivisessa analyysissa, jossa pääpainona on konfiguroida kertomuksista uusi kertomus. (Polkinghorne 1995, 5-6, 12.) Brunerin mukaan molemmilla keinoilla saavutetaan pätevää tietoa, joka on laadullisesti erilaista (Heikkinen 2001, 123).

Kertomusten analyysi voidaan jaotella myös toisella tavalla. Hyvärinen (2006) jakaa narratiivisen analyysin neljään erilaiseen malliin, joita tutkija voi käyttää joko pelkästään tai rinnakkain. Ensimmäinen tapa analysoida on temaattinen luenta tai sisällön analyysi, joissa teemoja ja sisältöjä poimitaan aineistosta. Toisessa mallissa kertomuksia luokitellaan kokonaishahmon perusteella. Tämä tapahtuu jaottelemalla kertomukset eri lajityyppeihin tai paikallistamalla yksi tarinamalli, johon kaikki

kertomukset sopivat. Lajityyppien ei tarvitse koostua yleisistä lajityypeistä, vaan ne voivat olla kyseiseen aineistoon perustuvia jäsennyksiä. Kolmas tapa analysoida narratiivista aineistoa on kertomusten yksityiskohtien analysointi, jossa tutkitaan kertomusten kerrontatapaa sisällön lisäksi. Nämä kolme mallia ovat mahdollisia sekä suullisen että kirjallisen kertomuksen osalta. Neljäs malli eli vuorovaikutuksellinen analyysi on haastatteluaineistojen analyysia, jossa haastatteliija otetaan huomioon tietoisesti aktiivisena haastattelun osapuolena. (Hyvärinen 2006, 17-23.)

Kujala (2007) kertoo artikkelissaan omasta tavastaan analysoida narratiivista aineistoa. Narratiivisessa tutkimuksessaan, joka käsittelee opettajien ikääntymistarinoita, hän käytti ensin narratiivien analyysia ja lopuksi narratiivista analyysia. Narratiivien analyysissa hän jakoi aineiston pääteemoihin ja alateemoihin. Luokittelun ohella hän pyrki liittämään teemoja aiempaan kirjallisuuteen. Ideoita luokiteltaviin teemoihin hän nosti aineistosta sekä tutkimuskirjallisuudesta. Narratiivien analyysin jälkeen hän siirtyi narratiiviseen analyysiin. Hän syntetisoi aineiston kokonaisuuksiksi ja rekonstruoi kertomusten pohjalta uudet kertomukset. Kertomuksia syntyi neljä kappaletta, joista jokainen keskittyy muutamaa keskeiseen teemaan. Neljän kertomuksen ulkopuolelle ei jäänyt mitään oleellista aineistosta, vaan kertomukset edustivat yhdessä koko aineistoa. (Kujala 2007, 29-31.)

Aineistoon tutustuminen ja siihen syvälinen paneutuminen teemoittelun avulla Kujalan tavoin oli ensimmäinen askeleeni aineiston analyysissa. Luin aineistoa läpi systemaattisesti ja kiinnitin huomioni sieltä nousseisiin asioihin motiivien ja annettujen merkitysten osalta. Tässä vaiheessa analyysia tarkastelin motiiveja ja merkityksiä erikseen saadakseni selkeän kuvan aineistoni sisällöstä. Aloin luokitella tarinoissa esiintyviä motiiveja ja merkityksiä erilaisten teemojen alle. Loin teemat lähtökohtaisesti aineistolähtöisesti, mutta pyrin liittämään aineistosta nousseet teemat aiempaan kirjallisuuteen. Osa pääteemoista nousi myös tutkimuskirjallisuudesta. Tätä analyysitapaa voidaan kutsua narratiivien analyysiksi, jossa kertomuksen narratiiveja luokitellaan kategorioiden avulla. Narratiivien analyysin avulla sain aineistostani selkeän ja jäsentyneen kuvan, mutta se ei kuitenkaan ollut pelkästään riittävä analyysitapa tutkimuskysymykseeni nähden.

Seuraavaan ja lopulliseen analyysivaiheeseen käytin mallina Hännisen (1999) narratiivisessa tutkimuksessaan käyttämää pelkistävää analyysistrategiaa. Hännisen

analyysitapaa luonnehtii neljä yhteistä piirrettä. Ensimmäinen piirre on huomion kiinnittäminen pelkästään tarinoiden temaattiseen sisältöön, mikä jättää huomiotta tavan, jolla tarinat on kerrottu. (Hänninen 1999, 33.) Tätä piirrettä noudattaessani analyysini perustuu niihin asioihin, joita matkakertomusten kirjoittajat ovat tietoisesti halunneet kertomuksissaan lukijalle kertoa. Tutkimukseni ulkopuolelle jäävät ne merkitykset, joita kirjoittajat ovat huomaamattaan antaneet käyttäen esimerkiksi jotain tiettyä ilmaisutapaa. Jo aineistoni teemoittelussa käytin periaatteena kiinnittää huomiota pelkästään temaattiseen sisältöön. Hännisen mallin toinen piirre on tarinan pelkistäminen ydintarinaksi ja tarinan tarkasteleminen kokonaisuutena. Omassa analyysissäni tämä tarkoitti sitä, että poimin tarinoista oman tutkimuskysymykseni kannalta olennaiset asiat, eli motiivit ja merkitykset, joiden perusteella tarinoista muodostui ydintarinat. Kolmanneksi Hänninen on tyypitellyt tarinoita tai koonnut tarinoista yhden perustarinan luodakseen hyvän kokonaiskuvan aineistosta. Ydintarinoita lukiessani huomasin, että niiden välillä oli paljon yhteneväisyyksiä. Pystyin jaottelemaan ydintarinat karkeasti neljään eri tyyppiin motiivien ja annettujen merkitysten osalta. Neljänneksi Hänninen on esittänyt analyysin tulokset tyyppikompositioina, eli tyyppien edustajana ei ole yksilö, vaan esimerkkitarinat on koottu useiden samaan tyyppiin kuuluvien ihmisten kertomuksista. (Hänninen 1999, 33.) Tyyppikompositio oli myös oman analyysini viimeinen osa, jonka pyrin tekemään Hännisen osoittamalla tavalla. Jokaisesta tyyppistä muodostettu esimerkkitarina on yhdistelmä tyyppiin kuuluvien kertomuksista. Hännisen esittämä analyysitapa on esimerkki narratiivisesta analyysistä.

5 TULOKSET

Tutkimustulosteni ensimmäisessä osassa esittelen aineistostani nousseet motiivit ja merkitykset teemoittain. Pysin liittämään motiivit ja merkitykset aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen. Olen teemoitellut sekä motiivit että merkitykset Smelserin (1985) tavoin akateemisiin, kulttuurisiin ja henkilökohtaisiin motiiveihin/merkityksiin, sillä aineistoon tutustuessani huomasin, että esille nousseet teemat olivat helposti luokiteltavissa näihin pääluokkiin. Lisäksi muodostin neljännen pääluokan eli sosiaaliset motiivit/merkitykset, sillä sosiaaliset suhteet olivat paljon esillä opiskelijoiden kertomuksissa. Tulosten esittelyn toisessa osassa esittelen motiivit ja merkitykset suhteessa toisiinsa muodostamieni aineistosta nousseiden yleisimpien tyyppien avulla.

5.1 Motiivit ja merkitykset

Opiskelijoiden matkakertomuksista nousi esiin paljon erilaisia motiiveja lähteä ulkomaille vaihtoon. Toiset opiskelijat olivat pohtineet motiivejaan syvällisemmin ja toiset taas sivuuttaneet aihetta kertomuksessaan lauseella tai parilla. Yliopiston ohjeessa matkakertomuksen kirjoittamiseen ei kysytä lähdön motiiveja lainkaan, mutta osa opiskelijoista (55/307) kaiketi koki motiivinsa niin tärkeäksi osaksi kertomustaan, että kertoi niistä silti. Pääosaksi siitä syystä, että motiiveja ei ollut opiskelijoilta varsinaisesti kysytty, päätin kerätä pääasiallisen aineistoni lisäksi myös lisäaineiston, jossa pyysin opiskelijoita pohtimaan syvällisemmin vaihtoon lähtönsä motiiveja ja vaihdolle annettuja merkityksiä. Näitä lisäaineiston kertomuksia käytin aineistona pääasiallisen aineistoni kanssa rinnakkain.

Useissa kertomuksissa kerrottiin vaihtoon lähdölle olleen useita eri motiiveja. Vartiaisen ja Nurmelan (2002, 189) mukaan motiivit toimivatkin usein laajana motiivien verkostona, joka sisältää sekä ulkoisia, helposti verbalisoitavia motiiveja että sisäisiä, tunteisiin liittyviä ja osittain tiedostamattomia motiiveja. Myös Taajamo

(1999, 77) korostaa motiivien moninaisuutta. Opiskelijat voivat olla sisäisesti motivoituneita nauttien opiskelu- ja oppimisprosessista ulkomailla ja samaan aikaan ulkoisesti motivoituneita omaamalla tiettyjä tavoitteita, joihin he ulkomailla opiskelun avulla toivovat pääsevänsä. Näitä ulkoisia motiiveja voivat olla esimerkiksi paremmat tulevaisuuden työmahdollisuudet. Merkityksiä löytyi kertomuksista huomattavasti enemmän kuin motiiveja. Tutkimuskysymyksen kannalta yllätyin, miten vähän lopulta kertomuksissa motiivit ja merkitykset olivat yhteydessä toisiinsa. Monissa kertomuksissa korostuivat sellaiset merkitykset, joita ei ollut alun perin pidetty lähdön motiiveina.

5.1.1 Akateemiset motiivit ja merkitykset

Tässä kappaleessa esittelen opiskelijoiden vaihtoon lähdön motiivien sekä vaihdolle annettujen merkityksien akateemisia ulottuvuuksia. Akateemisia motiiveja ja merkityksiä ovat kielten opiskeluun tai opiskeluun yleensä liittyvät sekä uranäkymien parantamiseen liittyvät motiivit ja merkitykset.

Kielitaito

Kertomuksissa korostettiin vieraan kielen oppimisen merkitystä ulkomaan vaihtoa suunniteltaessa. Kaikkosen (2004, 45) mukaan nykypäivänä opiskelijoille painotetaan sitä, miten ehdottoman tärkeää on osata vieraita kieliä hyvin, ja että paras tapa saavuttaa hyvä kielitaito on pitkäaikainen ulkomailla oleskelu. Aineiston mukaan opiskelijat ajattelevat hyvin samansuuntaisesti. Myös muissa tutkimuksissa (Garam 2000, 34; Taajamo 1999, 36; Teicler 2004, 397-398) kielitaidon kartuttaminen nähdään oleellisena motiivina lähteä opiskelijavaihtoon. Hietaluoman (2001, 22-23) tutkimuksessa opiskelijat korostivat kielitaidon kehityksen lisäksi englanniksi opiskelua motiivinaan ja Forsströmin (2000, 38-42) tutkimuksessa taas erityisesti kohdemaan kielen opiskelua. Tutkimukseni aineistossa ilmeni kaikkia näitä kielen oppimiseen liittyviä asioita. Yksi tärkeistä vaihtoon lähdön motiiveista oli itsevarmuuden hakeminen englannin kielen käyttöön. Kertomusten mukaan monille opiskelijoille oli tärkeää, että kohdemaassa puhuttiin hyvin englantia ja että kurssit olivat pääosin englanniksi. Tämä voi johtua siitä, että kenties ulkomailla koettiin

pärjäävän parhaiten juuri englannin kielen avulla, sillä useimmat opiskelijat ovat opiskelleet sitä kauiten verrattuna muihin kieliin. Monet opiskelijat kokevat myös varmasti juuri englannin oppimisen hyödylliseksi tulevaisuutensa kannalta, sillä sitä käytetään useimmilla kansainvälisillä markkinoilla. Myös Garam (2000, 12-13) toteaa, että hyvä kielitaito nähdään etuna työnhaussa. Toinen tärkeä kielitaitoon liittyvä motiivi oli kielitaidon kartuttaminen lähtemällä sellaiseen maahan, jonka kieltä opiskelija oli opiskellut aiemmin tai opiskeli edelleen. Näitä maita olivat esimerkiksi Saksa, Ranska, Espanja ja Venäjä. Kohdemaan kieli koettiin opittavaksi parhaiten sen omassa ympäristössä ja kieltä haluttiin oppia puhumaan oikeassa arjessa.

”Lopulta päätin hakea vaihtoon sillä ehdolla, että saisin opiskella ranskaksi, sillä olin aloittanut kielen lukiossa, ja halusin osata selviytyä arjesta tällä kielellä. Ajattelin, että vaihtoon lähteminen on tässä iässä ainoa keino oppia kieltä kunnolla.”

”Kiinnostuin Venäjistä yliopiston aikana, joten opiskelin kieltä vain reilun vuoden ennen vaihtoon lähtöä. Päätin, että on pakko lähteä paikanpäälle Venäjälle opiskelemaan, että etenisin tavoitteessani kielen suhteen.”

Kolmas kielten opiskeluun liittyvä motiivi oli opiskella kokonaan uusi kieli. Tämänkin motiivin mukaan opiskelijoille näytti olevan itsestään selvää, että uuden kielen oppii parhaiten sen autenttisessa ympäristössä. Jotkut opiskelijat olivat erittäin motivoituneita kielten opiskeluun ja aloittivat kohdemaansa kielen opiskelun jo hyvissä ajoin ennen vaihtoa.

”Olin suunnitellut Japanin vaihtoa jo ennen yliopistoon pääsyä, ja kun pääsin yliopistoon aloin suunnitella vaihtoon lähtöä aloittamalla Japanin kielen JOO-opinnot TTY:llä.”

Kielitaidon karttumisen koettiin olevan merkittävä asia ulkomaan vaihdossa. Myös muissa tutkimuksissa (Teichler 2004, 405-406; Garam 2001, 30; Forsström 2000, 44) kielitaidon kehittyminen nähtiin merkittävänä osana opiskelijavaihtoa. Kaikki opiskelijat, jotka kertoivat kielitaidon kehittämisen motiivikseen vaihtoon lähdölle, kokivat sen myös kehittyneen. Kehitystä nähtiin niin englannin kielen kuin kohdemaan kielenkin suhteen. Aina kielen oppiminen ei yltänyt kuitenkaan oletetulle tasolle, mutta

lopputulokseen oltiin silti tyytyväisiä. Paikallisiin tutustuminen koettiin kielitaitoa edistäväksi asiaksi.

”Kaikki ympärillä olevat ihmiset myös tukivat ja kannustivat espanjan oppimisessa todella paljon vaikka varsinkin aluksi en voi kieltää etteikö mitään hankaluuksia olisi ollut. Yllättävän hyvin sitä kuitenkin oppii kun elää ympäristössä, jossa kuulee kieltä koko ajan. Toinen kämppiksistäni ei puhunut lainkaan englantia ja loppujen lopuksi kommunikointi hänenkin kanssaan sujui espanjaksi ilman minkäänlaisia ongelmia.”

”Odotukset olivat hieman liian korkealla, koska en puhu saksaa vieläkään sujuvasti. Viisi kuukautta on siihen liian lyhyt aika, kun suurimman osan vaihtareista kanssa puhuin kuitenkin englantia. Kielitaitoni parantui kuitenkin huomattavasti ja nyt olen saavuttanut sellaisen kielitaitotason, johon olen tyytyväinen ja jota haluan ylläpitää. Kielitaidon paraneminen oli minulle merkittäväntä vaihdossa, koska se oli tavoitteenani ja olen lopputulokseen tyytyväinen.”

Monet opiskelijat mainitsivat kertomuksessaan kielitaidon kehittymisen olevan vaihto-opiskelun tärkeä anti, vaikka sitä ei lähdön motiivina olisi pidettykään. Tämä kertoo siitä, että kieli kehittyy ihan kuin vahingossa eikä sen lopputulosta ole välttämättä osattu edes odottaa. Monesti englannin kieli kuitenkin kehittyi paremmin kuin kohdemaan kieli, sillä monet vaihto-opiskelijat valitsivat pelkästään englanninkielisiä kursseja. Lisäksi vaihto-opiskelijat useimmiten kommunikoivat englanniksi keskenään, ellei ystäväporukalla sattunut olemaan jo valmiiksi hyvä kohdemaan kielen taito. Myös Garamin (2001, 30) tutkimuksessa opiskelijat kokivat englannin kielen taidon kehittymisen merkittävämmäksi kuin kohdemaan kielen taidon. Seuraavassa sitaatissa eräs opiskelija kuvaa kielitaitonsa kehittymistä:

”En voikaan varmasti painottaa liikaa kielitaidon merkitystä. Vaikka itsekkin muiden vaihtokertomuksia lukeneena luulin, että oppisin tuosta vain kielen, ei asia ole niin yksinkertainen. Ihanteellista olisi olla edes jonkinlainen pohja kieleen, ja silloin vaihto voisikin varmasti saada ihmeitä aikaan. Italian sijaan englannin kieleni tulikin paljon sujuvammaksi ja olen siitä oikein iloinen, sillä en ole ikinä kielissä loistanut.”

Opiskelu

Toisin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa (Garam 2000, 34-35; Hietaluoma 2001, 22-23; Forsström 2000, 38-42), aineistostani nousi melko vahvasti esiin myös motiivit liittyen opiskeluun muunkin kuin kielten opiskelun muodossa. Vaihdoissa haluttiin opiskella tiettyä oppiainetta, kuten omaa sivuainetta, tai vaihtoon hakeuduttiin siksi, että jotain ainetta ei voitu syystä tai toisesta opiskella kotiyliopistossa. Toisinaan ulkomaisen yliopiston kurssitarjonta kuvailtiin paremmaksi ja houkuttelevammaksi kuin kotiyliopiston ja tiettyjen yliopistojen opinnot nähtiin meriittinä opintosuorituksissa.

”En päässyt opiskelemaan haluamaani ”sivuainetta” Tampereen yliopistossa, joten etsin vaihtoehtoja yliopistoista Englannista.”

”Tiesin kokoajan haluavani vain ja ainoastaan Wieniin: opiskelin Tampereella hallintotieteitä sivuaineena ja halusin liittää niihin kansainvälisen hallinnon (Internationale Betriebswirtschaft) opintoja, joista Wienin yliopisto on tunnettu.”

Joissain kertomuksissa mainittiin vaihtovuoden hyötyjä tulevia opintoja kohtaan. Toiset halusivat lukea kohdemaassa omaa pääainettaan ja täydentää opintojaan sekä suorittaa omia opintojaan edistäviä kursseja tai työstää pro gradu-tutkielmaansa. Joissain kertomuksissa taas opintoihin liittyvät motiivit olivat hyvin erilaiset eikä vaihtoaikaisia opintoja koettu niinkään merkittäviksi, vaan motiivina oli suorittaa mitä tahansa valinnaisia opintoja. Muutamissa kertomuksissa tuli esille, että opiskelijalle oli jo etukäteen tiedossa, ettei vaihto tulisi juurikaan edistämään omia opintoja. Tätä seikkaa ei kuitenkaan pidetty merkittävänä, joten motiivit vaihtoon lähdölle täytyivät olla muualla.

Osa opiskelijoista haki vaihtovuodelta taukoa omiin opintoihin ja mahdollisuutta opiskella jotain muuta. Osa haki vaihtoon siinä toivossa, että muutos normaaleihin rutiineihin ja opiskelukäytäntöihin lisäisi vaihtovuoden jälkeen taas intoa opiskeluun ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Myös Taajamon (1999, 36) ja Forsströmin (2000, 38-42) tutkimukset puoltavat näitä tuloksia. Taajamon mukaan lähtömotiiveihin vaikutti halu saada opintoihin uutta sisältöä ja vaihtelua opiskelutapaan ja Forsströmin mukaan halu

saada taukoa opiskelusta ja vaihtelua arkeen. Myös Teichlerin (2004, 397-398) tutkimuksessa tuli esille opiskelijoiden motiivina pääsy pois normaalista ympäristöstä.

”Lisäksi kaipasin ”välivuotta” ja vaihtelua pitkään opinto/työ/suoritusputkeen täällä Suomessa.”

Myös ulkoiset motiivit olivat läsnä aineistossa. Osa opiskelijoista kertoi lähdön motiiviksi sen, että vaihtojakso kuului omaan tutkinto-ohjelmaan. Vaihdon pakollisuus ei kuitenkaan välttämättä tarkoittanut sitä, että se olisi ollut ainoa motiivi lähtöön.

”Vaihtoon lähtö ja ulkomailla asuminen on aina ollut mun haaveissa ja koska opiskelen pääaineenani Saksan kieltä, oli vaihtoon lähtö minulle myös pakollinen, vaikka en sitä kyllä missään vaiheessa pakkopullaksi kokenut.”

Aineistosta löytyi kuitenkin myös opiskelijoita, joiden alkuperäinen motiivi lähteä oli sen pakollisuus. Motiivi kuitenkin muuttui ulkoisesta sisäiseen matkan varrella. Ryanin ja Decin (2000, 63-65) itsemääräämisteorian mukaan motivaation sisäistämisen prosessi on mahdollista ihmiselle välttämättömien tarpeiden eli koetun pätevyyden, autonomian ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden tarpeen tyydyttyessä. Ulkomaan vaihdossa opiskelija voi kokea näiden tarpeiden tyydyttyneen esimerkiksi silloin, kun saa opiskelusta ja vieraan kielen käytöstä onnistumisen kokemuksia, kokee vapautta tehdä haluamiaan asioita vaihdossa ja tuntee yhteenkuuluvuutta muihin vaihto-oppilaisiin.

”Opiskelen saksan käännöstiedettä, joten vähintään kaksi kuukautta kestävä kieliharjoittelu kuuluu aineopintoihini. Aluksi en ollut kovin innoissani vaihtoon lähdöstä, koska en ole luonteeltani sellainen ihminen, joka viettää useamman kuukauden poissa läheisten luota, mutta opiskelijavaihto Saksassa osoittautuikin yhdeksi hienoimmista kokemuksistani.”

Motivaation hierarkkisen mallin (Vallerand & Ratelle 2002, 44-51) mukaan motivaatioprosessi voi ilmentyä globaalilla, kontekstuaalisella ja tilannekohtaisella tasolla. Motivaation tasot vaikuttavat toisiinsa ja varsinkin alemmilla tasoilla motivaatioon vaikuttavat sosiaaliset tekijät ja ympäristötekijät. Opiskelijavaihdon voidaan nähdä olevan kontekstuaalisella tasolla, ja mikäli motivaatio opiskelijavaihtoa kohtaan muuttuu ulkoisesta sisäiseksi sen motivaatioprosessiin vaikuttavat

todennäköisimmin tilannekohtaiset tasot, eli jotkin sosiaaliset tai ympäristöön liittyvät tekijät vaihdon aikana. Jos opiskelija taas on jo valmiiksi sisäisesti motivoitunut opiskelijavaihtoon, sen motivaatioprosessiin on luultavasti vaikuttanut globaali taso eli esimerkiksi opiskelijan motivaatio yleisesti kansainvälistymistä kohtaan.

Kertomuksissa jaettiin paljon kokemuksia opiskelusta. Opiskelun merkityksestä oli kerrottu huolimatta siitä, oliko sitä listattu varsinaiseksi motiiviksi lähdölle vai ei. Joissakin kertomuksissa vaihtomaassa opiskelun ja kokeneen kielitaidon nähtiin edistävän omia opintoja kotimaassa. Opiskelun taso koettiin vaihtelevaksi riippuen opettajista ja opetusmenetelmistä. Toiset kehuivat opetuksen tasoa jopa paremmaksi kuin kotiyliopistossa, mutta toiset kokivat opetuksen laadun heikommaksi. Joillekin opiskelu ei hirveästi eronnut totutusta, mutta toisille se oli hyvin erilainen kokemus. Tämä selittyy vaihtokohteiden erilaisuudella, sillä opiskelukulttuurissa voi olla paljonkin eroja esimerkiksi eri maanosien välillä. Jotkut opiskelijat pitivät opiskelua liian haastavana ja työläänä ja toiset taas helppona. Kurssien vaativuustaso voi olla erilainen eri maiden välillä mutta siihen vaikuttaa varmasti myös se, minkä tason kursseja opiskelija valitsee ja miten opiskelijalla on opiskelukieli hallussa.

”Valitsemani maisteritason kurssit erosivat lähestymistavassaan hyvin paljon suomalaisesta opetuksesta, ja valitsemani maisteritason jatkokurssit osoittautuivat hyvin haastaviksi ja olisi ehkä ollut ennemmin syytä mennä ensin perusteiden kursseille.”

”Yleisesti sanottuna opetus englanninkielisessä ohjelmassa oli Suomen tasoon nähden todella helppoa; vaatimustaso oli mielestäni melko matala eikä kurssien suorittaminen vaatinut paljoakaan työtä!”

Kaiken kaikkiaan opiskelua pidettiin mielenkiintoisena ja hyödyllisenä, vaikka odotukset kursseja kohtaan eivät aina täytyneetkään. Vaihto-opiskelu antoi kuitenkin monesti toivottua uutta näkökulmaa opintoihin ja syvempää ymmärrystä omaan opiskelualaan sekä uusia mielenkiinnon kohteita ja intoa ja energiaa jälleen omiin opintoihin. Kertomusten mukaan toiset opiskelijat keskittyivät selvästi enemmän opiskeluun kuin toiset. Osa halusi hyödyntää mahdollisimman hyvin vaihtovuoden opiskelumahdollisuuksia valiten paljon haastavia kursseja ja osa taas koki itse opiskelun toisarvoiseksi asiaksi vaihtovuodessa, verraten vaihtovuottaan muun muassa

lomamatkaan. Seuraavat sitaatit ilmentävät opiskelijoiden eroja motivaatiossa opiskelua kohtaan:

”Suoritin vaihdossa muidenkin laitosten kursseja kuin kv-politiikan, mutta politiikan laitoksen kurssit olivat parhaita. Jos haluat saada mahdollisimman paljon irti vaihtovuotesi opiskeluista, kannattaa valita riittävän kovatasoiset kurssit.”

”Kovinkaan monia kursseja en yliopistolla ottanut, koska halusin myös nauttia Saksan kulttuurista sekä arjesta enkä vain puurtaa opiskelutehtävien ja useiden eri tenttien parissa.”

Uranäkymät

Aikaisemmassa tutkimuksessa uranäkymien parantaminen on ollut yksi merkittävä motiivi lähteä vaihtoon. Garamin (2000, 35) ja Forsströmin (2000, 38-42) tutkimuksissa se nähtiin opintoihin liittyviä syitä tärkeämpänä. Myös Hietaluoman (2001, 22-23) ja Taajamon (1999, 36) tutkimuksissa se nähtiin merkittävänä motiivina vaihtoonlähdölle. Korhosen (2000, 20, 26) mukaan monen opiskelijan intressinä on kehittää valmiuksiaan myös globaaliin työnhakuun. Garam (2000, 83) kiteyttää, että tulevaisuuden työntekijältä vaaditaan yhä enemmän monenlaisia valmiuksia, kuten esimerkiksi kansainvälisyystaitoja, eli kielitaitoa ja kykyä kommunikoida eri kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa. Myös tässä tutkimuksessa kertomuksissa ilmeni vaihdon vaikutus tulevaisuuteen yhtenä motiivina, mutta itse tutkijana yllätyin, miten pienessä roolissa se aineistossa näyttäytyi. Motiiveja uranäkymien parantamisen kannalta mainittiin lähinnä liittyen kielitaidon kehittymiseen, jos tavoitteena oli esimerkiksi kielten opettajan pätevyys. Näyttäisi siis, että pääosin opiskelijat olivat hyvin sisäisesti motivoituneita vaihto-opiskeluun eikä päällimmäisenä motiivina ollut vaihdosta koituvat hyödyt. Myös Taajamon (1999, 77) mukaan vaihto-opiskelijoiden sisäinen motivaatio on usein voimakkaampi kuin ulkoinen. Tämä selittyy opiskelijoiden tietoisella pyrkimyksellä persoonalliseen kasvuun, uuden oppimiseen ja itsensä kehittämiseen.

Vaihdon merkityksiä pohdittaessa esille tuli kuitenkin motiiveja useammin vaihdon hyödyllisyys tulevaisuuden työelämässä. Hyöty liittyi useimmiten kokeneeseen

kielitaitoon tai työnhaussa erottumiseen muista hakijoista. Joillekin opiskelijoille vaihtovuosi antoi välitöntä hyötyä harjoittelupaikan saamisessa. Myös Greenin ym. (2008) tutkimuksessa opiskelijat kokivat vaihdon vaikuttavan positiivisesti uranäkymiin muun muassa tekemällä vaikutuksen työnantajaan ja erottamalla sen avulla joukosta. Garamin (2000, 84-87) tutkimuksessa työelämän kannalta merkittävimpinä vaihto-opiskelun anteina pidettiin ulkomailla opiskelun aikana kerrytettyä kielitaitoa, sosiaalisia valmiuksia ja selviytymistaitoa.

”Vaikka vaihto-opinnot eivät juurikaan edistäneet muodollista pätevyyttäni, niin uskon vaihtokokemuksen olevan ainakin tapa erottautua muista hakijoista tulevaisuuden työnhaussa. Toivon, että työnantajat näkevät asian edukseni, sillä mielestäni vaihdossa käyminen kertoo rohkeudesta, halusta oppia uutta sekä kenties avartuneesta maailmankatsomuksesta.”

5.1.2 Kulttuuriset motiivit ja merkitykset

Kulttuuri

”Pohjalla vaihtoon lähdöllä oli kuitenkin seikkailujen, elämän ja kokemuksen jano. Rakastan matkustamista ja uusien kulttuurien kohtaamista, ajattelin, että sitä pääsis toteuttamaan vaihtokohteesta käsin.”

Edellisen sitaatin sekä aikaisempien tutkimusten (Garam 2000 34-35; Hietaluoma 2001, 22-23; Forsström 2000, 38-42; Taajamo 1999, 20-21; Teichler 2004, 397-398) tavoin opiskelijoiden motiivit liittyivät myös haluun tutustua vieraaseen maahan ja kulttuuriin. Motiivina oli joko kiinnostus jonkin tietyn maan kulttuuria kohtaan tai yleisesti muita kulttuureita kohtaan. Halu nähdä maailmaa korostui monissa kertomuksissa niin kuin myös halu asua ulkomailla ja elää paikallista arkea vieraassa kulttuurissa. Erilaiseen kulttuuriin haluttiin päästä tutustumaan syvemmin ja lähemmin kuin vain matkustelun muodossa, ja vaihto-opiskelu nähtiin erinomaisena mahdollisuutena elää toisessa kulttuurissa. Suurimmaksi osaksi opiskelijoita viehätti mahdollisimman kaukainen ja erilainen kulttuuri, mutta toiset kokivat turvallisemmaksi länsimaisen vaihtokohteen. Myös lämmin ja erilainen ilmasto oli

motiivina joissakin kertomuksissa. Syitä, miksi opiskelijat niin kuumeisesti haluavat tutustua muihin kulttuureihin on varmasti monia. Jotkut haluavat sen avulla avartaa maailmankatsomustaan ja oppia ymmärtämään toisenlaisia ihmisiä paremmin. Toisinaan taas toinen kansakunta yksinkertaisesti edustaa yksilölle mielenkiinnon kohdetta ja siitä halutaan tietää ja oppia enemmän. Ollikainen ja Honkanen (1996, 16-17) kutsuvat tätä halua tutustua vieraaseen kulttuuriin ilman muita tavoitteita itseisarvoiseksi kansainvälisyydeksi, jota toteutetaan esimerkiksi juuri opiskelun tai matkustelun kautta.

Joissakin kertomuksissa heijastui kaipuu takaisin maailmalle. Aikaisempi vaihtovuosi jossain toisessa maassa tai muut pidempiaikaiset ulkomailla oleskelut olivat jättäneet kirjoittajiin sammumattoman palon päästä takaisin lähemmäs vierasta kulttuuria. Aikaisemmat positiiviset kokemukset nähtiin hyvänä syynä lähteä uudelleen ulkomaille asumaan.

”Ensimmäinen vaihtovuoteni meni Espanjassa, josta minulle jäi suuri halu lähteä kokemaan, millaista elämä Etelä-Amerikassa on.”

Opiskelijat antoivat kertomuksissaan vaihdolle paljon kulttuurisia merkityksiä muiden tutkimusten (Garam 2001, 29-30; Taajamo 1999, 50-55; Teicler 2004, 405-406; Greem ym. 2008) tavoin. Kuhin (1993, 296-300) mukaan toiseen kulttuuriin tutustuminen on tärkeä informaali oppimiskokemus. Miltei jokaisessa kertomuksessa kuvailtiin uutta kulttuuria tai kerrottiin vieraaseen kulttuurin tutustumisen tapoja. Uusi ruokakulttuuri, historialliset paikat ja nähtävyydet, tapahtumat ja ihmisten erilaiset tavat toimia olivat läsnä kertomuksissa. Vierasta kulttuuria verrattiin myös usein omaan kulttuuriin. Paikalliset ystävät nähtiin kulttuuriin tutustumista edistävänä tekijänä, kuten myös Hendrickson ym. (2011, 2-3) toteaa tutkimuksessaan. Monille opiskelijoille oli erityisen tärkeää päästä tutustumaan läheltä aitoon kohdemaan kulttuuriin, eikä vain siihen kulttuuriin, mikä näyttäytyy turisteille.

”Puolan kulttuuri on hyvin erilainen Suomen kulttuuriin verrattuna. Sen takia olenkin kiitollinen, että minulla oli puolalaisia ystäviä joiden avulla pääsin kulttuuriin oikeasti sisälle.”

Vaihdon tärkeänä antina pidettiin toisen kulttuurin ja paikallisen elämäntavan syvempää ymmärtämistä. Vaihto-opiskelu auttoi ymmärtämään erilaisia ihmisiä ja erilaisia tapoja toimia. Kuh (1993, 296-300) toteaaakin, että tutustuessaan muista kulttuureista tuleviin ihmisiin yksilön asenteet muuttuvat ja hän oppii arvostamaan paremmin eri taustoista tulevia ihmisiä ja luomaan heihin helpommin sosiaalisia suhteita. Vaihto-opiskelun aikana myös omaksuttiin joitain tapoja toisesta kulttuurista, kuten parempaa elämänasennetta. Muiden vaihto-opiskelijoiden ansiosta vaihtovuoden aikana opittiin paljon myös muista kulttuureista kohdemaan kulttuurin lisäksi.

”Useiden vaihtarikavereiden kanssa tuli keskusteltua paljon eri maiden politiikasta, kulttuurista ja profiileista, ja siksi opinkin paljon pääasiassa Euroopan eri maista, Venäjästä sekä Yhdysvalloista.”

Asuminen vieraassa kulttuurissa myös avasi silmiä ja auttoi antamaan uutta näkökulmaa myös omaa kulttuuria kohtaan, varsinkin jos kulttuurierot olivat huomattavat. Myös Taajamon (1999, 82) mukaan toisessa kulttuurissa eläminen muuttaa usein yksilön tapaa nähdä oma kulttuurinsa. Joitain piirteitä omassa kulttuurissa on saatettu pitää itsestäänselvyytenä eikä niille ole osattu antaa arvoa tarpeeksi, kuten alla oleva sitaatti ilmentää.

”Henkilökohtaisesti oma persoonani ei sopinut maan kulttuuriin, mutta ihmiset ovat erilaisia ja ainakin opin asioita itsestä ja suomalaisesta kulttuurista, joita en aiemmin huomannut ja koen, että osaan arvostaa joitain asioita omassa kulttuurissa nyt enemmän kuin aikaisemmin.”

Matkustelu

Myös matkustelun kerrottiin olevan yksi motiiveista lähteä vaihtoon. Vaihtokohde valittiin monesti silmällä pitäen sitä seikkaa, miten helppoa kohteesta on matkustaa muihin maihin. Vaihto-opiskelun motiivina siis nähtiin myös tutustuminen moniin eri kulttuureihin, elämäntyyliin ja paikkoihin.

Matkustelun merkityksestä kerrottiin hyvin monissa kertomuksissa. Matkustelu voidaankin nähdä yhtenä merkittävänä vaihto-opiskelun oppimiskokemuksena. Kuh

(1995, 141-142) toteaa, että matkustelu lisää yksilön ymmärrystä muita kulttuureja kohtaan, ongelmanratkaisutaitoja ja reflektiokykyä. Gmelchin (1997, 475-486) mukaan matkustelu ei ole pelkästään oppimista uusista paikoista ja kulttuureista, vaan sen nähtiin lisäävän kielitaitoa, itsevarmuutta ja kykyä sopeutua uusiin tilanteisiin. Kertomusten mukaan opiskelijat matkustelivat paljon niin vaihtokohteessa kuin sitä ympäröivissä maissa. Vaihtokohteessa matkustelua pidettiin tärkeänä osana maan kulttuuriin tutustumisessa. Yleisesti ajatellen ympäröivät maat kiehtovat vaihto-opiskelijoita varmasti siksi, että ne ovat sijaintinsa kannalta helposti saavutettavissa ja näin ollen mahdollisuus matkustaa niihin kannattaa hyödyntää. Matkustelu vaihtokohteesta käsin on luultavasti myös halvempaa kuin matkustelu kotimaasta käsin myöhemmin. Kenties matkustelulle koettiin myös olevan enemmän aikaa vaihdossa kuin kotimaassa, kun normaalit työt, harrastukset ja muut velvollisuudet eivät vie aikaa. Vaikka matkustelu oli hyvin yleistä vaihto-oppilaiden keskuudessa, eivät kaikki kuitenkaan kokeneet sitä yhtä tärkeäksi osaksi vaihtoaan. Alla olevat sitaatit ilmentävät matkustelun merkityksen eroja opiskelijoiden välillä:

”Lähes joka viikonloppu matkustimme jonnekin. Slovenia on todella kaunis, pieni maa. Ljubljanasta pääsee puoleksatoista tunnissa niin Alpeille kuin merenrantaan. Keskeinen sijainti tekee myös ulkomaanmatkailun helpoksi. Kävin puolen vuoden aikana kahdeksassa maassa, aktiivisimmat reissaajat ehtivät 12:een.”

”Reissuja tuli tehtyä vain muutama etäisyyksien ja yllättävän korkeiden kulujen vuoksi, mutta toisaalta kiivas opiskelutahti ei olisi edes taipunut enempään.”

5.1.3 Henkilökohtaiset motiivit ja merkitykset

Aikaisemmat tutkimukset (Hietaluoma 2001, 22-23; Forsström 2000, 38-42; Taajamo 1999, 20-21; Teichler 2004, 397-398) korostavat opiskelijoiden henkilökohtaisia syitä lähteä vaihtoon. Myös tässä tutkimuksessa henkilökohtaiset motiivit ovat suuressa roolissa. Pitkäaikaisen unelman toteuttaminen, uusien kokemusten hankkiminen, omien siipien kokeileminen ja henkinen kasvu olivat kaikki henkilökohtaisia motiiveja lähteä opiskelijavaihtoon. Erityisesti kertomuksissa painottui opiskelijoiden pitkäaikainen haave lähteä vaihtoon. Opiskelijat kertoivat, että ovat yksinkertaisesti aina halunneet lähteä vaihtoon. Taajamon (1999, 36) mukaan halu koostuu intuition,

haaveen ja itsestänselvyyden erilaisista yhdistelmistä. Toiset opiskelijat pitivät vaihtoon lähtöä kuin luonnollisena osana korkeakouluopiskelua. Osa opiskelijoista kertoi, että on aina tiennyt haluavansa vaihtoon ja on vain odotellut sopivaa hetkeä lähteä niin opiskelujen kuin muun elämän kannalta. Jotkut kertoivat, että ovat haaveilleet vaihtoon lähdöstä jo pitkään mutta eivät ole oikein uskoneet, että jonain päivänä sen oikeasti tekisivät, kunnes lopulliseen päätökseen vaikutti sopivan kohdemaan tai kurssitarjonnan löytyminen tai uusi elämäntilanne.

”Olen oikeastaan aina halunnut asua pidemmän aikaa ulkomailla ja siksi oli itsestään selvää, että lähdin vaihto-opiskelijaksi opiskeluaikana. Ehkä olen aina ajatellut myös, että vaihto ulkomailla on osa korkeakouluopintoja ja jokaisen ikäänkuin kuuluu lähteä pois Suomesta joksikin aikaa, vaikka se ei virallisesti opintoihin kuuluisikaan. Ehkä tämä ajattelutapa on perintöä jonkin verran matkustelevilta vanhemmiltani ja vanhemmilta sisaruksiltani.”

”Lähdin pitkän haaveilun jälkeen syksyllä 2013 Erasmus-vaihtoon Italiaan Bolognaan. Olin aina halunnut lähteä vaihtoon, mutta vasta neljännen vuoden syksyllä oli elämässäni sopiva aika lähteä maailmalle.”

On mielenkiintoista pohtia, miksi vaihtoon lähtö on nykyään niin monelle haave jo nuoresta saakka. Yksi syy voi löytyä vaihto-opiskelun yleisyydestä. Garamin (2014, 3-5) mukaan yliopisto-opiskelijoista lähes viidesosa lähtee vaihtoon jossain vaiheessa opintojaan. Vaihto-opiskelu kuuluu niin monen opiskelijan opinpolkuun, että varmasti jokainen korkeakouluopiskelija miettii vaihtoon lähdön mahdollisuutta omalla kohdallaan. Myös perhe- ja ystäväpiiri vaikuttavat yksilön mielipiteisiin ja haluun tehdä asioita. Kansainvälisyyttä pidetään myös yleisesti hyvänä asiana nyky-yhteiskunnassamme. Ollikaisen ja Honkasen (1996, 16-17) mukaan joissakin yhteyksissä kaikkea kansainvälisyyttä on innostuttu pitämään hyvänä sellaisenaan, riippumatta kohteesta tai vuorovaikutusmuodoista. Korhonen (2000, 20) toteaa, että kansainvälisyyttä arvostetaan niin työelämässä kuin vapaa-ajan sosiaalisessa vuorovaikutuksessakin. Tätä ajatusta tukee myös Zhaon (2008, 1828) tutkimus, jonka mukaan myös sosiaalisessa mediassa kansainvälisyys ja matkustelu nähdään itseisarvoisena ja hyvänä. Kenties vaihtoon lähtemisestä on tullut yhteiskunnassamme itseisarvo, jonka merkityksiä ja hyötyjä eivät kaikki opiskelijat edes pohdi vaihtoon

lähtiessään, vaan pitävät lähtöä itsestään selvänä ja automaattisesti hyvänä ja hyötyjä tuottavana asiana.

Pitkäaikaisen haaveen vastapainona ja aikaisemmasta tutkimuksesta poikkeavana muutamit opiskelijat kertoivat vaihtoon lähdön olleen nopea päänäpistö. Toki myös spontaanien ideoiden taustalla piilee jonkinlaiset motiivit, joita opiskelija ei välttämättä tiedosta. Jotkut opiskelijat kertoivat, että olivat aina ajatelleet, etteivät koskaan lähtisi vaihtoon, mutta muuttaneet yllättäen mieltänsä. Mielen muuttamiseen vaikuttivat ystävien kokemukset vaihdosta, mielenkiintoinen sähköposti vaihtokohteista tai yhtäkkinen ymmärrys, että käsillä oli viimeinen mahdollisuus lähteä, eikä sitä haluttu jättää käyttämättä. Useissa kertomuksissa vaihto nähtiin nimenomaan ainutkertaisena tilaisuutena. Myös Greenin ym. (2008) tutkimuksessa opiskelijat pitivät vaihtoon lähtöä mahdollisuutena, joka tulisi eteen vain kerran elämässä.

”Syksyllä neljännen opiskeluvuoteni alussa minulle tuli tunne, että nyt pitäisi tehdä mieli lähteä vaihtoon. Malttamattomana päätin hakea vaihtoon jo seuraavaksi kevätlukukaudeksi syyskuun alussa olevan täydennyskoulun kautta.”

”Minäkin olin yksi niistä, jotka aina sanoivat ”en ikinä lähde vaihtoon”. Neljännen opiskeluvuoteni aikoihin kuitenkin havahtuin huomaamaan, että käytännön syistä nyt olisi viimeinen tilaisuuteni hyödyntää mahdollisuus vaihtovuoteen – en pystynyt jättämään väliin tätä tilaisuutta.”

Henkilökohtaisena motiivina nähtiin myös itsensä kehittämiseen liittyvät motiivit, jotka ovat vahvasti esillä myös aiemmissa tutkimuksissa (Hietaluoma 2001, 22-23; Forsström 2000, 38-42; Taajamo 1999, 20-21; Teichler 2004, 397-398). Yleisesti vaihdosta haluttiin uusia kokemuksia ja haasteita, jotka johtaisivat henkiseen kasvuun. Motiivina oli halu näyttää ennen kaikkea itselle, että pärjää yksin vieraassa ympäristössä vieraalla kielellä. Haluttiin kokeilla, miltä tuntuu olla poissa kotoa kaukana tutuista ympyröistä ja pärjätä omillaan. Taajamon (1999, 77) mukaan vaihto-opiskelu voidaan nähdä eräänlaisena itsenäisyystestinä opiskelijalle. Vaihtoon lähdettiin oppimaan ennen kaikkea itsestään ja kasvattamaan itsevarmuutta.

”Tarkoitus oli siis tässä mielessä poistua mukavuusalueelta ja samalla oppia, miltä tuntuu laittaa itsensä täysin tuntemattomaan ympäristöön. Tällä tavoin oppisin myös

tuntemaan omaa temperamenttiani paremmin: olenko enemmän ”tuttu ja turvallinen” – vai ”nopeasti uudesta innostuva” –henkinen tyyppi.”

Toisinaan henkilökohtaiset syyt saattoivat myös jarruttaa halua lähteä vaihtoon. Vaikka motivaatio lähteä oli kova, saattoivat pelot ja ahdistus varjostaa lähtemistä. Yksin pärjääminen saattoi pelottaa ja se, löytyykö vaihtomaasta helposti kavereita. Kotimaassa monista asioista paitsi jääminen harmitti jo etukäteen niin kuin myös tuleva läheisten ikävöinti.

Vaihdolle annettiin jälkeenpäin paljon henkilökohtaisia merkityksiä, vaikka uudet kokemukset ja henkinen kasvu eivät olisikaan olleet vaihtoon lähdön motiiveina. Vaihdon ikimuistoisuus korostui monissa kertomuksissa, ja vaihtoa kuvailtiin muun muassa elämän parhaaksi ajaksi. Koettiin, että vaihdon aikana oli saatu paljon hyödyllisiä ja upeita kokemuksia ja opittu paljon itsestä. Uudenalainen ymmärrys itseä ja koko maailmaa kohtaan avartuneen maailmankatsomuksen myötä koettiin merkittäväksi. Myös Taajamon (2000, 50) mukaan vaihtovuosi koetaan merkittävänä, koska se usein aikaansaa muutosta omiin näkökulmiin ja asenteisiin suhteessa omaan itseensä ja muuhun maailmaan. Vaihto-oppilaat usein refleктоivat kokemuksiaan paljon, mikä edesauttaa muutoksen ja merkitysten syntymistä. Smelser (1985, 57-61) määrittelee ulkomailla opiskelun väistämättä henkilökohtaisesti kasvattavaksi kokemukseksi, jossa opiskelijan vanhat ajattelumallit ja hänen kohtaamansa uudet mallit yhdistyvät monipuolisemmaksi tavaksi nähdä maailma. Kaikissa kertomuksissa tuli esille tai pystyi helposti päättämään, että opiskelijat olivat yleisesti tyytyväisiä vaihtoonsa pienistä vastoinkäymisistä huolimatta. Joissakin kertomuksissa vaihtoaikaa suorastaan ylistettiin, kuten alla olevassa sitaatissa:

”Toisessa maassa asuminen avartaa kyllä maailmankatsomusta ja muuttaa ajattelua, että ehdottomasti suosittelen vaihtoa kaikille. Kyllähän sitä jo aiemmin kuuli, kuinka vaihdossa on niin upeeta ja mahtavaa, eikä sitä hehkutusta aina tajunnut, mutta nyt munkin täytyy liittyä niiden hehkuttajien joukkoon ja sanoa, että vaihtovuoteni oli ehdottomasti yksi elämäni ikimuistoisimmista vuosista enkä sitä missään nimessä vaihtaisi pois.”

Vieraassa kulttuurissa eläminen opetti kertomusten mukaan kärsivällisyyttä ja avarakatseisuutta, ja opiskelijat kokivat olevansa vahvempia nyt, kun olivat

selviytyneet yksin vieraassa maassa haastavissakin tilanteissa. Jotkut kokivat jo itse vaihtoon lähdön suurena saavutuksena itselleen, ja vaihtovuodesta jäi käteen itsevarmuutta ja tunne itsenäistymisestä. Kokemusta itsensä voittamisesta ja omasta pärjäämisestä pidettiin merkittävänä ja itsetuntoa kohottavana asiana. Vaihdon aikana opittiin myös uudenlaisia tapoja kehittää itseään ja reflektoida toimintaansa. Uusi ympäristö ja uudet ihmiset tarjoavat oivan alustan itsensä tarkastelulle, kuten seuraavat sitaatit ilmentävät.

”Osittain minut yllätti se kuinka paljon vaihto-aika stimuloi itsensä kehittämistä ja halua tarkastella omaa käytöstänsä eri tilanteissa.

”Tärkeintä kuitenkin oli, että vuoden aikana minulla heräsi mielenkiinto ja tahto selvittää itselleni uudet ja selkeät elämänarvot, minkä vuoksi itsevarmuuteni koheni ja olen voinut vaihdon jälkeen henkisesti paremmin.”

Vaihto-opiskelu on opiskelijalle usein tunnerikasta aikaa, mutta aina tunteet eivät olleet positiivisia. Smelser (1985, 57-61) selittää vaihto-opiskelun merkittävyyttä myös siten, että se herättää usein opiskelijalla vahvoja tunteita, kuten koti-ikävä. Ikävän tunteista kerrottiin myös näissä kertomuksissa. Kaipuu omaa elämää kohtaan Suomessa varjosti joidenkin opiskelijoiden vaihto-aikaa. Yksinäisyyden tunteet korostuivat, jos ystävien hankkiminen tuntui uudessa maassa hankalalta. Ikävän tunteet eivät kuitenkaan rajoittuneet pelkästään kotimaahan, vaan vaihdon jälkeen ikävöitiin myös vaihtopaikkaa ja vaihtokavereita.

5.1.4 Sosiaaliset motiivit ja merkitykset

Lähdön motiiveihin vaikuttivat myös sosiaaliset suhteet kahdella eri tavalla. Ensimmäiseksi monet opiskelijat kertoivat motiivikseen tavata uusia ihmisiä ja saada kansainvälisiä ystäviä Forsströmin (2000, 38-42) tutkimuksen tavoin. Haluttiin rohkaistua kommunikoimaan eri taustoista tulevien ihmisten kanssa ja kokemusten jakaminen ulkomaalaisten kanssa nähtiin mielenkiintoisena. Toiseksi useat opiskelijat kokivat sosiaalisten suhteidensa vaikuttaneen merkittävästi lähdön syihin. Tämä seikka ei tule esille aikaisemmissa tutkimuksissa. Opiskelijat kertoivat, että kun ystäväpiirissä monet lähtivät vaihtoon, alkoi sitä itsekin väistämättä pohtia. Vaihdossa olleet ystävät

olivat myös suositelleet vahvasti vaihtoon lähtöä ja kannustaneet lähtemään, tai vaihtoon päädyttiin lähtemään yhdessä ystävän kanssa. Myös matkakertomusten lukeminen vaikutti monilla positiivisesti lähdön päätökseen.

”Moni kavereistani oli suorittanut vaihto-opintoja ulkomailla, ja kokemukset olivat poikkeuksetta myönteisiä. Jokainen heistä suositteli minulle vaihtoon lähtemistä huolimatta siitä, missä, milloin ja kuinka pitkään he olivat itse vaihdossa olleet. Monille se oli ollut ”elämän parasta aikaa” ja usein suositukset alkoivat ”jos jotain voin elämässä suositella, niin vaihtoon lähtemistä”. Pelkästään näiden puheiden perusteella olisi tuntunut hölmöltä jättää tämä mahdollisuus käyttämättä.”

Muiden tutkimusten tavoin (Garam 2001, 29-30; Green ym. 2008) opiskelijat antoivat kertomuksissaan vaihdolle paljon sosiaalisia merkityksiä. Uudet ystävät mainittiin lähes jokaisessa kertomuksessa. Ystävät olivat tärkeässä asemassa vaihtovuoden aikana, sillä ne toimivat eräänlaisena tukiverkostonä vieraassa kulttuurissa selviytymisessä. Sosiaalisia suhteita muodostuikin vaihtoaikana suhteellisen helposti, sillä vaihto-oppilaina ollessa ympärillä on useimmiten paljon samassa elämäntilanteessa olevia ihmisiä. Opiskelijat ylistivät monikulttuurisia ystävyysuhteitaan ja korostivat, että on hienoa omata paljon ystäviä ympäri maailmaa. Hendricksonin ym. (2011, 2-3) mukaan multikansallisia ystävyysuhteita syntyy, koska vaihto-oppilaita yhdistää se, että he ovat kaikki vierailijoina vieraassa kulttuurissa. Kansainväliset ystävät ovat suuri rikkaus verkostoitumisen ja muista kulttuureista oppimisen kannalta. Kertomusten mukaan suurimmaksi osaksi vaihto-opiskelijat ystävyystyivät juuri toisten vaihto-opiskelijoiden kanssa, ja jotkut myös toisten suomalaisten kanssa. Hendricksonin ym. (2011, 2-3) tutkimuksessa todetaan, että samasta kulttuurista tulleiden vaihto-oppilaiden ystävyysuhteiden tarkoituksena on oppia tuntemaan uusi kulttuuri sellaisten ihmisten kanssa, jotka ymmärtävät ja joita kohtaan tunnetaan yhteenkuuluvuutta. Vieraassa kulttuurissa eläminen koetaankin varmasti turvallisemmaksi, kun lähellä on ihmisiä omasta kulttuurista. Ystävyysuhteita rakennettiin vaihtoaikana paljon, mutta joillakin syvempien ystävyysuhteiden muodostaminen vei kuitenkin odotettua enemmän aikaa. Eroavaisuuksia oli myös siinä, kuinka paljon vaihto-opiskelijoille oli järjestetty erilaisia tapahtumia, joissa tutustua uusiin ihmisiin.

”Sain uusia kavereita ympäri maailman kenties enemmän kuin uskalsin odottaa. Vaihtarit ovat kaikki hyvin samankaltaisessa tilanteessa jätettyään kotimaansa uudet kokemukset mielessään. Koska vaihtareilla ei ole juurikaan velvoittavia töitä tai harrastuksia, niin vapaa-aikaa on runsaasti ja vaihtareille järjestettyihin tapahtumiin osallistutaan aktiivisesti. Niinpä on luonnollista, että ryhmäytyminen on voimakasta ja uudet ystävyysuhteet syntyvät.”

”Yllätyksenä tuli esimerkiksi se, että huolimatta sosiaalisesta ja puheliaasta luonteestani ystävyysuhteiden solmiminen ei ollut kovinkaan helppoa. Kavereita ja hyvänpäiväntuttuja sai helposti isoissa vaihtariporukoissa pyöriessä, mutta oman henkisiä ystäviä löytyi lopulta vain muutama.”

Paikallisiin tutustumisessa ja ystävyystymisessä koettiin paljon eroavaisuuksia. Hendricksonin ym. (2011, 2-3) tutkimuksessa todetaan, että ystävyysuhteet vaihtokohteen paikallisten asukkaiden kanssa edistävät vaihto-opiskelijan sopeutumista uuteen kulttuuriin ja lisäävät paikallisen kulttuurin tuntemusta, mutta ne koetaan usein vaikeaksi saavuttaa mahdollisesti puuttuvan yhteisen kielen vuoksi tai siitä syystä, että paikallisilla on jo kiinteät ystäväporukat. Myös Taajamon (2005, 78-79) tutkimuksessa ystävyysuhteet paikallisten kanssa nähtiin olevan opiskelukulttuuriin sopeutumisen kannalta edistävä tekijä, mutta niitä onnistuttiin solmimaan usein vain samoja kursseja käydessä. Paikallisten kanssa ystävyysuhteiden muodostaminen koettiin hankalaksi siksi, että vaihto-opiskelijat usein viettivät aikaa vain keskenään ja toisaalta siksi, että paikalliset eivät kokeneet ystävyysuhdetta kannattavaksi sen lyhyiden takia. Tässä tutkimuksessa jotkut opiskelijat kertoivat myös paikallisiin tutustumisen vaikeudesta. Paikallisiin haluttiin tutustua enemmän, mutta se koettiin hankalaksi, vaikka heitä kuvailtiin ystävällisiksi ja avuliiksi. Paikallisiin tutustuttiin lähinnä tutor-toiminnan kautta, kuten myös Forsströmin (2000, 44-47) tutkimus osoittaa. Monet opiskelijat kuitenkin kertovat kertomuksessaan, että heillä oli useita paikallisia ystäviä. Paikallisiin oli tutustuttu yliopiston kursseilla, harrastuksissa tai samassa asuntolassa asuessa. Eri maissa voi olla eroja sen suhteen, miten helppo paikallisiin on tutustua kulttuurierojen takia, mutta kertomuksissa löytyi eroja myös saman maan sisällä. Paikallisiin tutustuminen onkin paljon vaihto-opiskelijan omasta aktiivisuudesta ja kielitaidosta kiinni.

”Saksalaisiin opiskelijoihin ja nuoriin tutustuu mielestäni helposti, kun on itse aktiivinen ja avoin. Itse sain useita hyviä saksalaisia ystäviä vaihtariipiirien ulkopuolelta, joiden kanssa olen edelleen muiden vaihtarikavereiden ohella vähintään viikoittain tekemisissä.”

”Saksalaisiin opiskelijoihin ystäväystyminen kurssien aikana osoittautui haastavaksi, niin myös siitä syystä oli kiva, kun muita samassa tilanteessa olevia kavereita löytyi.”

5.2 Vaihto-oppilastyypit

Edellisen luvun tutkimustulosten teemoittelun ja analysoinnin lisäksi tässä luvussa esittelen tutkimustulosteni toisen osan, joka koostuu muodostamieni vaihto-oppilastyypien esittelystä ja analysoinnista. Tyyppien muodostamisen tärkein tehtävä on tutkimuskysymykseeni vastaaminen, eli se, mitä vaihdolta on lähdetty hakemaan ja mitä vastaavasti on saatu, joten tarkastelen vaihto-opiskelun motiiveja ja merkityksiä nyt suhteessa toisiinsa. Tyyppien muodostamisen ensimmäisessä vaiheessa jaoin ydintarinat karkeasti neljään eri tyyppiin niiden sisällön perusteella. Tyyppien nimet muodostin tyyppiä parhaiten kuvaavasti antaen jonkinlaisen ensivaikutelman tyyppiin kuuluvien kertomusten keskeisimmästä sisällöstä. Tutkimukseni tyypit ovat seikkailija, kulttuuriinsyventyjä, opiskeluunkeskittyjä ja itsensäylittäjä. Seuraavaksi muodostin jokaisesta tyyppistä oman esimerkkitarinan. On tärkeä tiedostaa, että mikään esimerkkitarinoista ei ole esiintynyt aineistossa sellaisenaan, vaan esimerkkitarinat ovat yhdistelty samaan tyyppiin kuuluvien kirjoittajien kertomuksista. Kertomukset ovat jaoteltu kuuluvan eri tyyppiin sen mukaan, mitä piirteitä kertomuksissa esiintyy eniten. Tyyppien esimerkkitarinat ovat luotu siten, että kaikki oleellinen on pyritty tuomaan esille aineistosta.

5.2.1 Seikkailija

”Vaihtoon lähteminen on aina ollut haaveissani ja viimein kolmannen vuoden syksyllä siihen avautui aikataulujen puolesta mahdollisuus. Halu matkustella, tutustua uuteen kulttuuriin, tavata uusia ihmisiä, puhua englantia ja oppia kokonaan uusi kieli oli niin suuri, etten miltei malttanut odottaa lähtemistä. Valitsin vaihtokohteekseni etelä-eurooppalaisen maan sen sijainnin ja mukavan lämpimän ilmaston takia.

Vaihtokohteeseen päästyäni osallistuin yliopiston järjestämiin infotilaisuuksiin, jotka osoittautuivat hyväksi mahdollisuudeksi tutustua muihin vaihto-opiskelijoihin. Otin pelkästään englanninkielisiä kursseja ja lisäksi opiskelin kohdemaan kieltä intensiivikurssilla. Tämä kurssi oli ehdottomasti hyödyllinen, sillä kielen perusteet oppi nopeasti ja vielä suurempi hyöty kielikurssista oli ystävyys-suhteiden kannalta. Kielikurssin myötä meistä vaihto-opiskelijoista muodostuikin tiivis yhteisö. Muut kurssit olivat minulle hieman toisarvoisia, koska olin jo suorittanut kaikki tutkintoon kuuluvat kurssit Suomessa, joten suorittamani kurssit olivat lopulta ylimääräisiä valinnaisia opintoja. Asuin vaihtoaikani asuntolassa, jossa tutustuin muiden vaihtareiden lisäksi myös mukaviin paikallisiin opiskelijoihin. Heidän kanssaan oli mukava harjoitella kohdemaan kieltä ja heiltä sai hyviä vinkkejä reissaamiseen. Matkustelusta tulikin suuri osa vaihtoani, sillä mielestäni vaihtovuosi on hyvä käyttää Eurooppaan tutustumiseen. Matkustelimme vaihtokavereideni kanssa kohdemaassa ja lähivaltioissa melkein joka viikonloppu. Matkustelulle löytyikin hyvin aikaa, sillä minulla oli aina perjantait vapaat. Kohdemaan kulttuurin lisäksi koen oppineeni paljon myös muista kulttuureista niin matkustelun kuin kansainvälisten ystäväni myötä. Vuosi avarsi maailmankuvaani ja sain tietoa elämästä, asumisesta, kulttuurista ja työstä myös muualla maailmassa. Koen myös, että kielitaitoni parani huomattavasti vuoden aikana. Uudet ihanat ystäväni ympäri maailmaa ylittivät odotukseni vaihtovuodesta monin kerroin ja tekivät vaihdostani ikimuistoisen ja upean kokemuksen.”

Seikkailija lähtee vaihtoon sisäisesti motivoituneena ja avoimena uusille kokemuksille ja innokkaana saadessaan elämäänsä vaihtelua. Hän haluaa saada vaihdosta mahdollisimman paljon irti ja on aktiivinen koko vaihdon ajan. Hänelle kansainvälisyys on itseisarvo ja hän on kiinnostunut kaikista maista ja kulttuureista. Seikkailijan motiivit lähteä vaihtoon ovat ensisijaisesti kulttuurisia ja sosiaalisia, mutta niiden kautta hän haluaa saavuttaa myös henkilökohtaisia merkityksiä maailmankuvan avartumisen myötä. Vieraista kielistä hän on kiinnostunut lähinnä niiden kulttuuristen ulottuvuuksien takia, sillä matkustelu ja toiseen kulttuuriin tutustuminen on helpompaa, kun osaa puhua vieraita kieliä. Seikkailija on sosiaalinen ja kerää ympärilleen suuren ystäväjoukon eri kansalaisuuksista. Hän haluaa oppia mahdollisimman paljon eri kulttuureista ystäviensä kautta ja verkostoitua ympäri maailmaa. Matkustelu ja maailman näkeminen on seikkailijalle tärkeä motiivi lähteä vaihtoon, ja sitä hän toteuttaakin ahnaasti. Myös kohdemaassa matkustelun hän kokee tärkeäksi, sillä hän hakee myös vieraan kulttuurin syvempää ymmärtämistä. Sen takia

hän myös haluaa tutustua paikallisiin opiskelijoihin. Jälkeenpäin seikkailija näkee vaihtonsa maailmaa avartaneena kokemuksena, ja palaa halusta vierailta uusien ystäviensä kotimaissa matkustelun muodossa.

5.2.2 Kulttuuriinsyventyjä

”Alunperin halusin lähteä vaihtoon, sillä halusin tutustua uuteen kulttuuriin ja kokea, miltä tuntuu asua vieraassa maassa. Kohdemaani kulttuuri on erilaisuudessaan aina kiinnostanut minua ja niinpä kohdemaan valinta oli minulle melko helppo. Olin myös opiskellut kohdemaani kieltä jo vuosia ja halusin päästä kokeilemaan kieltä arjessa. Kohdemaan byrokratian kanssa pääsin tekemisiin heti alkumetreiltä saakka niin yliopistolla kuin muussakin elämässä. Onneksi tutortoiminta yliopistolla oli hyvin järjestäytynyttä ja tutorit olivat innokkaita tehtävässään ja heistä oli paljon apua. Yliopisto järjesti ensimmäisillä viikoilla myös orientoitumisaktiviteetteja, joissa pääsimme tutustumaan kohdemaan kulttuuriin ja maistelemaan perinteisiä ruokia. Kohdemaassa opiskelijakortilla pääsee ilmaiseksi useimpiin museoihin ja näyttelyihin, mitä hyödynsinkin kohtalaisesti vuoden aikana. Olin iloinen, että olin opiskellut kohdemaan kieltä melko pitkään jo Suomessa, sillä se osoittautui monesti ainoaksi kieleksi kommunikoida paikallisten kanssa. Paikalliset olivat ystävällistä ja huomaavaista porukkaa, ja epätäydellisestä kielitaidostani huolimatta sain yliopistolta monia paikallisia ystäviä, joihin olen yhteydessä edelleen. Helpointa paikallisiin oli tutustua yhteisten kurssien ja ryhmätöiden lomassa. Osallistuin myös erilaisiin harrastustoimintoihin, joissa tapasin paljon paikallisia opiskelijoita. Matkustelin paljon niin kohdemaan sisällä kuin ulkopuolellakin ja pääsin näkemään uskomattomia paikkoja, kuten historiallisia nähtävyyksiä ja kauniita luonnonvaraisia kohteita. Kaiken kaikkiaan kokemuksia tuli laidasta laitaan, sekä uskomattoman hienoja että vähemmän hienoja. Paikkana kohdemaatani tulee ikävä, ja tulen varmasti palaamaan vielä pian uudelleen. Koen, että paikallisten ystävien avulla pääsin tutustumaan paremmin aitoon kulttuuriin kuin monet muut vaihto-oppilaat. Sukellus toiseen kulttuuriin avaa aina väistämättä silmiä. Välillä kulttuurierot jopa ahdistivat ja ärsyttivät, mutta oli hienoa huomata, että pärjäsin niinkin erilaisessa paikassa omillani. Vaikka viihdyin ulkomailla, niin koen edelleen Suomen olevan minulle se

paras maa asua. Kuitenkin koen nyt olevani rohkeampi tavoittelemaan muita unelmiani ja haastaviakin kokemuksia Suomen ulkopuolella.”

Kulttuuriinsyventyjä hakee vaihdoltaan ennen kaikkea monipuolista kulttuurista kokemusta. Hän on sisäisesti motivoitunut ja itseisarvoisesti kiinnostunut niin kohdemaansa kielestä kuin kulttuuristakin. Hän haluaa vaihtoaikansa muistuttavan mahdollisimman paljon paikallisten arkea ja pyrkii tavoittelemaan kaikkia kulttuurille ominaisia asioita. Kulttuuriinsyventyjän motiivit ovat samankaltaisia kuin seikkailijan, mutta hän haluaa ensisijaisesti syventyä kohdemaansa kulttuuriin sen sijaan, että pintaraapaisisi monia eri kulttuureja. Sosiaaliset motiivit eroavat siten, että hän haluaa muodostaa ystävyys-suhteita erityisesti myös paikallisiin muiden vaihto-opiskelijoiden lisäksi. Kulttuuriinsyventyjä on aktiivinen ja hankkii myös harrastuksia vaihtomaastaan. Paikallisiin hän pyrkii tutustumaan niin harrastusten kuin opiskelunkin kautta. Hän käyttää kohdemaan kieltä ahkerasti ja haluaa muun matkustelun ohella tutustua kohdemaansa jokaiseen kolkkaan. Kulttuuriinsyventyjää ei häiritse se seikka, että elämä kohdemaassa ei ole aina ruusuilla tanssimista, sillä hän arvostaa aitoja kokemuksia ja tahtoo nähdä kohdemaastaan myös sen nurjan puolen. Kulttuuriinsyventyjä nauttii pärjäämisestään uudessa kulttuurissa ja kiintyy kohdemaahansa vaihtonsa aikana, koska kokee sopeutuneensa hyvin. Uuden kulttuurin syvempi ymmärtäminen antaa hänelle mahdollisuuden verrata kohdemaata kotimaahansa ja nähdä maailma uudesta näkökulmasta. Kulttuuriinsyventyjä kokee, että uusi kulttuuri on opettanut hänelle myös omasta kulttuuristaan ja kokee vaihtoaikansa rikastuttavaksi.

5.2.3 Opiskeluunkeskittyjä

”Tavoitteenani on valmistua kieltenopettajaksi, joten koin vaihto-opiskelun minulle erinomaiseksi mahdollisuudeksi kielitaitoni kehittämiseen. Kun tarjolle tuli vaihtopaikka arvostetusta ja kehitusta yliopistosta, päätin tarttua toimeen ja hain vaihtoon. Vaihdossa kursseja päädyin valitsemaan monista eri yksiköistä, ja onnistuinkin kokoamaan monipuolisen kurssivalikoiman. Kurssit vaihtelivat opetuksen tasoltaan jonkin verran, mutta koin ne kuitenkin mielenkiintoisiksi ja hyödyllisiksi. Yleisesti kurssit olivat Suomeen verrattuna melko työläitä, sillä ne sisälsivät paljon seminaareja ja joka tunnille täytyy valmistella ryhmätöitä tai esitelmää tai lukea

artikkeleita. Koska opiskelen kohdemaan kieltä pääaineenani, oli kurssien kielitaso kuitenkin minulle sopiva. Kielitaitoni kehittyi vuoden aikana huimasti, sillä sitä pääsi käyttämään jatkuvasti niin opinnoissa kuin arjen tilanteissa. Pääsin harjoittelemaan kieltä myös paikallisten ystävieni kanssa ja myös vaihtariporukalla puhuimme pääosin kohdemaan kieltä ja lisäksi englantia. Koen vaihtojaksoni olleen kaikin puolin onnistunut sekä opintojani, verkostojani ja ystäväpiiriäni rikastuttava kokemus. Osan kursseista saan hyväksiluettua tutkintooni ja lisäksi löysin uuden mielenkiinnon kohteen, josta kaavailen itselleni uutta sivuainetta. Uskon vaihto-opiskelusta olevan hyötyä tulevaisuuden työmahdollisuuksien kannalta, sillä se kertoo kielitaidon lisäksi myös rohkeudesta ja halusta oppia uutta. Vaihtovuosi oli kaiken kaikkiaan täynnä hyödyllisiä kokemuksia enkä vaihtaisi sitä pois mistään hinnasta.”

Opiskeluunkeskittyjän motiivit lähteä vaihtoon ovat pääasiassa akateemiset. Hänelle opiskelu on tärkeää myös kotimaassa ja vaihdon hän näkee opintojaan hyödyttävänä kokemuksena. Hän valitsee vaihtopaikan sen mukaan, missä on parhaat mahdollisuudet opiskella haluamiaan kursseja. Hän käyttää paljon aikaa opintojensa suunnitteluun ja haluaa saada vaihdoltaan opintojen kannalta mahdollisimman suuren hyödyn. Hän toivoo kielitaitonsa kehittyvän tulevaisuuden varalle ja lisäksi uskoo, että vaihdosta on etua hänen tulevaisuutensa uranäkymien kannalta. Opiskeluunkeskittyjä on sisäisesti motivoitunut vaihto-opiskeluun mutta myös ulkoiset motiivit, kuten vaihto-opiskelun hyödyt opinnoissa ja työelämässä, ohjaavat hänen käyttäytymistään. Opiskelun lisäksi opiskeluunkeskittyjä nauttii myös uudesta ystäväpiiristään, jossa saa käyttää ja harjoitella vierasta kieltä. Hän kokee myös uuden kulttuurin ja sen tuomat uudet näkökulmat opiskeluun ja elämään itselleen merkittäviksi asioiksi.

5.2.4 Itsensävoittaja

Ajatus vaihtoon lähdöstä oli ollut minulla jo pitkään, mutta en koskaan oikein uskonut, että sen todella tekisin. Nyt vuoden jälkeen taaksepäin katsoessani voin todeta, että vieraaseen maahan lähteminen todella kasvattaa ja koen olevani nyt itsenäisempi ja vahvempi. Matkan varrella oli paljon kompastuskiviä, mutta aina niistä selvittiin. Kohdemaassa kielen opiskelu osoittautui yllättävän haastavaksi, mutta olen ylpeä itsestäni, että jaksoin aina vaan yrittää. Itsevarmuus niin vieraan kielen käyttöön kuin muuhunkin kanssakäymiseen kasvoi ja nyt minua ei enää jännitä pitää esitelmää millä tahansa kielellä mistä tahansa aiheesta, josta en oikeastaan tiedä yhtään mitään.

Vaihdossa opin myös ylittämään mukavuusalueeni vaikka kuinka monta kertaa. Olen aina ollut hyvä oppilas, ja nyt jouduin sietämään sitä tilannetta, että kielen takia välillä olin luokan huonoin. Ystävien saaminenkaan ei ollut ihan niin helppoa kuin luulin, ja parin ensimmäisen kuukauden aikana en löytänyt vaihtariporukasta kovin samanhenkisiä ihmisiä. Monilla vaihtareilla oli tukijoukkona porukka samasta maasta, mutta itse olin ainoa suomalainen. Paikoin tunsin itseni jopa yksinäiseksi, ja se varsinkin sai ikävöimään omia rakkaita ystäviä ja perhettä Suomessa. Lopulta sydänystävätkin löytyivät ja klassinen vaihtarielämä sai alkaa. Reissasimme ja tutustuimme paikalliseen kulttuuriin. Itselleni koin tärkeäksi kokemuksen siitä, että kaikesta epävarmuudesta selviää ja minä todellakin pärjään itsekseni. Juuri pienet vastoinkäymiset olivat mielestäni osaltaan syyllisiä kokemuksen onnistumiseen, sillä koen oppineeni ja oivaltaneeni enemmän itsestäni kuin pitkään aikaan. Jo vaihtoon lähteminen on itsessään suuri saavutus ja tärkeintä on tiedostaa, että vaihto-opiskeluajasta saa muodostettua juuri sellaisen kuin itse haluaa.”

Itsensävoittaja näkee vaihtoaikansa ennen kaikkea matkana omaan itseensä. Hänen motiivinsa lähdölle ovat lähinnä henkilökohtaisia, mutta hän ei osannut odottaa niin suurta muutosta itsessään vaihtoajan jälkeen. Hän kokee merkittäväksi, että todella toteutti lähdön ja selvisi yksi vieraassa maassa vieraalla kielellä. Hän ymmärtää kunnolla vasta jälkikäteen, että juuri omien siipien kantavuuden kokeileminen oli sen ajatuksen takana, kun hän päätti lähteä vaihtoon. Itsensävoittaja on ylpeä itsestään ja iloinen kokemuksistaan, vaikka kaikki ei sujunutkaan koko ajan niin hyvin. Hän on kiitollinen uusista ystävistään ja kokee itsensä itsevarmemmaksi liittyen sosiaalisiin suhteisiin, opiskeluun ja elämään yleensä. Itsensävoittaja näkee kaikissa tilanteissa mahdollisuuden kehittää itseään, niin akateemisesti, kulttuurisesti niin sosiaalisestikin. Hän reflektoi oppimaansa ja kokemaansa paljon ja saa reflektion kautta paljon irti vaihtoajastaan henkilökohtaisella tasolla.

6 POHDINTA

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tässä luvussa pohdin tutkimukseni eettisyyttä ja luotettavuutta eri näkökulmista. Tutkimusta tehdessä on aina huomioitava aineiston käyttämiseen liittyvät eettiset ongelmat. Hännisen (2008, 124-125) mukaan narratiivisen tutkimuksen aineisto voi olla esimerkiksi julkaistuja elämäkertoja. Julkaistujen kertomusten käyttäminen tutkimusaineistona on käytännössä tutkijalle eettisesti ongelmaton. Julkaistessaan kertomuksen on kirjoittaja itse jo ratkaissut kysymyksen, haluaako tarinansa julkiseksi. Kirjoittaja on antanut kertomuksensa julkiseen käyttöön tietoisena siitä, että tarinaa luetaan ja mahdollisesti analysoidaan ja siteerataan. Tutkimukseni pääasiallisena aineistona käyttämäni matkakertomukset eivät aiheuta eettisiä ongelmia, sillä ne ovat julkaistu yliopiston sivuilla ja ovat näin ollen täysin julkisia. Osa kertomuksista on julkaistu omalla nimellä ja osa taas nimettömänä. Halusin säilyttää kirjoittajien anonymiteetin ja olen käsitellyt kaikkia kertomuksia anonymisti koko tutkimuksen ajan.

Lisäaineistoa tutkimukselleni pyysin sähköpostin välityksellä niiltä matkakertomuksen kirjoittajilta, jotka olivat jättäneet yhteystietonsa kertomuksensa yhteydessä. Silloin, kun narratiivista aineistoa hankitaan pyytämällä kohderyhmään kuuluvilta heidän kertomuksiaan, on tutkimukseen osallistuvien annettava vapaa-ehtoinen suostumuksensa osallistumiseen tiedostaen, mistä tutkimuksessa on kysymys, mitä tutkimukseen osallistuminen heidän kannaltaan merkitsee, ja miten tietoja tullaan käyttämään ja tallettamaan (Hänninen 2008, 125). Sähköpostissani (liite 2) pyydän tutkittaviltani vapaaehtoista osallistumista tutkimukseeni. Sähköpostistani tulee myös selkeästi ilmi se, mihin tarkoitukseen heidän kertomuksiaan käytän, ja että käsitelen heidän kirjoituksiaan anonymisti.

Narratiivisessa tutkimuksessa pyritään säilyttämään tutkimukseen osallistuvien oma tapa antaa asioille merkityksiä. Tarinallisen lähestymistavan voidaan katsoa antavan

tarinan kirjoittajalle ”äänen”. Narratiivinen analyysi on aineistolähtöistä, ja tärkeä periaate on tutkijan avoimuus kertomuksista nousseille merkityksille. On kuitenkin tärkeää tunnustaa, että tutkija valikoi ja pelkistää aineistoa, joten viime kädessä tulkinnoissa on aina vahvimmilla tutkijan ääni. (Hänninen 1999, 34.) Syrjälän ym. (2006, 193) sanoin ”Kirjoittaessaan tutkija ei vain tallenna elämää, vaan luo ja rakentaa sitä aktiivisesti”. Tutkijan roolissani olen pyrkinyt säilyttämään kirjoittajien äänen nostamalla tutkimustulosteni teemat lähtökohtaisesti aineistolähtöisesti ja käyttämällä sitaatteja havainnollistamaan tulkintojani. Myös tyypikertomukset rakensin siten, että yhdistelemällä eri kertomuksia säilytin kertomukseen alkuperäisten tarinoiden sisältöjä jopa sellaisenaan. Näin pyrin säilyttämään kertomusten autenttisuuden mutta samalla vähentämään kertojan tunnistettavuutta. Tyypittely tyypikomposition keinoin antaa hyvän kokonaiskuvan aineistosta, mutta se tekee myös tyypeistä keinotekoisia ja peittää yksilöllistä moninaisuutta. (Hänninen 1999, 33.) On myös tärkeää tiedostaa, että tutkimuskysymykseni koskivat vain suppeaa osaa näiden kertomusten sisällöstä, joten todellisuudessa kertomukset sisälsivät paljon muitakin elementtejä kuin ne, mitä tässä tutkimuksessa tulee esille.

Tutkimusetiikan yksi perussäännöistä on, että tutkimuksesta ei saisi koitua haittaa tai vahinkoa tutkimukseen osallistujille. Omaa tarinaa koskevan tulkinnan lukeminen voi herättää tutkimukseen osallistujassa monenlaisia tunteita. Mielipahaa voi aiheuttaa esimerkiksi oman tarinan löytäminen tutkimuksesta lyhennettynä ja muokattuna tai vertailuasetelmasta muihin tarinoihin nähden. Näitä seurauksia ei voi kuitenkaan täysin välttää, sillä tutkimuksen tarkoituksena on kertomuksen kirjoittajan äänen esiin tuomisen lisäksi myös tulkitseminen. Tutkijan tietoisuus asiasta kuitenkin auttaa seurausten minimointiin. Tärkeää on, ettei minkään kertomuksen arvoa mitätöidä tai kyseenalaisteta. (Hänninen 2008, 126, 130-131.) Tutkimusta tehdessäni olen ottanut kaikki kertomukset tasavertaisesti huomioon. Olen tehnyt yleistyksiä ja vertailuja mutta pyrkinyt silti esittämään asiat siten, että jokaisen kertomuksen arvokkuus ja tärkeys välittyi.

Narratiivista tutkimusta tehdessä tulee aina kiinnittää huomiota siihen, kenelle kirjoittaja kirjoittaa (Elliot 2006, 3-4). Hännisen mukaan kerronnalla voidaan nähdä olevan useita funktioita, eikä kertomus ole ainoastaan passiivinen tapa kuvata maailmaa, vaan sillä on erilaisia sosiaalisia seurauksia. Kerronnalla voidaan haluta esimerkiksi rakentaa tietynlaista sosiaalista identiteettiä tai vaikutelmaa suhteessa

kertomuksen lukijoihin. Se voi olla myös väylä kokemusten jakamiseen ja itsereflektioon, jolloin se on mahdollisimman autenttinen ilmaisu kokemuksesta. (Hänninen 1999, 56.) Matkakertomuksia tarkastellessa tulee pohtia sen kerronnan funktioita. Koen tarpeelliseksi pohtia pääasiallista aineistoani ja lisäaineistoani erikseen, koska niiden hankintametodit olivat hyvin erilaiset.

Pääasiallinen aineistoni, eli internetissä julkaistut matkakertomukset, on erityisen mielenkiintoinen siksi, että kirjoittajat eivät ole kirjoittaneet kertomuksia tutkimusta silmällä pitäen. He ovat kirjoittaneet kertomuksensa tarkoituksenaan laittaa se näkyville muiden vaihtoon lähtijöiden luettavaksi. Kirjoittajat ovat kaikenlaisia vaihto-oppilaita, sillä jokaisen vaihto-oppilaan tulee kirjoittaa matkakertomus. Kirjoittaja saa kuitenkin itse päättää, haluaako kertomuksensa julkaistavaksi. Uskon, että suurimmaksi osaksi opiskelijat antavat kertomukselleen julkaisuluvan, sillä kertomuksen saa kirjoittaa halutessaan anonyymisti, joten en usko, että tämä seikka vaikuttaa kertomusten luonteeseen merkittävästi. Toisaalta jotkut opiskelijat ovat silti voineet pelätä kertomuksen tunnistettavuutta, sillä kertomuksessa julkaistaan vaihtoaika ja -paikka, ja tästä johtuen jättää jotain tärkeää kertomatta tai julkaisuluvan antamatta. Hänninen (2008, 124-125) toteaa, että kirjoittajan tietoisuus tekstin julkaisemisesta saattaa vaikuttaa tekstin muokkaamiseen suotuisampaan suuntaan. Olennaista on myös pohtia sitä, mitä kirjoittaja on tavoitellut kirjoittaessaan. Monet kirjoittavat matkakertomuksen antaakseen hyviä neuvoja lukijalle tai kirjoittavat sen lähinnä itselleen samalla jäsentäen ja reflektoiden kokemuksiaan. Tällöin kertomus on varmasti mahdollisimman autenttinen. Kertomus on kirjoitettu yksin ja ajan kanssa, ja sitä on ollut mahdollisuus muokata, mikä antaa hyvin tilaa reflektiolle. Kuitenkin tulee huomioida se, että jotkut kirjoittajat ovat saattaneet haluta antaa itsestään ja vaihdostaan mahdollisimman hyvän kuvan ja näin ollen vaikuttaa vääristävästi tutkimuksen tuloksiin. On esimerkiksi voitu haluta antaa itsestä kuva ahkerana opiskelijana ja sen takia kerrottu korostuneesti opiskeluun liittyviä merkityksiä. Tutkijana kuitenkin on pakko luottaa aineiston todenperäisyyteen ja siihen, että kertomukset ovat niin autenttisia kuvauksia kokemuksesta kuin mahdollista. Myös aiempien matkakertomusten lukeminen on saattanut vaikuttaa kirjoittajan tapaan jakaa kokemuksiaan sekä osin tiedostamattomaan malliin siitä, millaisia kokemuksia matkakertomuksen kautta jaetaan. Hänninen (1999, 52) painottaa, että samanlaisia kokemuksia omaavien ihmisten ryhmissä muodostuu usein myös tietynlaisia tarinamalleja. Tämä saattaa osaltaan selittää matkakertomusten yhteneväisyyksiä.

Toisin kuin pääasiallinen aineistoni, lisäaineistoni kertomukset ovat kirjoitettu tutkimusmielessä. Elliotin mukaan tarinaa ei voida tarkastella irrallisena siitä kontekstista, missä se on luotu. Luomiskontekstin lisäksi sosiaalinen tilanne tulee ymmärtää siten, että tarina on tuotettu tietyssä tilanteessa, esimerkiksi tutkijan pyynnöstä, jolloin tutkittava on tietoisesti valinnut kertomukseensa yksityiskohdat pitäen mielessään tutkimuksen tarkoituksen. (Elliot 2006, 3-4.) Lisäaineiston luotettavuutta tarkastellessa tulee pohtia sitä, ketkä ovat aineiston kirjoittaneet. Sähköpostiini, jossa pyysin lisäkertomuksia, ovat luultavimmin vastanneet ne, jotka kokivat ulkomaan vaihdon itselleen erityisen merkittäväksi ja jotka olivat jo valmiiksi reflektoineet kokemuksiaan paljon. Myös kertomuksen ominaislaatua tulee pohtia. Kertomus pyritään usein kirjoittamaan loogiseksi, joten onko merkityksiä voitu luoda ikään kuin väkisin? Bourdieu (1998, 69) täsmentää, että kertomus pyrkii ainakin osittain antamaan merkityksiä ja sen avulla perustetaan ymmärrettäviä suhteita ja järjestyneitä jaksoja. Kertomuksissa tietyt tapahtumat ikään kuin valitaan merkittäviksi ja niiden välille rakennetaan yhteyksiä.

Aineiston riittävyttä pohtiessa uskon, että kertomusten määrä ei sen hallittavuuden kannalta olisi voinut olla enää kovin paljon suurempi. Lisäaineiston koin tarpeelliseksi, sillä motiivit olivat tärkeä osa tutkimuskysymystäni ja koska niitä ei varsinaisesti matkakertomusta kirjoittaessa ollut kysyty, jää väistämättä miettimään, onko kaikista motiiveista kertomuksissa kerrottu. Toisaalta voi ajatella niin, että kertomuksissa on kerrottu niistä motiiveista, jotka olivat oikeasti merkittäviä. Motiiveja tarkastellessa on myös tarpeen ottaa huomioon, että ne on kysyty jälkikäteen. Vastaukset kertovat siis siitä, miten kirjoittaja tällä hetkellä hahmottaa menneen. Motiiveista ei välttämättä edes olla tietoisia tapahtumahetkellä, vaan ne rationalisoidaan jälkeenpäin. (Garam 2000, 35.)

6.2 Johtopäätökset

Kasvava kansainvälistyminen ja vauhdilla lisääntyvä vaihto-opiskelu on aikaansaanut toimenpiteitä opiskelijaliikkuvuuden kehittämiseksi. Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia ja yliopistojen omat kansainvälistymisohjelmat sisältävät tavoitteita korkeakoulujen kansainvälisyyden lisäämiseksi ja laadun parantamiseksi. Onko vaihto-opiskelu sitten tuottanut opiskelijalle sitä, mitä sen odotetaan tuottavan? Kaikilta korkeakoulututkinnon suorittaneilta edellytetään niin sanottuja kansainvälisyyden perustaitoja, eli vuorovaikutustaitoja, hyvää kielitaitoa ja monipuolista kulttuurista osaamista (Opetusministeriö 2009, 18). Opiskelijavaihdon voidaan ainakin päällisin puolin olettaa tuottavan opiskelijalle kaikkia näitä, mutta laadussa ja määrässä vaihtelua lienee paljon opiskelijasta riippuen.

Ollikaisen ja Honkasen (1996, 16-17) mukaan vaihto-opiskelusta voidaan ajatella olevan yksilölle ainakin seuraavia hyötyjä, kuten arvostusta työmarkkinoilla ja kansainvälisistä kontakteista mahdollisesti myöhemmin seuraavia hyötyjä, kielitaidon kehittymistä, opiskelutapojen uudistumista ja tietoperustan lisääntymistä sekä persoonallisuuden kehitystä. Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategian tavoitteiden mukaan ulkomailla tapahtuvan opiskelun odotetaan parantavan opiskelijan kielitaitoa ja työmarkkina-asemaa, lisäävän kulttuurien ja yhteiskuntien keskinäistä ymmärrystä sekä edistävän yksilön henkistä kasvua ja globaalien vastuun ymmärtämistä. (Opetusministeriö 2009, 17.) Tämän tutkimuksen mukaan se, mitä opiskelijat itse kokevat saaneensa opiskelijavaihdolta, on hyvin yksilöstä ja hänen persoonastaan riippuvaa. Tietenkään kaikkia merkityksiä ei opiskelija välttämättä itse tiedosta tai ne eivät tulleet tässä tutkimuksessa esille. Näyttäisi kuitenkin siltä, että opiskelijoiden motiivit lähteä vaihtoon vaikuttivat jossain määrin siihen, mitä vaihdosta saatiin. Motiivit ohjaavat käyttäytymistä, sillä motivaatio toimii käyttäytymisen energian lähteenä ja suuntaa ja säätelee käyttäytymistämme (Liukkonen ym 2006, 12). Näin ollen on todennäköisempää, että jokin asia, kuten hyvä kielitaito, saavutettiin, jos se oli alun perinkin lähdön motiivina. Kertomuksista jäi sellainen yleiskuva, että opiskelijat kokivat saaneensa vaihdolta sen, mitä hakivatkin, vaikka joissain kertomuksissa alkuperäisten motiivien merkitystä jälkeempään ei syvällisesti pohdittukaan. Kuitenkin, jos opiskelija ei olisi saanut sitä, mitä tavoitteli, siitä olisi luultavasti mainittu kertomuksessa. Motiiveista riippumatta opiskelijavaihtoa pidettiin positiivisena kokemuksena. Vaikka jokin osa-alue olisi tuottanut pettymyksen, kuten joissain

kertomuksissa opetuksen taso tai oma kohdemaan kielen kielitaidon kehitys, oli vaihdolla kuitenkin niin paljon muita positiivisia merkityksiä, että kokonaismerkitys koettiin hyväksi.

Tutkimuskysymykseen vastaamista pohtiessani huomasin, että motiivit ja merkitykset eivät olleet yhteydessä niin merkittävästi, kuin olisin odottanut. Merkityksiä annettiin huomattavasti enemmän kuin mitä motiiveja oli kirjattu. Syitä tähän on tarkoituksenmukaista pohtia. Ensinnäkin näyttäisi siltä, että vaihto-opiskelu on antanut enemmän, kuin mitä osattiin odottaa. Varsinkin henkilökohtaiset merkitykset, kuten henkisen kasvun kokemus tai itsevarmuuden lisääntyminen, usein yllättivät opiskelijan, eikä sellaista muutosta ehkä ollut osattu etukäteen olettaa. Toiseksi merkitysten suuri määrä motiiveihin nähden voi selittyä sillä, että jälkeinpäin voi olla vaikea pohtia motiiveja, joten sen sijaan vaihdon merkitykset ovat päällimmäisenä mielessä. Matkakertomusten funktion näkökulmasta kertomuksen kirjoittaja on varmasti kokenut lukijalle tärkeämmäksi saada tietoa nimenomaan vaihdon merkityksistä eikä niinkään alkuperäisistä motiiveista. Merkityksiä eri asioille annettiin paljon myös siksi, että matkakertomuksen kirjoittamisen ohjeessa pyydetään tarkastelemaan vaihtoa hyvin monipuolisesti eri osa-alueiden näkökulmasta. Jos matkakertomus olisi vapaa kirjoitelma ilman sen kirjoittamiseen laadittuja ohjeita, painottuisivat merkityksetkin varmasti eri tavalla, kuten lisäaineistosta huomasin.

Vaikka tutkimustulokseni pääasiallisesti tukivat aikaisempien tutkimusten tuloksia, löytyi myös muutamia eroavaisuuksia. Muissa tutkimuksissa ei ole tullut esille toisten ihmisten kannustus lähdön motiivina tai opiskelijan spontaani päätös lähteä vaihtoon. Garamin (2000, 34-35), Hietaluoman (2001, 22-23) ja Taajamon (1999, 36) tutkimuksissa korostui työelämään pätevytyminen lähdön motiivina, mutta tässä tutkimuksessa sitä ei pidetty juurikaan merkittävänä syynä lähteä vaihtoon. Sen sijaan akateemiset motiivit koettiin tärkeäksi, toisin kuin muutamat muut tutkimukset (Garam 2000, 34-35; Forsström 2000, 38-42; Hietaluoma 2001, 22-23) osoittavat. Merkitysten osalta niin akateemiset, kulttuuriset, henkilökohtaiset kuin sosiaalisetkin merkitykset saivat tässä tutkimuksessa kaikki paljon painoarvoa. Muissa tutkimuksissa (esim. Smelser 1985) korostuivat varsinkin henkilökohtaiset merkitykset, ja akateemisia merkityksiä ei pidetty yhtä tärkeänä muihin merkityksiin nähden Garamin (2001, 29-30), Taajamon (1999, 50-55) ja Teichlerin (2004, 405-406) tutkimuksissa. Tutkimuksia verratessa toisiinsa tulee pohtia, voiko narratiivista tutkimusta ylipäätään verrata

esimerkiksi kyselylomaketutkimukseen? Ainakaan mitään suurempia johtopäätöksiä ei niiden vertailusta voida tehdä. Oman tutkimukseni aineiston sisältöön on vaikuttanut matkakertomuksen kirjoittamiseen laadittu ohje sekä muut matkakertomukset, joita kirjoittaja on todennäköisesti lukenut ennen oman kertomuksen kirjoittamista. Myöskin kertomusta kirjoittaessa esimerkiksi omat lähdön motiivit voivat olla vaikea tunnistaa ja sanoittaa, ja kyselylomaketutkimuksessa taas valmiit vastausvaihtoehdot helpottavat huomattavasti motiivien pohtimista, ja esille voi tulla sellaisia asioita, joita kertomusta kirjoittaessa ei tule välttämättä ajatelleeksi. Myös henkilökohtaisia merkityksiä voi olla vaikeampaa tunnistaa ja tuoda esiin kertomuksessa kuin vastaavasti merkata niitä kyselylomakkeeseen. Tämä voi osaltaan selittää sitä, miksi henkilökohtaiset merkitykset eivät omassa tutkimuksessani ole sen enempää esillä kuin muutenkaan merkitykset.

Muodostamani vaihto-oppilastyypit ovat ensisijaisesti joko kulttuurisesti, sosiaalisesti, akateemisesti tai henkilökohtaisesti orientoituneet vaihto-opiskeluun. Seikkalija ja kulttuuriinsyventyjä ovat molemmat pääosin sekä kulttuurisesti että sosiaalisesti orientoituneita, mutta heidän painopisteensä varsinkin kulttuurisissa motiiveissa ovat erilaiset. Myös heidän vaihdolle antamansa merkitykset ovat pääpainoltaan kulttuurisia ja sosiaalisia. Opiskeluunkeskittyjä on ensisijaisesti akateemisesti orientoitunut, ja niin ikään tärkeimmät vaihdon merkitykset ovat hänelle akateemisia, mutta hän kokee vaihdon antaneen hänelle myös muita merkittäviä asioita. Itsensävoittaja lähtee hakemaan vaihdolta ennen kaikkea henkilökohtaisia merkityksiä, ja hän näkeekin vaihdon ja myös sen sisältämät akateemiset, kulttuuriset ja sosiaaliset merkitykset henkistä pääomaansa kasvattavina kokemuksina.

Opiskelijat siis kokevat vaihtonsa merkitykset hyvin yksilöllisesti ja motiivit antavat suuntaa siihen, mitä vaihdolta haetaan ja saadaan. Vaikka korkeakoulujen kansainvälistymisstrategian tavoitteet opiskelijalle ovat melko laajat, niin opiskelijoiden kertomusten perusteella ainakin jokin tavoitteista, ellei useampikin, saavutettiin. Tavoitteiden asettamisen jälkeen niiden toteutumista olisi tarkoituksenmukaista valvoa, ja näin ollen mielestäni kiinnostava jatkotutkimusidea olisi tarkastella vaihto-opiskelijoiden motiiveja ja vaihdolle annettuja merkityksiä suhteessa kansainvälistymisstrategian tavoitteisiin.

LÄHTEET

- Aaltonen, T. & Leimumäki, A. 2010. Kokemus ja kerronnallisuus – kaksi luentaa. Teoksessa: J. Ruusuvuori & P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 119-152.
- Aittola, T. 1998. Yliopisto oppimisympäristönä. Teoksessa: Laurinen, L. (toim.) Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä: Atena kustannus, 190-212.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Antikainen A. 1996. Merkittävät oppimiskokemukset ja valtautuminen. Teoksessa: A. Antikainen & H. Huoteli (toim.) Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuiskasvatuksen 37. vuosikirja. Jyväskylä: Gummerus. 251-309.
- Bourdieu P. 1998. Järjen käytännöllisyys. Toiminnan teorian lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. 1985. Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. New York, NY: Plenum Press.
- Elliott, J. 2006. Using Narrative in Social Research. Qualitative and Quantitative Approaches. London: Sage Publications.
- Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Garam, I. 2000. Kansainvälisyyttä käytännössä. Suomalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia ulkomailla opiskelusta. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 18/2000.
- Garam, I. 2001. My Finland. Selvitys ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksista suomalaisissa korkeakouluissa. Helsinki: CIMO Publications 5/2001.
- Garam, I. 2014. Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2013. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO. Tietoa ja tilastoja -raportti 2/2014. Saatavilla www-muodossa:
http://www.cimo.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/cimo/embeds/cimowwwstructure/32368_Tietoa_ja_tilastoja-raportti_2_2014.pdf Luettu 5.12.2014
- Gmelch, G. 1997. Crossing cultures. Student travel and personal development. International Journal of Intercultural Relations, Vol. 21 (4). 475-490.
- Green, B.F., Johansson, I. Rosser, M., Tengnah, C & Scott, J. 2008. Studying abroad: A multiple case study of nursing students' international experiences. Nurse Education Today. Vol. 28. 981-992.

Erkkilä, R. 2008. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa: J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus: merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 195-226.

Forsström, S. 2000. Erasmus – Erotiikkaa ja elämyksiä vai tavoitteellista opiskelua. Teoksessa: A. Ollikainen (toim.) Samaan aikaan toisaalla... Pysäytyskuvia kansainvälisestä koulutusyhteistyöstä. Helsinki: Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO. Euro reports 3/2000. 38-49.

Heikkinen H. 2001. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus. 116-132.

Hendrickson, B., Rosen, D. & Aune, R.K. 2011. An analysis of friendship networks, social connectedness and satisfaction levels of international students. International Journal of Intercultural Relations. Vol. 35. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa): http://www.academia.edu/325631/An_Analysis_of_Friendship_Networks_Social_Connectedness_Homesickness_and_Satisfaction_Levels_of_International_Students Luettu 15.2.2015

Herman, D. 2009. Basic elements of narrative. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Hietaluoma, H. 2001. Why Finland. Selvitys ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden hakeutumisesta suomalaisiin korkeakouluihin. Helsinki: CIMO Publications 3/2001.

Hyvärinen M. 2004. Eletty ja kerrottu kertomus. Sosiologia 2004(4), 297—309. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa): <http://www.hyvarinen.info/material/elettyja.pdf> Luettu 5.12.2014

Hyvärinen, M. 2006. Kerronnallinen tutkimus. Saatavilla www.muodossa: http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf Luettu 5.12.2014

Hyvärinen M. & Löyttyniemi V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa: J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189-222.

Hänninen, V. 2008. Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa: A-M. Pietilä & H. Länsimies-Antikainen (toim.) Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. 121-140.

Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampere University Press.

Kaikkonen, P. 2004. Vierauden keskellä. Vierauden, monikulttuurisuuden ja kulttuurienvälisen kasvatuksen aineksia. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Kinnunen, T. 2003. ”If I can find a good job after graduation, I may stay.” Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden integroituminen Suomeen. Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs. CIMO, Ocassional paper 2b.

- Korhonen, R. 2000. Kansainvälisen opiskelijaliikkuvuuden resurssointi Suomen yliopistoissa. Teoksessa: A. Ollikainen (toim.) Samaan aikaan toisaalla... Pysäytyskuvia kansainvälisestä koulutusyhteistyöstä. Helsinki: Kansainvälisen henkilövaihdon keskus CIMO. Euro reports 3/2000. 19-27.
- Kuh, G. 1993. In their own words: what students learn outside the classroom. *American Educational Research Journal*. Vol. 30 (2). 277-304.
- Kuh, G. 1995. The other curriculum: Out-of-class experiences associated with student learning and personal development. *Journal of Higher Education*. Vol. 66 (2). 123-155.
- Kujala, T. 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa: E. Syrjäläinen & A. Eronen & V-M. Värri (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press. 13-39.
- Liukkonen, J. & Jaakkola, T. & Kataja, J. 2006. Taitolajina työ. Johtaminen ja sisäinen motivaatio. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Metsämuuronen, J. 1995. Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen: sitoutuminen, motivaatio ja coping: teoreettinen tausta, rakenneanalyysi ja sitoutuminen. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Väitöskirja.
- Metsämuuronen, J. 1997. Omaehtoinen oppiminen ja motiivistruktuurit. Helsinki: Opetushallitus.
- Nurmi, J-E. & Salmela-Aro K. 2002. Modernin motivaatiopsykologian teoria ja mittaaminen. Teoksessa: J-E. Nurmi & K. Salmela-Aro (toim.) Mikä meitä liikuttaa: modernin motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 9-39.
- Ollikainen, A. & Honkanen, P. 1996. Kosmopoliittien kilpakenttä. Näkökulmia korkeakoulutuksen kansainvälisyyteen. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskus. Raportteja 35.
- Opetusministeriö. 2009. Korkeakoulujen kansainvälistymisstrategia 2009-2015. Opetusministeriön julkaisuja 2009:21.
- Perttula, J. 2008. Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa: J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus: merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 115-162.
- Polkinghorne, D. 1995. Narrative configuration in qualitative analysis. Teoksessa: J. Amos Hatch & R. Wisniewski (toim.) Life history and narrative. London: The Falmer Press. 5-24.
- Ricoeur, P. 1991. Narrative identity. Teoksessa: D. Wood (toim.) On Paul Ricoeur: narrative and interpretation. Lontoo: Routledge. 188-199.
- Ryan, R. M. & Deci E. L. 2002. An Overview of Self-Determination Theory: An Organismic-Dialectical Perspective. Teoksessa: E. L. Deci & R. M. Ryan (toim.) Handbook of Self-Determination Research. Rochester, NY: University of Rochester Press. 3-33.

Ryan, R. M. & Deci, E. L. 2000. Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology* 25. 54-67.

Sikkelä, R. 2000. Persoonallisesti merkittävät oppimiskokemukset. Teoksessa J. Enkenberg, P. Väisänen & E. Savolainen (toim.) *Opettajatiedon kipinöitä. Kirjoituksia pedagogiikasta*. Joensuun yliopisto. Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. 120-131.

Smelser, N.J. 1985. *The Personal Global Experience*. Teoksessa: W. Allaway & H. Shorrock (toim.) *Dimensions of International Higher Education*. The University of California Symposium on Education Abroad. Boulder & London: Westview Press. 57-62.

Syrjälä, L. 2001. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus. 203-217.

Syrjälä, L., Estola, E., Uitto, M. & Kaunisto, S-L. 2006. Kertomuksen tutkijan eettisiä haasteita. Teoksessa: J. Hallamaa, V. Launis, S. Lötjönen & I. Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Helsinki: SKS.

Taajamo, M. 1999. *Ulkomailla opiskelu – kulttuurinen kehitystehtävä*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 9.

Taajamo, M. 2005. *Ulkomaiset opiskelijat Suomessa. Kokemuksia opiskelusta ja oppimisesta, elämästä ja erilaisuudesta*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 16.

Tampereen yliopisto 2011. *Tampereen yliopiston kansainvälistymisohjelma*. Saatavilla http://www.uta.fi/esittely/yliopiston_esittely/yhteisty/index/Kansainv%C3%A4listymi%20ohjelma%20210611.pdf Luettu 10.1.2015

Teichler, U. 2004. *Temporary study abroad: The life of ERASMUS students*. Teoksessa: *European journal of education. Research, development and policy*. Oxford, UK: Blackwell Publishing. 395-408.

Tiuraniemi, J. 1995. Reflektio, vuorovaikutus ja asiantuntijuus. Teoksessa: J. Heikkilä & S. Aho (toim.) *Muutosagenttiopettaja – luovuuden irtiotto*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta. Turun opettajankoulutuslaitos. *Julkaisusarja B:48*. 149-158.

Vallerand, R. & Ratelle, C. 2002. *Intrinsic and Extrinsic Motivation: A Hierarchical Model*. Teoksessa: E. L. Deci & R. M. Ryan (toim.) *Handbook of Self-Determination Research*. Rochester, NY: University of Rochester Press. 37-63.

Vartiainen, M. & Nurmela, K. 2002. *Tavoitteet ja tulkinnat – motivaatio ja palkitseminen työelämässä*. Teoksessa: J-E. Nurmi & K. Salmela-Aro (toim.) *Mikä meitä liikuttaa: modernin motivaatiopsykologian perusteet*. Jyväskylä: PS-kustannus. 188-212.

Väyrynen, R. 2000. Globalisaatio: aikamme tosiasia. Teoksessa: R. Väyrynen (toim.) Suomi avoimessa maailmassa. Globalisaatio ja sen vaikutukset. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra (Sitra 223). 41-82.

Opetus- ja kulttuuriministeriö: Yliopistojen rahoitusmalli 2015. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yliopistokoulutus/hallinto_ohjaus_ja_rahoytus/?lang=fi)
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yliopistokoulutus/hallinto_ohjaus_ja_rahoytus/?lang=fi Luettu 10.1.2015

Ylä-Anttila, P. & Rouvinen, P. 2000. Suomi ja suomalaiset yritykset globaalissa kilpailussa. Teoksessa: R. Väyrynen (toim.) Suomi avoimessa maailmassa. Globalisaatio ja sen vaikutukset. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra (Sitra 223). 83-110.

Zhao, S. & Grasmuck, S. & Martin, J. 2008. Identity construction on facebook. Digital empowerment in anchored relationships. Computers in human behavior 24 (2008). 1816-1836. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563208000204)
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563208000204> Luettu 10.1.2015

Liite 1(2)

Matkakertomuksen pituus vaihtelee yksilöllisesti, sen tulisi kuitenkin olla vähintään kahden sivun mittainen. Seuraavat ohjeet eivät ole sitovia, mutta ne on hyvä lukea läpi ennen kirjoittamista. Kukin kertomus on luonnollisesti jokaisen henkilökohtainen näkemys ulkomaan vaihdostaan. Matkakertomukset ovat erityisen arvokkaita vaihtoa suunnitteleville opiskelijoille, mikä kannattaa ottaa huomioon matkakertomusta kirjoittaessa.

Alkuun: oma nimi, vaihdon ajankohta, vaihtoyliopisto ja -maa, vaihto-ohjelma (esim. ERASMUS, kahdenvälinen vai itsenäisesti hankittu)

Etukäteisjärjestelyt Suomessa: Hakuprosessi: Oliko erityisiä ongelmia oman tai kohdemaan yliopiston kanssa, esim. informaation kulun tai aikataulujen kanssa; saiko tarpeeksi informaatiota kohdeyliopiston kurssitarjonnasta ennen lähtöä (mitä tietolähteitä käytit); otitko erillistä matkavakuutusta? Muuta mainitsemisen arvoista vakuutuksiin liittyen? Onnistuiko kaikkien vaadittavien dokumenttien saanti ajallaan ja ongelmitta?

Osallistuitko erilliselle kielikurssille Tampereen yliopistossa ennen lähtöäsi? Oliko kurssi mielestäsi hyödyllinen? Entä osallistuitko muiden tahojen organisoimille kielikursseille?

Kohdemaahan saapuminen: Oliko kohdeyliopistossa tuutoritoimintaa tai muuta vastaavaa tukitoimintaa ulkomaalaisille opiskelijoille? Osallistuitko intensiivikielikurssille? Oliko kurssi mielestäsi hyödyllinen?

Asuminen: Oliko asunto valmiina saavuttuasi paikalle? Vuokrataso? Onko sinulla suosituksia asunnon hankinnassa tai muita neuvoja asumisen suhteen?

Opiskelu: Opiskeluaineesi ulkomailla? Vastasiko opetuksen/opiskelun taso ja laatu odotuksiasi? Opetusmenetelmät yliopistossa (luento, seminaari, tuutorointi), suoritustavat (luento, esseiden kirjoitus, suulliset tentit, kirjatentit)? Oppimateriaalien saatavuus ja tietotekniset palvelut? Oliko opiskelu enemmän koulumaista vai itsenäistä työskentelyä? Mitä kieltä käytit opinnoissasi? Pärjäsitkö mielestäsi hyvin kielitaidollasi?

Muuta mainitsemisen arvoista: Vapaa-aika ja harrastusmahdollisuudet, sää, elinkustannukset, opintoihin liittyvät kulut (kurssikirjat, nettiyhteys jne.), ruoka, kohtaamasi byrokratia ilmoittautumisen tms. yhteydessä, matkustelu kohdemaassa jne.

Paluu Tampereelle: Mikäli olet saanut jo opintorekisteriotteesi vaihtoyliopistostasi, kertoisitko onnistuiko ulkomaanopintojen hyväksilukeminen osaksi tutkintoasi Tampereen yliopistossa ongelmitta?

Merkityksellisyys: Koitko vaihtosi merkitykselliseksi tulevaisuuden ja työelämän kannalta? Mitä kansainvälistymiskokonaisuuteen sisältyvää osaamista sinulle kertyi vaihdon aikana?

Kritiikkiä ja/tai kiitoksia vaihtovuodesta?

Tallentaessasi matkakertomusta voit päättää, sallitko sen julkaisemisen verkossa. Toivomme, että annat matkakertomuksellesi julkaisuluvan ja autat näin osaltasi seuraavia vaihtoon lähteviä opiskelijoita.

Hei sinä vaihdosta palannut opiskelija!

Olen kasvatustieteen maisteriopiskelija ja teen pro gradu -tutkielmaa ulkomaan vaihdon lähdön motiiveista ja vaihdolle annetuista merkityksistä jälkeinpäin sekä niiden suhteesta toisiinsa. Narratiivisen tutkimukseni aineistona ovat yliopiston sivuilla julkaistut matkakertomukset. Olen tutustunut matkakertomuksiin ja kaipaisin lisää-aineistoksi syvällisempää pohdintaa vaihdon kokemuksesta. Pyytäisin siis teitä, jotka olette yhteystietonne matkakertomuksen yhteydessä jättäneet, kirjoittamaan minulle lisää kokemuksistanne ja ajatuksistanne. Osallistumisesi tutkimukseeni olisi minulle todella arvokasta.

Avoimessa kertomuksessa (pituudella ei merkitystä) voit kertoa ajatuksistasi ennen vaihtoon lähtöä ja vaihtoon lähtösi syitä. Lisäksi haluaisin, että pohdit kokemuksiasi vaihdosta, esimerkiksi mikä oli merkittävää ja mitä koet vaihdon antaneen sinulle. Voit palauttaa kertomuksesi minulle sähköpostitse 6.3.2015 mennessä.

Kertomuksia käsitellään tutkimuksessa anonymisti eikä tietoja luovuteta ulkopuolisille.

Kiitos jo etukäteen suuresta avustasi!

Ystävällisin terveisin,
Niina Riihivuori